

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

sabitfikir.com

sabitfikir

108

ŞUBAT 2020

KİTAP EDEBİYAT

Bir kitap dünyadan daha büyüktür

Buğra Gülsoy:
Kitaplardan Ne Öğrendim?

Gülenay Börekçi:
Modern Gurunun Sömürüsü

Murat Murat:
Elveda Tolkien

Fatih Baha Aydın:
Milton'un Şeytanı İnsan

GÜVEN ADIGÜZEL

MAHFİLER, MUHİTLER, MEKÂNLAR:

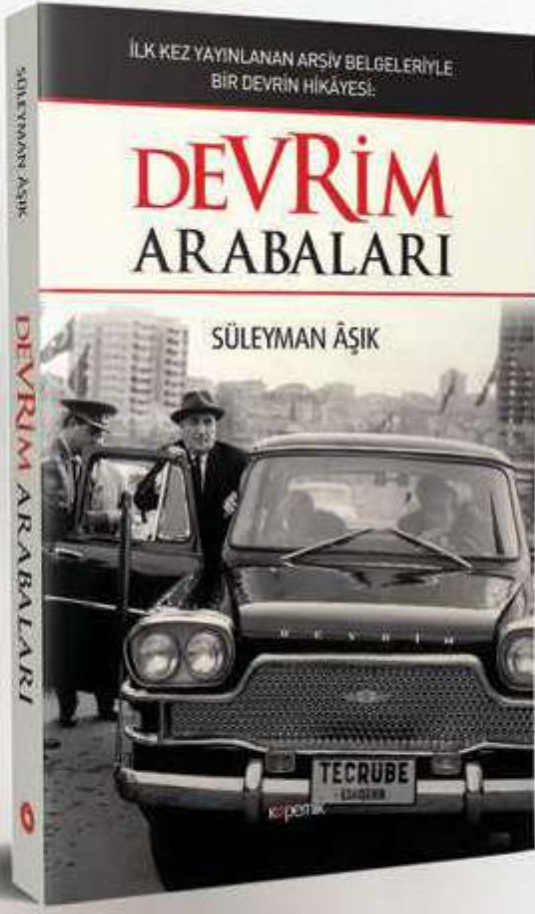
EDEBİYAT VE KAHVE

FİYAT: 7,00 TL

ISSN 2146-2127

9 772146 212005 02

İLK KEZ YAYINLANAN ARŞİV BELGELERİYLE
BİR DEVRİN HİKÂYESİ:

DEVİRİM ARABALARI

SÜLEYMAN ÂŞIK

TÜM
SEÇKİN
KİTABEVLERİNDE

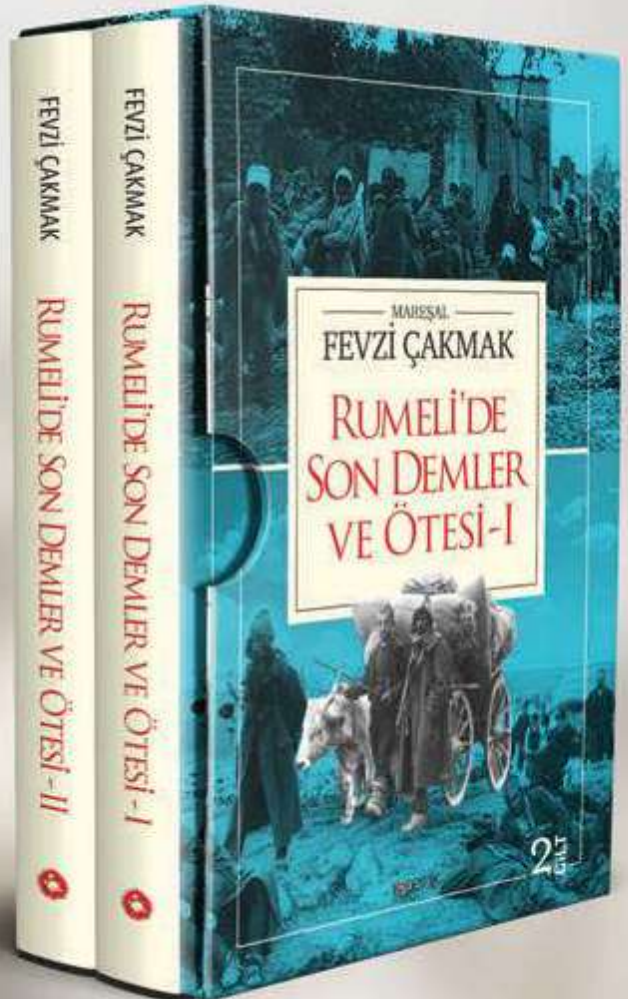
— MAREŞAL —
FEVZİ ÇAKMAK
RUMELİ'DE
SON DEMLER
VE ÖTESİ I-II

kopernik

"Türkiye'nin Entelektüel Aklının Buluşma Noktası"

kopernikkitap.com

fb @ /kopernikkitap

Yayın Türü: Aylık Yaygın Süreli Yayın
Sayı: 108 - Şubat 2020
ISSN: 2146-2127

SAHİBE

Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş.
Tüzel Kişi Temsilcisi ve Genel Müdür
Yasemin Gebeş

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Mustafa Akar

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Mehmet Hakan Kekeç

EDİTÖR
Melike Yıldırım

GÖRSEL YÖNETMEN
Mehtap Tunçel

KATKIDA BULUNAN
Yunus Arslan

KAPAK ve SAYFA TASARIMI
Sema Türk

KAPAK İLLÜSTRASYONU
Onur Aşkın

REKLAM
Nalan Demircioğlu Yavuz
(0212) 997 00 00 / 1022
ndemircioğlu@dr.com.tr

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Şefik Çalık

BASIM YERİ
Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş.
Akıncılar Mah. Hasan Basri Cad. No:4
Sancaktepe - İSTANBUL
Tel: (0216) 585 90 00
Matbaa Sertifika No.: 12815

YÖNETİM YERİ:
Turkuvaz Dergi Grubu
Barbaros Bulvarı, Cam Han, 153,
34349 Beşiktaş, İstanbul
Telefon : (0212) 354 30 00

SABİTFİKİR'E NASIL ULAŞIRSINIZ?
Tüm D&R'lardan 7 TL karşılığında

Bizi takip edin!
www.facebook.com/sabitfikircom
www.twitter.com/SabitFikir
Ne düşündüğümüzü bilmek istiyoruz,
editor@sabitfikir.com'a yazın!

© Her hakkı saklıdır.
Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve
illüstrasyonların elektronik ortamlar da
dahil olmak üzere çoğaltma hakları
Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş.'ye aittir.
Yazılı izin olmaksızın kullanılamaz.

EDEBİYATIN YAŞAYAN YÜZÜ: MEKÂNLAR, MUHİTLER, MAHFİLLER

Edebiyatın kendine özgü mekânları vardır. Muhitler burada bir araya gelir. Mahfil olurlar. Okumak ve yazmak yalnızlık ister. Ama okuduğunu ve yazdığını paylaşmakla görevlidir her tutkulu okur ve yazar. Okumak soylu bir eylemdir. Yazmak ise o eylemi bambaşka kişilerle paylaşma işlemidir. Goethe, "Seni anlayacak bir kişi bile bulduysan ciltler dolusu yaz" der. Bazen bütün mesele o bir kişiyi bulmaktır aslında. Sen de o kişiyi bulduysan yaz, ciltler dolusu yaz...

Artık yazarların bir araya geldiği bu mekânlar azalsa da, hepimiz biliriz ki, bazen bir kahve kokusunun insanı kucaklayan sıcaklığında buluşmak mümkündür. Bundan mıdır bilmem, yazarlar hep böylesi mekânları tercih etmişlerdir. Sadece yazarlar mı, değil. İnsan hep daha önce görmediği, bilmediği bir mekânda ol'mak ister. Belki de kısa bir süre de olsa bir kendinden taşma yaşayacaktır orada. Tam da bu sebepten mekân ve mümkün kelimeleri arasındaki akrabalığı çok seviyorum. Edebiyat için de derin bir ihtiyaçtır kahvehaneler. Her şeyden önce bir iletişim alanıdır. Öte yandan birçok derginin temeli bu mekânlarda atılmıştır. Kahve, pastahane ve meyhaneler yazarların yapıtlarını kaleme aldıkları yerler değildir sadece, aynı zamanda hayatın akışına da bir pencere arkasından veya bir masanın karşısından bakmayı sevdikleri yerlerdir. Ünlü denemecimiz Salah Birsal'in *Kahveler Kitabı* adlı o enfes kitabından okuduğumuzda şaşırdığımız gerçek ise şudur: 1871'de yapılan bir sayımda sadece Beyoğlu semtinde 1260 kahve vardır. 19. yüzyılda İstanbul kıyıları kahvelerle örülmüştür. Hatta zamandaki ve kültürdeki değişim bu kahvelerin dönüşümü üzerinden de okunabilir. Kahvehaneler bir tür açık yapıt izlenimi vermektedir o anlamda.

Tarık Buğra'nın aynı adlı öyküsünde anlattığı Küllük enteresan bir mahfildir. Necip Fazıl'dan Refik Halit'e Türk edebiyatının önemli yazar ve şairleri burada toplaşır. Mehmet Niyazi Özdemir'in üstüne bir kitap yazdığı Marmara Kiraathanesi'nin delisi de çoktur, dâhisi de... Safarım, Meserret ve Küllük'e en çok şairler rağbet gösterir. Bazı kahveler de bazı isimlerle özdeşleşmiştir. Mesela İkbâl Kahvesi'ni Orhan Kemal'in burada yaptığı sohbetler sevdirebilir. Müdaviimler biraz da Orhan Kemal'i görmek için mekâna koşarlar. Yine Edip Cansever, Ece Ayhan, Behçet Necatigil İkbâl'in müdaviimleri arasındadır. Lambo 40 kuşağı yazarlarını ağırlar. Orhan Veli, Sait Faik, Metin Eloğlu... Hatay Restaurant ise daha çok İkinci Yenici şairlerin mekânıdır. Ama özellikle Cemal Süreya ismiyle özdeşleşmiştir diyebiliriz. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur* romanı Asmalı'daki Narmanlı yurdunda bir odada yazılmıştır. Atilla İlhan yürürken yazmayı tercih eder şiirlerini, mekân takıntısı yoktur. Oysa mesela Nuri Pakdil otelleri tercih etmektedir. İlginçtir, Türk şiirinin en önemli metinlerinden *Hızır'la Kırk Saat* bir kahvehane yazılmıştır. Üstadımız Sezai Karakoç, şiiri, adı gibi kırk günde sanki Hızır'la randevulaşmış gibi Sarayburnu'nda denize bakan bir kahvehane yazdığını söyler hatıralarında. Cahit Zarifoğlu da öyledir. Şiirlerini kalabalık yerlerde, gürültülü mekânlarda yazmayı sevecektir.

Mekânlar, muhitler, mahfiller... Edebiyatın atar damarları. Gelin gidip bir masaya oturalım ve konuşulanları birlikte dinleyelim.

İÇİNDEKİLER

06

HABERLER

10

VİTRİNDEKİLER

12

EGOİST OKUR
Gülenay Börekçi
Ölümünden Sonra
Yazmaya Başlayan
Guru

14

DÜNYA ÖYKÜSÜ
KİTAPLIĞI
Necip Tosun
İnsanın Var Olma
Çabasını Anlatan
Yazar: Platonov

16

MÜMKÜN
EVRENLER
Murat Murat
Namârie Christopher

18

SİNEMA
Bilal Sert
Umutsuz Bir Gelecek
Tasavvuru:
The Irishman, Marvel,
Joker

20

GÖRÜŞ GÜNÜ
Selahattin Yusuf
Çok Üzülmeye, Olur Mu?

22

GÜNCEL
Duygu Karşlı
Tokyo Labirentlerinde
Sayısız Kayboluşlar

24

TARİH
Mehmet Hakan
Kekeç
Ortaçağ'ın Ruhunu
Anlamak

26

Selahattin Demirci
Kahir Kuvvet Sosyal
Medya "Kültür"

28

GÜNCEL
Fatih Baha Aydın
Milton'un Hür İnsanı
ve Kayıp Cennet

DOSYA 30

Güven Adıgüzel
MAHFİLER,
MUHİTLER,
MEKÂNLAR: EDEBİYAT
VE KAHVE

34

KARARSIZ OKUR

42

KİTAPLIKTAKİ
NESNELER
Kaan Burak Şen
İçinde Mevlana Yer
Alan Testi

36

GÜNCEL
Cem Tunçer
Toplama Kampı Falan
Yok!

38

YAYINEVİ
HİKAYESİ
Melike Yıldırım
"Türkiye'yi Dünyaya
Hakkıyla Anlatmaya
Çalışıyoruz"

40

KİTAPLARDAN NE
ÖĞRENDİM
Buğra Gülsoy
"Öldürme Üzerine Kısa
Bir Film Bana İlham
Veren Başlıca Yapıt"

44

KEŞFSEVER
Zeynep Merdan
Bir Vazgeçiş Sanatı:
Bartleby Sendromu

46

ÇİZGİ ROMAN
Onur Atay
Azılı Dostlar ve Sıkı
Düşmanlar: Batı'nın
Doğu'sunda Bitmeyen
Savaşların Hikâyesi

48

GÜNCEL
Haşim Şahin
Bisikletle Gezmek Tez
Yazmaktan İyidir

50

KİPAT
H. Salih Zengin
Hafıza, Bağ ve
Çocuk

52

KURMACA
Dürdane İsrâ
Çınar
Sanatçının Bir
Sahtekâr Olarak
Portresi

54

ADIM ADIM
YAZILAR
Halil İbrahim İzgi
Yaz Ortasında Bir
Gecelik Rüya:
İbrahim Hilmi

56

YERDENİZ'DEN
Yağmur Dinç
Benim Adım
Okuyucu

58

TERS KARGA
Orkun Galolar
Ben Bunları Kimseye
Anlatmadım, Bir Tek
Sen Duy Diye

60

GÜNCEL
Ömer Yalçınova
İyisiyle Kötüsüyle
Kötülük

62

ŞİİR RAFİ
Ahmet Edip
Başaran
Şiirin Türkçe
Karakter'i

64

KAVRAM ATÖLYESİ
Suavi Kemal
Yazgıç
İroni'nin İlham Verici
Yıkıcılığı

66

GÜNCEL
Doğukan İşler
Unutulan ve
Hatırlanan: Maskeli
Balo ve Diğer Öyküler

*Gizli geçmişler ve hastalıklı şimdiki zamanlar,
dünyanın ve zamanın dışında yaşayan kahramanlar...*

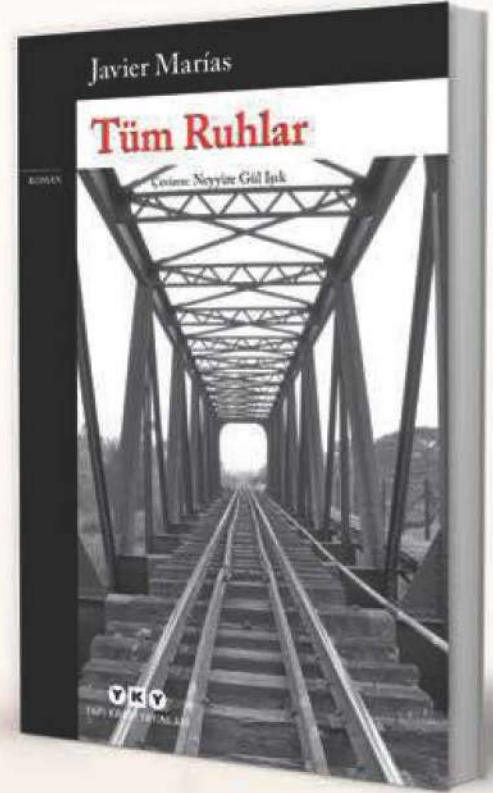
Javier Marías zarafetle, kıvrak bir zekâyla yazarken okuru meraklandırma sanatındaki ustalığını da sergiliyor: *Tüm Ruhlar*

Tüm Ruhlar anlatıcının, dünyanın ve zamanın dışındaki bir şehirde, Oxford Üniversitesi'nde geçirdiği sislerle kaplı, tuhaf iki yılın hikâyesidir.

Bu romanın büyüleyici kahramanları da dünyanın ve zamanın dışında yaşar: Hatırlayamadığı bir geçmişinin etkisindeki esrarengiz Clare Bayes, anlatıcının dostu Cromer-Blake, bilge profesör Toby Rylands, üç ayaklı köpeğiyle berduş Alan Marriott... Ve diğerlerinin yanında, başka bir zamandan gelmiş, gizemli yazar John Gawsworth.

Muammalarla ve entrikalarla, resmi törenlerle ve çılgın akşam yemekleriyle dolu bir dünyada anlatıcı, kendi "çılgınlığı"nı ve kendi hikâyesini şehrin sakinlerinininkiyle örmeye koyuluyor.

Tüm Ruhlar
Javier Marías
Çeviren: Neyyire Gül Işık
Roman, 184 s.

YAZARIN YKY'DEKİ DİĞER KİTAPLARI

Çok zaman kaybettim. Çok zaman ve biraz da ümit. Yaşamak bu galiba. (Cemil Meriç)

Bir atın umudu yoktur. Onu, sırtında şakıyan kamçının umutsuzluğu yürütür. Bizim hikâyemiz de biraz böyle. (Sarhoş Atlar Zamanı / Bahman Chobadi)

VATIKAN KÜTÜPHANESİ KOLEKSİYONU OKUYUCULARIN HİZMETİNDE

Vatikan Kütüphanesi, Thematic Pathways on the Web sitesinde dünyanın önemli pek çok koleksiyonunu barındıran bir veri tabanını çevrimiçi kütüphanelere kaynaklık edecek şekilde paylaşmaya hazırlanıyor. Buna yönelik olarak 80 bin el yazmasının 18 binden fazlası dijital, çevrimiçi ortama aktarıldı. Eserler 5 ana başlıkta paylaşım açıldı. O başlıklar ise şöyle; Yunan Eski Yazı Bilimi, Latin Eski Yazı Bilimi, Latince Klasikler, Hümanist Prensler, Vatikan Palimpsest. Sitede aktarılan eserlerle ilgili 26 binden fazla dipnot ve açıklama yer alıyor. Fiziksel olarak ulaşılamayacak eserlerin dijital, çevrimiçi ortamda kolayca ulaşılabilir olmasının yapılan araştırmaları olumlu yönde etkileyeceği düşünülüyor.

TÜRK KIZILAY DERGİSİNİN YENİ ADI: 1868

Türkiye'nin ilk kurumsal dergilerinden biri olan Türk Kızılay dergisi, yayım hayatına kısa bir süre ara verdikten sonra, farklı bir solukla yeniden okurun beğenisine sunuldu. Derginin yeni adı ise 1868 oldu. 15 Eylül 1921 tarihinde yayımlanmaya başlanan Türk Kızılay dergisi o zamanki adıyla Hilâl-i Ahmer Mecmuası olarak raflardaki yerini almıştı. O tarihten bugüne Cumhuriyetimize tanıklık eden dergi, bir yandan Kızılay'ın faaliyetleri hakkında haberlere yer verirken, bir yandan da afet, kan, ilkyardım, sivil savunma konularında halkın bilinçlenmesinde önemli bir rol oynadı. 2019 Kasım ayındaki özel sayısı ile tekrar yayım hayatına başlayan ve adı kuruluş tarihinden hareketle 1868 olan dergi bu kez farklı bir konseptle ele alındı. Dergi, 10 bin adet basılıyor ve ayda bir olarak yayımlanıyor. Bayilerde 10 TL olarak satışa sunulan derginin içeriğinde özel dosyalar ve haberler, ünlü simalar ile yapılan röportajlar, köşe yazıları, tarih, sağlık, spor, gezi, kültür-sanat sayfaları yer alıyor. Dergi bu yönüyle, "renksiz" bir kurum dergisi olmaktan öte, herkesin keyifle okuyabileceği zengin içeriğiyle okurun beğenisine sunuluyor.

BİR YOL ÖYKÜSÜ

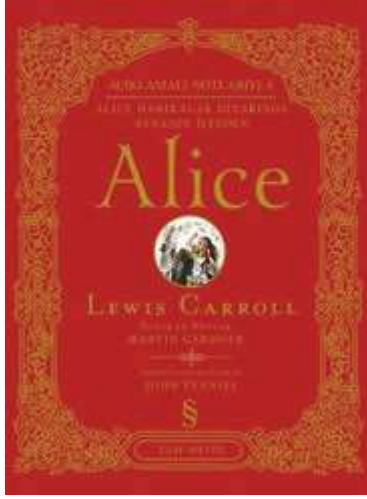
Pera Müzesi, bu kez izleyicileri batıdan doğuya, Kiklad Adaları'nın mavisinden Sina Dağı'nın eteklerindeki kumlara uzanan bir fotoğraf yolculuğuna çıkarıyor. *Bir Yol Öyküsü: Fotoğrafın Ardında 180 Yıl* başlıklı sergi, tam 180 yıl önce 1839'da, fotoğrafın bulunuşunun ilanından hemen sonra gerçekleşen ilk fotoğraf gezisinin rotasında şekilleniyor. Küratörlüğünü Engin Özendes'in üstlendiği sergide Türkiye'den 10 fotoğrafçı, Marsilya'dan Şam'a 30'u aşkın tarihi kenti 180 yıl sonra yeniden, günümüzün fotoğraf teknikleri ve güncel bakış açılarıyla yorumluyor.

Bu "yol öyküsü"nün kahramanları Coşkun Aral, Laleper Aytek, Ali Borovalı, Murat Germen, Sinan Koçaslan, Yusuf Sevinçli, Alp Sime, Lale Tara, Serkan Taycan ve Cem Turgay. Sergi, 1 Mart 2020 tarihine kadar görülebilir.

Düpedüz söylenen doğruların pek az insana "güzel" geldiğini öğretmemişler miydi? (Bilge Karasu)

Zaman bazen kuş gibi uçar bazen de solucan gibi sürünerek geçer; ama insan en çok zamanın ağır mı yoksa çabuk mu geçtiğini fark etmediği vakit kendini iyi hisseder. (Turgenev)

07

ALICE HARİKALAR DİYARINDA ÖZEL BASKISIYLA RAFLARDA

Lewis Carroll'ın kült eseri olarak bildiğimiz *Alice Harikalar Diyarında* ilk olarak 1865'te yayımlanmıştı. Bu zamansız klasik şimdi özel bir baskıyla okurlarla buluşuyor. Everest Yayınları tarafından yayımlanan kitabın tam adı *Açıklamalı Notlarıyla Alice Harikalar Diyarında Aynanın İçinden*. Lewis Carroll uzmanı Martin Gardner'ın detaylı açıklamalarının yer aldığı kitapta, yıllarca Scientific American dergisinin bulmaca editörlüğünü yapan Gardner da Alice kitaplarındaki bilmeceleri, şifreleri, kelime oyunlarını ve gizli mesajları deşifre ediyor... James Joyce, Virginia Woolf, Vladimir Nabokov gibi pek yazarı derinden etkileyen, çağdaş edebiyatın en ilginç ve gizemli karakterlerinden Alice'in maceralarının yer aldığı kitap yalnızca edebiyatseverlere değil, araştırmacılara, ailelere ve çocuklara da hitap ediyor.

GÖBEKLİTEPE NATIONAL GEOGRAPHIC DERGİSİNİN 2020 LİSTESİNDE

Göbeklitepe son yıllarda hem tarih hem kültür meraklılarının büyük ilgisini çekiyor. Pek çok araştırmaya konu olan, son olarak *Atiye* dizisiyle de dikkatleri çeken Göbeklitepe, dünyaca ünlü National Geographic dergisinin "2020 yılında gidilecek en iyi yerler" listesinde yer aldı. Listede dünyanın dört bir yanından doğal ve kültürel zenginlikleriyle görülmeye değer en güzel lokasyonlar yer alıyor. Doğaseverler, şehir hayatı meraklıları, farklı kültürleri tanımak isteyenler ve yeni maceralara doyamayanlar için dört ana kategoriye ayrılan listede her ilgi alanından gezginlere hitap eden seçenekler bulunuyor. Göbeklitepe de bu listenin kültür alanında "2020'nin mutlaka görülmesi gereken" yerlerinden biri oldu.

RADIOHEAD HALK KÜTÜPHANESİ AÇILDI

Alternatif rock müziğin önde gelen gruplarından Radiohead, "Radiohead Halk Kütüphanesi"ni açtıklarını duyurdu. Radiohead.com üzerinden yayın yapan 'kütüphane'de grubun şu ana kadar yayımladığı tüm albümler, konser kayıtları, grubun üyelerinin aldığı notlar, tasarladığı tişörtler, fotoğraflar, çizimler ve posterler yer alıyor. Sitede grubun içerikleri albümlere göre ayrılmış bulunuyor. Mor rengi "Pablo Honey"i, yeşil "The Bends"i, açık mavi "OK Computer"i, bordo "Kid A"yi, siyah "Amnesiac"i, turuncu "Hail to the Thief"i, sarı "In Rainbows"u, koyu yeşil "King of the Limbs"i ve gri "A Moon Shaped Pool"u temsil ediyor.

KAYSERİ ŞEHİR KÜTÜPHANESİ HİZMETE GİRDİ

Kayseri'de bulunan Meryem Ana Kilisesi, belediyenin gerçekleştirdiği restorasyon çalışmaları sonucunda Şehir Kütüphanesi'ne dönüştürülüp hizmete açıldı. 19. yüzyılda yapıldığı belirtilen kilisenin restorasyon çalışmaları bir süredir devam ediyordu. Kütüphane 25 bin basılı, 22 bin elektronik, 3 bin sesli olmak üzere 50 bine yakın kitapla hizmet sunuyor. Bir kilisenin kütüphaneye gelenler katalog taraması yaparak istedikleri kitabı bulabiliyor, ödünç aldıkları kitapların süreleri dolunca online olarak süreyi uzatabiliyor, üye olduktan sonra e-kitaplara kütüphane dışından da ulaşabiliyorlar.

Çocuklar içinde bulundukları ortamı yavaşça, sessizce değiştirir. Belki, bir çocuk, tek başına, kendi kendine çevresindeki yetişkinlerin idame ettiği ve tutunduğu dünyayı değiştiremez. Ama o dünyanın normallliğini bozmak, peçesini yırtmak, her şeyin kendi farklı iç ışıklarıyla parlamasını sağlamak için iki çocuk yeterlidir. (Valeria Luiselli)

USTAYA SAYGI TRT ORTAK YAPIM ÖDÜLÜ NURİ BİLGE CEYLAN'A

TRT tarafından düzenlenen "12 Punto TRT Senaryo Günleri" kapsamında bu yıl ilk kez verilecek olan "Ustaya Saygı TRT Ortak Yapım Ödülü", Nuri Bilge Ceylan'ın yeni film projesi "Kuru Otlar Üstüne" değer görüldü. 12 Mart'a kadar başvuruları devam edecek olan "12 Punto TRT Senaryo Günleri" sinemacıları senaryo aşamasında destekleyerek, projelerinin geliştirilmesine katkı sağlamayı ve festival dolaşımı için alan açarak, uluslararası ortak yapımcı bulmalarına yardımcı olmayı amaçlıyor. 12 Punto TRT Senaryo Günleri ile ilgili detaylar ve başvurular www.trt12punto.com adresinden yapılabilecek.

DOLMABAĞÇE SARAYI'NIN DUVARINDAN ASIRLIK GAZETE ÇIKTI

Dolmabahçe Sarayı'nın Süfera Salonu'nda devam eden restorasyon çalışmaları sırasında, duvar sıvasının altından asırlık gazete parçaları çıktı. Osmanlıca ve Fransızca gazete parçalarının, Sultan V. Mehmed Reşad döneminde gerçekleştirilen onarım sırasında dolgu malzemesi olarak kullanıldığı tespit edildi. Osmanlıca gazete sayfalarının okunabilen kısımlarında Osmanlı Devleti'nin ilk iki uçağı "Osmanlı" ve "Prens Celaleddin" hakkında bilgi verilirken, Prens Celaleddin uçağının Beyrut'tan Şam'a yaptığı uçuşun sorunsuz olarak gerçekleştirildiği bildiriliyor. Gazetenin basım tarihinin, 1910'lu yılların başına denk geldiği düşünülürken, dolgu malzemesi olarak kullanılan Fransızca gazetenin ise okunabilen bir köşesinde 1917 tarihi görülüyor. Süfera Salonu'ndaki restorasyon ve konservasyon çalışmalarında ayrıca duvardaki boya katmanlarının altında tespit edilen ve yağlı boya ile çizildiği anlaşılan eskiz şeklindeki erkek portresinin de saray kalemkarlarının tarihe bıraktığı bir hatıra olabileceği düşünülüyor.

TÜRK KÜLTÜRÜ TÜRK KÜLTÜR AJANDASI İLE TANITILACAK

Yunus Emre Enstitüsü, 2020 yılına özel Türk kültür öğelerine ilişkin bilgilerin yer aldığı "Türk Kültür Ajandası" hazırladı. "Türk Kırmızısı" ve "Sarayı Hümayun" temalarıyla, enstitü uzmanlarının bir yıllık çalışmasıyla hazırlanan ajanda, Ankara Yüksek Hızlı Tren Garı'nda düzenlenen sergiyle tanıtıldı. Yunus Emre Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Şeref Ateş, serginin açılışında yaptığı konuşmada enstitünün temel amacının yurt dışında Türk kültürünü tanıtmak olduğunu, ajandada da mimariden giyim ve iletişim tarzına kadar birçok alandan örnekleri bir araya getirdiklerini söyledi. Türk Kültür Ajandası'nın kapağında Osmanlı ciltçiliğinde yaygın olan deri cilt ve mıklep kullanıldı. Ön kapak üzerinde Topkapı Sarayı'nın sembol yapılarından "Babüsselam"ın bas-kısı yer aldı. Türkçe ve İngilizce anlatımların yer aldığı ajanda, Türk kültürünü yansıtan çeşitli konular ile Türk motifleri ve sembollerinin anlamlarına yer verilerek "Türkiye'nin kültür mirasının küçük bir albümü" olarak hazırlandı.

Bir fırtınayla uçuverir çiçekler, insan ömrü vedalaşmalarla geçer. (Haruki Murakami)

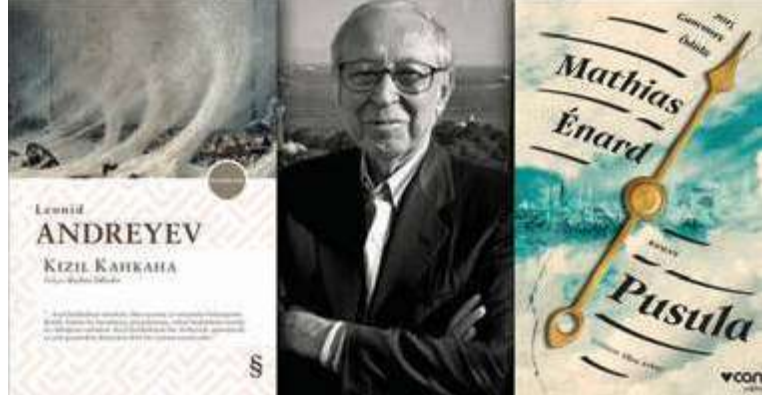
Gökyüzüne bakmayanların kalbi daha çabuk kirlenir. (Cahit Zarifoğlu)

ATIF YILMAZ İMZALI ASIYE NASIL KURTULUR? 39. İSTANBUL FİLM FESTİVALİ İÇİN RESTORE EDİLECEK

İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSİV) tarafından bu yıl 10-21 Nisan tarihleri arasında düzenlenecek olan 39. İstanbul Film Festivali kapsamında Atıf Yılmaz'ın 1987 yapımı filmi *Asiye Nasıl Kurtulur?* restore edilerek izleyiciyle buluşacak.

Film, festivalin "Dünden Bugüne Türk Klasikleri" bölümünde yenilenmiş kopyasıyla gösterilecek. Sinema Onur Ödüllü yönetmen, senarist ve şair Barış Pirhasan'ın, Vasıf Öngören'in 1969'da kaleme aldığı aynı adlı özgün oyunundan senaryolaştırdığı, Türkiye sinemasında kadın temsiline büyük katkı sunan yönetmen Atıf Yılmaz imzalı *Asiye Nasıl Kurtulur?* sınıf ve cinsiyet eşitsizliği, para ve erkek merkezli düzenin kadın bedeni sömürüsü gibi konuları içeriyor. Filmde Asiye karakterine Müjde Ar hayat veriyor.

2019 TALÂT SAİT HALMAN ÇEVİRİ ÖDÜLÜ SONUÇLARI AÇIKLANDI

İKSİV tarafından düzenlenen 2019 Talât Sait Halman Çeviri Ödülü kazananları açıklandı. Yazar, çevirmen ve eleştirmen Sevin Okyay, yazar ve çevirmen Ayşe Sarısayın, Yiğit Bener ve Kaya Genç'in yer aldığı seçici kurul bu yıl ödülü iki çevirmen arasında paylaştırdı. Mathias Énard'ın *Pusula* kitabını çeviren Ebru Erbaş ve Leonid Nikolayevic Andreyev'in *Kızıl Kahkaha* adlı eserini çeviren Kamil Kayhan Yükseler ipi göğüsleyen isimler oldu. Fransız yazar Mathias Énard imzalı *Pusula*, bu yıl Can Yayınları'nın Çağdaş adlı dizisinden yayınlandı. Eser 2015'te Goncourt Ödülü'ne, Leipzig Kitap Fuarı Ödülü'ne ve Premio Gregor von Rezzori'ye layık görülmüştü. Rus yazar Leonid Andreyev'in, H.P. Lovecraft'in kütüphanesinin başucunda bulunan *Kızıl Kahkaha* adlı eseri ise Everest Yayınları'nın Klasikler dizisi aracılığıyla okurla buluştu.

GÖBEKLİTEPE OPERASI DÜNYA PRÖMİYERİNİ YAPIYOR!

Devlet Opera ve Balesi, Göbeklitepe'yi 200 sanatçının yer alacağı ve üç boyutlu görüntüler ile birlikte anlatacağı "Göbeklitepe Operası" prömiyerine hazırlanıyor. "Tarihin sıfır noktası" olarak nitelenen Göbeklitepe'yi konu alan operanın prömiyeri 19 Şubat'ta Congressium'da gerçekleştirilecek.

ÇARPIM TABLOSU HİÇ BU KADAR EĞLENCİLİ OLMAMIŞTI!

Çarpım tablosunu oyunla buluşturan ve eğlenceli bir öğrenme süreci sağlayan "Kaç Kere Kaç?" kutu oyunu AnimoToys tasarımıyla çocuklarla buluşmaya hazır. En az iki en çok dört kişiyle oynanan oyun, özellikle ilköğretim çağındaki çocukların korkulu rüyası olan çarpım tablosunu ezberleme sürecine keyif ve neşe katıyor. Zihinden işlem becerisini geliştiren, çarpım işlemlerini pekiştiren oyun ayrıca stratejik düşünme becerisine de katkı sağlıyor, hafızayı, dikkati ve dinleme becerisini geliştiriyor.

Askerlikten haz etmese de Nazi dönemi Alman ordusunda görev yapan Ludwig'in Hitler için sanat eserleri toplayan bir kuruluşa (ERR) kapağı atmasıyla hayalleri gerçek olur. Nazilerin hedefinde ise sanatın başkenti Paris vardır. Manuel Benguigui *Alman Koleksiyoncu*'da Beckett'in kahramanlarına nazire yaparcasına hayatındaki boşluğu bir şeylerle doldurmaya çalışan Ludwig'in tuhaf hikâyesini anlatıyor: "Ludwig çok küçük yaştan beri kendini sanata kaptırmıştı. Eserlerle, eserler için yaşıyordu, başka bir şey için değil. Onlara bakmak, sadece bakmak bile onun temel besin kaynağı idi. En başta da tablolar, tuvaler ve panolar. Ludwig dünyayı ve sakinlerini hiç umursamıyordu. O sadece sanatı seviyordu, sadece sanatı görüyordu, arkasındaki insanları değil. Bu arada sanatçılar paçayı kurtarırlarsa ne âlâ. İnsanlık onu ilgilendirmiyordu, o sadece insanlığın yarattığı şeyleri görmek istiyordu."

ALMAN KOLEKSİYONCU

Manuel Benguigui
CEV: Aysel Bora

YKY

SİNAN'IN TEKKESİNDE ÖLÜM

İvo Andrić
CEV: Müge Günay

İLETİŞİM YAYINLARI

Sinan'ın Tekkesinde Ölüm, Balkanlar'ın Nobel ödüllü büyük yazarı İvo Andrić'in son dönem hikâyelerinden oluşan özgün bir seçki. Müslüman Türkler, Ortodoks Slavlar, Katolik Hırvatlar, Yahudiler ve Fransisken papazların beraber var olduğu Saraybosna'daki çocukluk ve gençlik yıllarından biriktirdiği anıları keskin bir anlatım yetisiyle hikâyeleştiren Andrić, kitapta Balkan coğrafyasının gündelik hayatından canlı portreler sunuyor. Farklı kimlikleri içeren bir ortak yaşam imkânını betimleyen hikâyelerde Balkanlar'ın tarihsel, sanatsal ve insanî zenginliği ortaya seriliyor. *Sinan'ın Tekkesinde Ölüm*'de Balkan coğrafyasından tüm dünyaya açılan bir ortak yaşam umudunu bulacaksınız.

İskender Pala'nın yetkin kalem ve ustaca kurguya dönüşen hayal gücü, Göbeklitepe üzerine herkesi yeniden düşündürcek. *Akşam Yıldızı*, okurlarını bugünden alıp asırlar öncesinin Göbeklitepe'sine götürüyor. İyi ile kötünün mücadelesinde bir aşk yolculuğu bu... Sevginin inanca, inancın tutkuya, tutkunun hayata adım adım karıştığı noktadan Göbeklitepe hakkında bilinen her şeye yeni bir bakış, bir ters yüz ediş... On iki bin yıl önce yaşayan kadim insandan günümüzün modern insanına evrilen anlam arayışı...

AKŞAM YILDIZI - BİR GÖBEKLİTEPE ROMANI

İskender Pala
KAPI YAYINLARI

ROSA

Knut Hamsun
CEV: Behçet Necatigil

TİMAŞ YAYINLARI

Rosa'da gezgin öğrenci Parelus'un peşinde, bir aşkın hikâyesini okuyoruz; yeni çatışmalar, kavuşmalar ve ayrılıklarla... Toplumsal ve sınıfsal farklılıkların yanında, bu defa engeller bambaşka... Nordland'ın kendine has doğası, Hamsun'un diğer eserlerinde olduğu gibi, yine başlı başına bir kahraman olarak vücut buluyor bu romanda. Benzersiz üslubuyla, çevirmeni Behçet Necatigil'e "Knut Hamsun'u çevirmek benim için şiir yazmak gibi bir şey" cümlesini kurduran *Rosa*, Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Knut Hamsun'un en önemli yapıtları arasında yer alıyor.

Düşünce dünyasına aktüel gelişmeler ve problemler aracılığıyla uzanmaya çalışan *Meselelerimizi Konuşmak*, Hüsamettin Arslan'ın Gezi Parkı olaylarından 17-25 Aralık'a, 15 Temmuz darbe teşebbüsünden, başkanlık sistemine geçiş sürecine uzanan karar anlarında Zeytinburnu Kültür ve Sanat Merkezi'nde verdiği seminerleri bir araya getiriyor. Kitap, sosyal bilimler, tarih yazımı, Türkiye'nin siyasal sistemi, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan süreç, entelektüel, etik, hayatın anlamı, muhafazakârlık, din, hakikat, elitler sorunu, iktidar, ulus devlet, imparatorluk, dil, gelenek, ritüel, siyasi hareketler ve tarihçiler üzerine etraflı bir tartışma yürüten metinlerden oluşuyor.

MESELELERİMİZİ KONUŞMAK

Hüsamettin Arslan

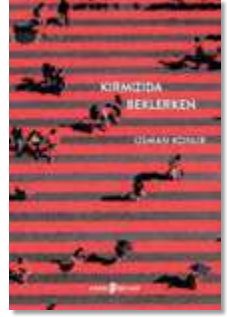
ZEYTİNBURNU BELEDİYESİ
KÜLTÜR YAYINLARI

KIRMIZIDA BEKLERKEN

Osman Konuk

EDEBİ ŞEYLER

Kırmızıda Beklerken; günlükten hikâyeye, hikâyeden denemeye tüm biçimleri sınavarak şiire dâhil eden bir kitap. Güncel bir müdahale. Gücünün temsilini, kimsesizlikten ve herkesten alan bir şiir. Kitap, Osman Konuk'un 2009-2019 yılları arasında yazdığı şiirlerden oluşuyor. "Ne zaman aklıma bir şey gelmese, içimden bir ses: /start tabancasıyla intihar eden adamı düşün"

İsmail Tunalı estetik çalışmalarıyla Tanzimat'tan beri üzerine düşünülen ve yazılan estetiğin ve sanat felsefesinin Türk düşüncesinde bir felsefe disiplini olarak kurulmasını sağlamış bir isim. Tunalı'nın kapsamlı araştırmalarından hareketle onun düşüncesinin haritasını çıkarmak ve Tunalı'nın başarısı ile varsa eksikliklerini vurgulamak kaygısıyla on iki araştırmacının bir araya gelerek oluşturduğu *İsmail Tunalı Düşüncesi* Türkiye'de örneğine çok az rastlanan bir çalışma. Kitapta yer alan, güzel sanatlar, siyaset bilimi ve felsefe disiplinlerinde üretimde bulunan araştırmacılar Tunalı düşüncesi üstüne kaleme aldıkları metinler ile hem Tunalı düşüncesinin geniş ufuklarını kapsamaya hem de Tunalı düşüncesine disiplinlerarası bir perspektifle yaklaşmaya çaba harcadılar.

İSMAİL TUNALI DÜŞÜNCESİ

AYHAN BIÇAK - ÖMÜR KARSLI

DERGÂH YAYINLARI

ALTINÇAYIR VADİSİ'NİN ÇOCUKLARI

Latife Tekin

CAN ÇOCUK YAYINLARI

Latife Tekin çocuklar için yazdığı ilk romanında, doğayı ve insanı masalsi bir anlatımda buluşturuyor. Altınçayır Vadisi'nin menekşe boyalı evinde annesi, babası, büyükanesi ve kedisiyle yaşayan Asınaz, can dostu Semagül'ün özlemiyle doludur. Babasının yıllar önce kaza geçirmesine neden olan altın madeni yeniden açılmış, pek çok aile vadiden taşınmak zorunda kalmıştır. Vadinin çocuk grupları Hayalciler, Bilimciler, Kuşçular ve Altıncılar oyunlarını sürdürür, yetişkinler maden konusunda ne yapacaklarını düşünürken, Asınaz'ın aklı Semagül'de ve günden güne suskunlaşan annesindedir. Aradığı cevapların onu zamanda bir yolculuğa çıkaracağından ise henüz habersizdir...

ÖLÜMÜNDEN SONRA YAZMAYA BAŞLAYAN GURU

Karışık bir durum: Hayatı boyunca hiç kitap yazmamış biri ölümünden 20 yıl sonra bile yeni kitaplar yayınlamaya devam edebilir mi? Peki 25 yıl önce yıkılmış bir şehir her yıl aynı yerde bir haftalığına diriltilebilir mi? Hmmm, anlıyorum ki, bunlar olabilen şeyler. Olabileceğini bana hatırlatan da Netflix'te izlediğim *Wild Wild Country* belgeseli oldu.

Chapman ve Maclain Way kardeşlerin yönettiği *Wild Wild Country* altı bölümlük belgesel dizi, Hintli guru Bhagwan Shree Rajneesh tarafından 1980'lerde kurulan Rajneeshpuram şehrinin hikâyesini anlatıyor. Bhagwan Shree Rajneesh ve kendilerine Rajneeshee'ler adını veren müritleri, günün birinde Oregon'da bir çölün ortasında yer alan 263 bin kilometrekarelik (akıl alır gibi değil) bir araziye satın alıyor ve 100 milyon dolar harcayarak orayı hayallerindeki şehre dönüştürüyorlar. Ressam, müzisyen ya da yazar olan iyi eğitilmiş ve zengin 80 bin kişinin yaşadığı bu şehirde evler, okullar, bahçeler, tarlalar, kafeler, restoranlar ve bildiğimiz şehirlerde olan bütün diğer unsurlar var ama Rajneeshee'ler bununla yetinmiyor ve bir baraj inşa ederek kendi elektrik sistemlerini de kuruyorlar. Başlangıçta portakal rengi kıyafetler giyerken, sonraları kendilerini diğer insanlardan ayırt edilebilir kılmak adına kırmızı, mürdüm rengi ve pembe kıyafetler giymeye başladıklarını da öğreniyoruz.

Ardından "spiritüel öğreti" adı altında dolap üstüne dolap çevirmekten geri durmayan yapay cennet vaatkârı bu tür toplulukların değişmez rutinini takip ediyor ve önce sanat dünyasını, sonra Hollywood'u ele geçirme planlarını uygulamaya başlıyorlar. Rajneesh'i "spiritüel âlemin Wittgenstein'i" diye tarif eden Alman felsefeci Peter Sloterdijk ile *Parfümün Dansı*'nın yazarı Tom Robbins en istikrarlı müritler arasında. Pasolini'nin *Teorema*'sında ve daha birçok önemli yapımda rol alan İngiliz aktör Terence Stamp ve Huffington Post blogunun sahibi Arianna Huffington da bir dönem Rajneesh'in çekim alanına kapılanlardan. Francis Ford Coppola'nın *The Godfather* filminin Oscar ödüllü yapımcısı Albert S. Ruddy ile sonradan Ma Prem Hasya adını alan karısı Françoise Ruddy ise belki de en gözde -çünkü en güçlü- müritler.

Rajneesh için Los Angeles'ta bir villa satın alan, ona elmas

bezeli bir saat armağan eden ve şerefine şampanyanın su gibi aktığı partiler düzenleyenler de onlar. Bu partilere Amerikalı ve Avrupalı über şöretler akın akın geliyor ve hem topluluğun PR vitrinini oluşturuyorlar hem de varlıklarıyla Rajneesh'in dünya jet sosyetesine hızlı kabulünü sağlıyorlar. (Rajneeshee'leri oraya iten şey neydi sorusu kafamı çok kurcaladı, hangi boşluktan sızmıştı içeri Rajneesh ve bu neredeyse her şeye sahip insanların zihinlerini ve hayatlarını yönetebiliyordu? Bu uçra çölde taş taşımak, inşaatçılık yapmak onlardaki hangi ihtiyaca karşılık geliyordu?)

Çölün ortasında inşa edilen Rajneeshpuram'ın hayatı parçasından, Buddha'nın adını taşıyan devasa diskodan söz etmemek olmaz. Gündüzleri ağır işçi olarak çalışan Rajneeshee'ler geceleri burada dönemin ünlü DJ'lerinin mü-

zikleri eşliğinde neon ışıkları altında sabahlara kadar dans edip ter atıyor, çılgınlar gibi eğleniyorlar. Hayat onlar için sonu gelmeyecek bir parti adeta.

Wild Wild Country'nin etkileyiciliğinin esas sebebi, yönetmen Chapman ve Maclain Way'in elinde 300 saati aşan muazzam bir film arşivi bulunması, dolayısıyla ikilinin büyük oranda gerçek görüntüler kullanmaları. Yaşananları gün be gün, an be an belgelemiş, muhataplarının kapalı kapılar ardında kalacağını sandığı konuşmalar, tartışmalar, kavga dövüşler, fısır fısır hesap kitaplar, toplu yemekler, sevişmeler de zamanı gelince böyle ortaya çıkmış. Yapay bir cennetin gittikçe gerçek bir cehenneme dönüşmesini izlemek ürkütücü.

Zaten onlar değil belki ama seyirci olarak bizler, çok geçmeden "sevgi, saygı, özgürlük" vaatlerinin ötesinde çok daha şeytani bir planın işleyişine şahit olduğumuzu fark ediyoruz. "Üstad" Rajneesh, sekreteri Ma Anand Sheela ve topluluğun diğer ileri gelen mensuplarının yerleşmek için çölü seçmeleri boşuna değil. Amaçları burayı siyasi olarak ele geçirmek ve ardından büyüyebilecekleri kadar büyümek, devlet içinde devlet kurmak. Ma Anand Sheela dünyayı ele geçirme arzusundan söz ediyor bazı konuşmalarında. Bir gece yola çıkıp Amerika'nın dört bir yanındaki şehirleri dolaşıyor, evsiz insanları otobüslere doldurarak Oregon'a getiriyorlar. Sırf bir gecede ev, iş, arkadaş sahibi olan bu insanlar yerel seçimlerde Rajneeshpuram'ın göstereceği adaya oy versinler diye. (İşleri bitince hepsini ilaçla uyutarak geldikleri yere göndermeleri de kalpsizliklerinin zirvesi.)

İkinci adımda planlarını gerçekleştirmek adına daha korkunç işlere giriyorlar, bir suikastçı timi oluşturuyorlar. Kundaklama onlarda, bombalama onlarda, laboratuvarı ürettikleri salmonellayı yiyeceklere bulaştırarak bir gecede yüzlerce kişiyi zehirlemek onlarda. Çöküş dönemi, bu korkunç eylemlerin bir biçimde açığa çıkmasıyla başlıyor. Rajneesh'in sağ kolu olan ve hırs küpü Ma Anand Sheela ve arkadaşları özel uçaklarına atlayıp dünyanın farklı yerlerine kaçıyorlar, Rajneesh ise uzun bir yasal yargılama sürecinin sonunda 1985'te Hindistan'a postalanıyor. Kendi adıma belgeseli bazı eksiklerine rağmen etkileyici buldum, sadece 80'lerde Oregon'da yaşananları değil, sevgi, özgürlük ve barış vaatleriyle insanları sömüren diğer modern inanç gruplarını anlamak adına da önemli ipuçları içerdiğini düşündüm.

Ama en çok şu kısma takıldım:

Bhagwan Shree Rajneesh 1990'da Hindistan'da ölüyor. Birkaç yıl sonra da Japon isimli bir gurunun, Osho'nun kitapları yayınlanmaya başlıyor. Kapaklarda fotoğrafı olmadığı için önceleri kimse onun kim olduğunu bilmiyor ama zamanla Osho'nun aslında Bhagwan Shree Rajneesh olduğu dolaşmaya başlıyor kulaktan kulağa. Deniyor ki, ölmeden birkaç hafta önce kimliğini toptan yıkıp kendine yeni bir kimlik inşa etmiş. (Salatalara salmonella bulaştıracak kadar kötücül olabilen müritlerinin yalan söyleme potansiyelini bildiğimiz için, bu hikâyeye de pek inanmayalım. Hele Rajneesh'in hayatı boyunca yayınlanmış tek bir kitabı dahi yokken.) Zaten söz konusu kitapların hiçbiri Osho'nun gerçek kimliğine dair ipucu içermiyor, yayıncılar yuvarlak sözlerle yetinmeyi tercih ediyorlar. (Eh, kötü şöhret de salmonella kadar zehirleyici olabilir, öyle değil mi?) Her yıl Amerika'daki yayıncısına birkaç milyon dolar kâr getiren bu kitapların yazarı belli ki başkaları. Durmadan yeni Osho kitapları çıkmasının sebebi başka ne olabilir?

Bu şehir senede bir hafta diriltiliyor mu?

Wild Wild Country belgeselini seyrederken, Rajneesh'in "yeni insan", "yeni dünya", "dinlerin baskıcılığına karşı sanatın yüceliği", "kutsal yaratıcılık" gibi konuşmalarının, Rajneesh'in parlar kırmızı ya da pembe renklerde giyinmesinin, alışverişte takas yöntemini uygulamalarının, pagan ayinlerine benzer ritüellerle coşmalarının, çölün ortasında elektronik müzik eşliğinde 24 saat süren çılgın partiler vermelerinin bana neyi hatırlattığını düşündüm... Ve sonunda buldum!

Bütün bunlar şöhreti ta buralara kadar gelen Burning Man'de var olmaya devam ediyordu. Burning Man, Oregon çöllerinde her yıl sadece bir hafta için kurulan sanal Black Rock City'de gerçekleştirilen bir etkinlik. Hem de 1986'dan, yani Rajneeshpuram'ın yıkılışından beri. Bir tür müzik festivali gibi ama düzenleyenler bir tür "toplum ve sanat deneyi" olarak tanımlıyorlar. Yeni çağ inanışlarına yakın duran on maddelik bir manifestoları var. Sonuçta bir hafta boyunca yaşananlar orada kalıyor ve dev bir pagan ayini eşliğinde her şey yakılıyor. Tuhaf değil mi? En tuhafı, Rajneeshpuram şehir planı ile Burning Man için yılda bir kez kurulan Black Rock City planının hemen hemen aynı olması.

Paranın geçmediği, alışverişin sadece takas ve yardımlaşma usulleriyle gerçekleştirildiği bir etkinliğe neden yalnızca zengin ve ünlü insanlar katılıyor diye sormayınız, o ayrıntılara çok da vakıf değilim.

İNSANIN VAR OLMA ÇABASINI ANLATAN YAZAR: PLATONOV

Romanları yanında kısa öykünün de en iyi örneklerini veren Andrey Platonov, insanın yaşanan acılar karşısında var olma mücadelesini, sevgi, dostluk, mutluluk arayışını hikâye eder. Atmosfer yaratmada, karakter oluşturmada başarılıdır. Açlık ve acı onun temel vurgularından olmasına karşın, hiçbir acı sömürsüne başvurmaz. Acı, doğal bir insani durum olarak öykülerde yer bulur. İnsanın onunla baş edebilme yolları, hayatın gereklilikleri ve insanın zaafı bu bağlamda incelikle örülür.

Andrey Platonov (1899-1951), iki önemli romanı Çevenkur ve Çukur yanında, güçlü atmosfer, derinlikli karakterler ve çarpıcı temalarıyla kısa öykünün de başyapıtlarını kaleme aldı. John Berger'in "günümüzde dünyanın muhtaç olduğu hikâyecilerin öncüsü" dediği Platonov; insanın yaşanan acılar karşısında var olma mücadelesini, sevgi, dostluk, mutluluk arayışını hikâye eder. Özellikle devrim sonrası insanların yaşamları ve savaşın yıkımları öykülerinin odak noktaları olur. Kuşağının pek çok yazarı gibi Stalin döneminin ağır baskısıyla sansüre uğradı ve ancak 1990'lardan sonra eserlerinin eksiksiz ve sansürsüz basımı yapılabildi.

"Dünya Öyküsü Kitaplığı" için benim seçimim Türkçede Dönüş adıyla basılan çok sayıda öyküden seçilmiş derlemeden yana. Platonov öykülerinde, sakin, sıkıcı, yaşanmaz Rus doğasında; savaştan çıkmış, bezgin, yorgun, ayakta kalmaya çalışan insanların dramına eğilir. Bu insanların açlık ve yoksulluktan başka bir şeyi düşünmeye vakitleri yoktur. Öykülere giren insan davranışlarındaki ilişkilerindeki küçük ayrıntılar, gözlemler zengin ve kuşatıcıdır. Acı, yoksulluk ve kaybedişlerle sınıyan insanların bu olaylar, durumlar karşısındaki tavırları, duyguları ustalıkla gözler önüne serilir. Bir aile düzeni ve bu aile düzenini tehdit eden durumlar, olaylar hikâyelere konu olur. Özellikle savaş bunların başında gelir. Savaş için evden ayrılan bireyin yokluğunda geride kalanların özlemleri, ayakta kalma mücadeleleri, savaş sonrası dönen bireyin uyum çabası ağırlıklı olarak işlenir. Tüm öykülerde ölüm ve onun muhtemel sonuçları gündeme gelir. Diğer yandan Rusya'nın devrim sonrası yaşadığı çalkantılar, sosyolojik, tarihsel pek çok tanıklıklar öykülerde yer bulur. Devrim, sosyalizm, burjuvazi, emek, sömürü kahramanların gündemindedir ve komünizm-faşizm ayrışması da arka planda yerini alır. Öykülerde genel olarak devrim ve savaşın etkisini üzerlerinde hisseden, bir yandan da yaşama tutunmak isteyen insanların var olma çabaları gündeme getirilir.

Çehov'u hatırlatan öyküler

Platonov özellikle sade ve yalın anlatımla bir derinliği gözetir. Zaman zaman fazla süslemeli olmayan şiirsel, lirik bir dil de öne çıkar. Atmosfer yaratmada, karakter oluşturmada başarılıdır. Kahramanlarını idealize etmez, bireysel ve yaşamsal gerçekliğinden koparmaz. Çizdiği atmosfere uyum içerisinde karakterlerini oluşturur. Rus devrim sonrası yazarlarında gördüğümüz angaje, devlet yanlısı bir edebiyat

oluşturmak için suni bir çaba içinde olmaz. Kendi özgür bakış açısını yansıtmaya çalışır. Hatta zaman zaman cesur, muhalif bir bakış açısı sergiler. Uzun süre yasaklı olması da bu bakış açısının bir yansımasıdır. Ama yine bir devrim ülkesinde yaşadığının farkındadır ve satır aralarına sızan devlet övgüsü belki de bir korunak amacıyla yer eder. Kahramanlarının komünist olduğunu belirtmek gereği duyar. Ama onun önemi bağımsız, özgür bir yazar tavrıyla devrim ve savaş sonrası Rusya'daki insanlık dramlarını derinlikli, gerçekçi bir şekilde yansıtabilmesinden gelir.

Diğer yandan açlık ve acı onun temel vurgularından olmasına karşın, hiçbir acı sömürsüne başvurmaz. Acı, doğal bir insani durum olarak öykülerde yer bulur. İnsanın onunla baş edebilme yolları, hayatın gereklilikleri ve insanın zaafı bu bağlamda inceliklerle örülür. Bir ölü anne için toplanan altı yetişkin evladın, anne acısını yaşarken, biraz sonra hayata, sevinçlere dönebildiğini örnekler. Acının doğurduğu durumları ayrıntılarıyla tartışmaz, "madem acı var insan bununla nasıl baş edebilir" bunu öyküler. Melodrama düşmez, gözyaşı sömürsüne başvurmaz. Tam da buralarda Çehov'u, onun serinkanlılığını anımsatır.

Dilsiz hayvan acıları

Savaştan çıkmış ve ülkeyi imar etmek isteyen idealist insanların mücadeleleri öykülerin ağırlıklı temasıdır. "Kum Öğretmeni"nde, bilinçli bir öğretmenin, tabiatın ve vandalaların çöle çevirdiği, insanları öldürdüğü kumlarla kaplı köyü yeniden ayağa kaldırması ve hükümetin, bürokrasinin ise bu yoksulluğa, açlığa duyarsızlığı işlenir. Buna karşı devrime soğuk tavır da açıktır: "Mariya Narişkina tüm bu serveti yalnızca ebeveynlerine değil, savaşın da devrimin de kendisine neredeyse hiç ilişmemiş olmasına da borçluydu. Çölümsü, kuytu vatani, kızıl ve beyaz orduların yürüyüş rotalarının dışında kalmış, bilinci ise sosyalizmin artık kemikleştiği devirde gelişmişti." Öyküde bir genç kızın psikolojisini ve hayata bakışını inceliklerle tanımlar: "Bu ömrün en tarife gelmez yıllarında tomurcuklar patlar genç insanın göğsünde, kadınlık ve bilinç çiçek açar, yaşam fikri oluşur. Tuhaftır, bu yaştaki bir gence, ıstırap veren kaygıların üstesinden gelmesi için yardımcı olunmaz hiçbir zaman; hiç kimse şüphe rüzgârlarıyla calkalanan, büyüme depremiyle sarsılan incecik gövdesine destek çıkmaz ağacın. Onların yaşında içindeki gürültüye kapılır insan, dış dünya alabildiğine çirkinleşir, çünkü ışık saçan gözlerle bakılır ona."

"İnek" öyküsünde yoksul bir ailenin ineği üzerinden yaşanan bir dram anlatılır. Bu kez insan değil inek dramı öne çıkar. Yavrusu eti için satılan inek, bundan sonra kendine gelemez. Dilsiz hayvan acılarının anlatıldığı öykü oldukça etkili bir yaklaşımla gözler önüne serilir. Özellikle hayvan acıları ile insan acılarının karşılaştırıldığı bölümler oldukça iyi tespitler olarak akılda yer eder.

"Potudan Nehri"nde, savaş sonrası ülkenin durumu ve bunun bireye yansımaları anlatılır. Kızıl Ordu'da askerliğini yaptıktan sonra köyüne dönen Nikita, aç, sefil insanlarla karşılaşır. İhtiyar babası, eski sevgilisi yaşam savaşı vermektedir. Savaştan gelen Nikita aslında daha büyük bir savaşın, yaşam savaşının içinde bulur kendini. Eski sevgilisi Lyuba ile evlenir. Ama buradan mutluluğa giden yol yoktur. Savaş

daha ağırdır. Öykü boyunca küçük insani davranışların arkasındaki ayrıntılar ustalıkla aktarılır. "Çöp Rüzgârı" faşizm, savaş eleştirisi ve insanlığın kayıp 19. yüzyılını hikâye eder. Değer, bilimsel gelişme gözden düşmüş, Hitler tüm dünyaya savaş açmıştır. Karşı çıkanlar en ağır bir şekilde cezalandırılmaktadır. Bilim adamı Lichtenberg ise bu zulmü en ağır şekilde hissedenlerdendir. İktidarsızlaştırma işkencesi ve ardından cezaevi...

Yaşananlar insanlık dışı olaylardır. İnsanlık gitgide kendi sonunu hazırlamaktadır: "Hayır, güneş değildi, tüm dünyayı aydınlatan bu enerji kaynağı değildi insanoğlu'nun sonunu getirecek olan yeryüzünde -ne de kuyruklu yıldızlar ve kara göktaşları: Onlar böylesi küçük bir hareket için fazlasıyla büyüktü. İnsanlar kendi kendilerine azap çektireceklerdi, perişan olacaklardı ve en iyiler savaşıarak ölümler, en kötüler hayvana dönecekti."

"Nikita" öyküsünde babası savaşa giden çocuğun, etrafındaki her şeyi yaşayan birer varlık olarak niteleyip onlarla konuşması, baba yokluğunun acısı, özlemi odağında aktarılır. "Üçüncü Oğul" öyküsünde ise bir anne ölümü karşısında oğullarının duyguları, kocanın durumu anlatılır. Kitaba da adını veren "Dönüş" öyküsünde savaştan dönen Yüzbaşı İvanov'un eve geldikten sonra yaşadıkları gündeme getirilir.

Kötülüğün kökenleri, acının nedenleri

Platonov'un öyküleri, Rus devriminden 1950'lere kadarki dönemde Rusya'da yaşananları, devrimin amaçlarını ve sonuçlarını birey ve olaylar üzerinden hikâye eder. İdeallerle, yaşananlar ve karşılaşılan güçlükler bir arada anlatılırken, aradaki mesafe ve bireyin önemi öne çıkar. Onun tüm öykülerinde aradığı; acının nedenleri, kötülüğün kökenleri ve merhametin insanlığı kurtaracak bir duygu olduğu yönündeki inancıdır. Pek çok öyküsünde insanı acıdan kurtaracak nedenler üzerine düşünür. Evrenin büyük, dilsiz bir acısı vardır. İnsanın görevi ise bu acıyı anlayıp, dillendirip üstesinden gelmektir. Bu bazen bireysel acıları dindirme yöntemleri olarak ortaya çıkar bazen hayatı, doğayı düzenlemek, yabaniliğini insanın kullanabileceği hâle sokmakla mümkün olabileceği bir durum olarak var olur.

Platonov öykülerinde ağırlıklı olarak ekmek ve savaş konularını işler, bunların insanlardaki karşılığını irdeler. İnsana dair en değişmez ve kalıcı iki gerçek öykülerde yer bulur. Bireysel seçimler ile devlet politikaları arasındaki çatlakları, kırılmaları, çatışmaları; psikolojik derinlik, sosyolojik gerçekliklerle etkileyici bir dille öyküleştirebilir. (◀▶)

DÖNÜŞ

Andrey Platonov
CEV: Günay Çetao Kızılırmak
METİS YAYINCILIK

NAMÁRIË* CHRISTOPHER

***Yüzüklerin Efendisi* ve *Hobbit* modern fantastik kurgunun referans metinleri olarak tüm görkemleri ile orada olsalar da, Orta Dünya'yı eşsiz ve -neredeyse- aşılamaz kılan büyük anlatının kitlelere ulaşması doğrudan Tolkien'in "baş eleştirmeni ve çalışma arkadaşı" Christopher Tolkien'in çabasının ürünüdür. Christopher Tolkien'in ölümü ile Orta Dünya sadece sadık koruyucusunu değil en büyük hayranını da kaybetmiş oldu.**

Zira geçtiğimiz ay 95 yaşında hayata veda eden Christopher Tolkien iyi bir evlattan öte babasının "baş eleştirmeni ve çalışma arkadaşıydı".

J.R.R. Tolkien'in mektuplarında oğluyla arasındaki özel bağın izlerini sürmek güç değil. Christopher'ın *Yüzüklerin Efendisi* serisinin hemen her aşamasında bir şekilde yer aldığını, çizim ve yorumlarıyla katkı sağladığını biliyoruz. Dahası henüz 21 yaşındayken üyeleri arasında babasının yanı sıra C.S. Lewis, Owen Barfield gibi isimlerin de yer aldığı The Inklings toplantılarına davet edilmesi, onun büyük bir yazarın hevesli oğlundan çok daha fazlası olduğunu gözler önüne seriyor.

Orta Dünya'nın sadık koruyucusu

Serinin gedikli takipçileri çok iyi bilse de Christopher Tolkien'in Orta Dünya için ne ifade ettiğinden biraz bahsetmek gerek. J.R.R. Tolkien 1973 yılında bu dünyadan göçtüğünde Christopher Tolkien neredeyse 70 koliyi dolduracak binlerce sayfa el yazması, babasıyla birlikte ömrünün son 40 yılını adanmış bir hayal ve doğrudan kendisine verilmiş bir görevle baş başa kalmıştı. Şüphesiz *Yüzüklerin Efendisi* ve *Hobbit* modern fantastik kurgunun referans metinleri olarak tüm görkemleri ile orada olsalar da, Orta Dünya'yı eşsiz ve -neredeyse- aşılamaz kılan büyük anlatının kitlelere ulaşması doğrudan Christopher Tolkien'in çabasının ürünüdür. Tolkien'in kurguladığı diyar neredeyse 40 bin yıllık tarihi, kozmogonisi, mitleri ve masallarıyla muhatabına kendisinden yüce bir şey ile karşı karşıya olduğunu sonuna kadar hissettirir. Ne var ki babası öldüğünde gerçekleştirilememiş büyük bir hayalin eskizlerinden öteye gidemeyen binlerce sayfalık dokümanı bir antropolog titizliğiyle elden geçirip Silmarillion ve kaynaklık ettiği tüm hikâyeleri okurlarla buluşturan Christopher Tolkien'in ta kendisidir.

İnsanın binlerce yıllık yeryüzü tecrübesinin en önemli bakiyesi hiç kuşkusuz hikâyesidir. Mağara duvarlarında, kamp ateşlerinin etrafında, kitap sayfalarında ya da sinema salonlarında aradığımız, anlattığımız hikâyeler belki de ölüme karşı verdiğimiz mütevazı ancak epik bir direnişten ötesi değil. Çünkü anlatıcıları nesilden nesile post değiştirse de hikâye anlatılmaya devam eder.

Geçtiğimiz yüzyılın en önemli hikâye anlatıcılarından olan J.R.R. Tolkien için henüz hayattayken geride bırakacağı mirasın emin ellerde olduğunu bilmek mutluluk verici olmalı.

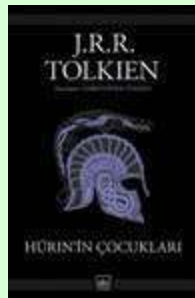
Atiye'de gerilimi merak unsuruna dayandırma işi abartılmış.

Babasının sağlığında yayınlandığı kitaplara ya da Orta Dünya'nın inşasına katkısı ya da ömrünü kendisine intikal eden büyük toplamdan cevherler çıkarmaya adanması Orta Dünya seyyahları için başlı başına minnet duyulan işler olsa da Christopher aynı zamanda Tolkien's Legendarium'un gözü pek ve amansız muhafızdır. Öyle ki çoğumuzun beğenerek izlediği film uyarlamalarını bile babasının mitopyatik eserinin ruhuna aykırı bulduğu gerekçesiyle yer yer eleştirmekten geri durmamıştır. Yakında izleyiciyle buluşacak *Yüzüklerin Efendisi* dizisinin yayın hakları da yine onun Tolkien Estate'in başkanlığından istifa ettiği süreçte satıldığının altını çizmek gerek. Haliyle gelecekte Tolkien's Legendarium'un başına, söz gelimi son birkaç yılda *Star Wars* evreninde yaşananlara benzer işler gelmesinden endişelenmemek mümkün değil.

Tıpkı kadim hikâyelerin bir anlatıcısından diğerine geçtiği gibi Tolkien Efsanesi de onu büyütüp serpilmesine imkân tanıyan bir oğula geçme şansına sahipti. Christopher Tolkien'in ölümü ile Orta Dünya sadece sadık koruyucusunu değil en büyük hayranını da kaybetmiş oldu. Babasından henüz bir çocukken dinlemeye başladığı masalları bizlere ulaştıran Christopher Tolkien'in ardından söylenecek en uygun veda sözleri, sanıyorum Orta Dünya'nın elflerinin diline ait olanlardır; Namárië Christopher... (•••)

İthaki Yayınları'nın Christopher Tolkien'in ölümünden kısa süre önce *Húrin'in Çocukları*'nı yayımlaması, üzücü haberin ardından Orta Dünya tutkunları için ufak bir teselli oldu. Christopher Tolkien'in neredeyse 30 yıllık derleme çalışmalarının bir ürünü olan *Húrin'in Çocukları*, Tolkien'in kendi deyimiyle Orta Dünya'nın üç büyük hikâyesinden biri. Niran Elçi'nin çevirisiyle okuyacağımız eserin editörlüğünü üstlenen isim ise Ali Saygı Ortanca.

Atiye ya da cevapsız sorular

Stream servislerinin konvansiyonel medyanın gücünü gölgede bıraktığı bir çağda yaşıyoruz. Hal böyle olunca Netflix'in Türk yapımlarına yönelmesi hepimizce bir fırsat olarak değerlendirilip bu durum çoğu zaman hikâyenin önüne geçiyor. *Hakan: Muhafız*'ın ardından ikinci Türk yapımı Netflix dizimiz *Atiye* için de maalesef durum farklı değil. Tüm dünyanın bir Türk dizisi izleyecek olması fikri, *Atiye*'nin eksiklerini görmezden gelmeyi kolaylaştırıyor gibi.

Serinin neredeyse gırtlığa kadar klişelere batmış olmasını bir kenara bıraksak bile sezon finalinin ardından cevapsız bıraktığı soruların çokluğu başlı başına bir sorun. Görünen o ki gerilimi merak unsuruna dayandırma işi biraz abartılmış. Öte yandan hakkaniyet adına coğrafyamıza ilişkin değerlerin kurguya dâhil edilmesini kıymetli bulduğumu itiraf etmeliyim. Ancak tam da bu aşamada aşırı heves ya da kararsızlıktan kaynaklandığını tahmin ettiğim bir tür çiğlik göze batıyor. Ne denli zengin bir kültürümüz olduğunu gösterme isteğinden olacak; Göbeklitepe, Nemrut, Şahmaran, Kur'an vs teker teker karşımıza çıkıyor fakat hiçbirisi gizemin anahtarı rolünü üstlenemiyor. Kendi adıma bu kararsızlığı dizinin tüm dünyada yayınlanacak olmasına bağlıyorum. Bu tavrıyla *Atiye*'yi hevesle meziyetlerini sergileyen çocuklara ya da çantasından türlü ürünler çıkartan vapur satıcılarına benzetmemek elde değil.

Diziyi dünyaya satma refleksi karakterlerin inşasında da göze çarpıyor. İçinde yaşadığı toplumun gerçekliğinden kopuk; tavırları, tercihleri, replikleri plastik hissi uyandıran karakterler sanki bu ülkeden değiller. Aslında bir dolu cevapsız sorunun birikmesi de bu sahiçilik sorunundan. Sözgelimi *Atiye* karakterinin çoğu zaman cevapları aile dramalarına feda etmesi gizemin sulandırılıp yapımın pembe diziye evrilmesine neden olmuş. Belki de soruların çokluğu, dizinin sırtını yasladığı spiritüel, mistik damarın verebileceği tatmin edici bir cevabının olmamasındandır. Sözgelimi dizinin fazlasıyla benzeştiği *The Oa* de aşağı yukarı aynı dertten mustarıptı.

UMUTSUZ BİR GELECEK TASAVVURU: *THE IRISHMAN, MARVEL, JOKER*

Şimdilerde geleceğin sinemasından söz etmek geleceğin teknolojisinden bahsetmekle aynı anlama geliyor. Oysa "sanat olarak sinema"da tekniğin payı bu meseleye haddinden fazla önem verenlerin cehaletine nispeten daha azdır. Mukayese etmenin anlamsızlığını hatırlatarak, Antionioni'nin 1961'de tamamladığı *La Notte (Gece)* filmi, Alfonso Cuarón'un 2018 yapımı olan *Roma* filminden daha yakındır geleceğe; tıpkı *Hamlet*'in dört yüz yıldır aramızda yaşıyor olmasına rağmen *Joker*'in birkaç ay içinde müteveffa olması gibi.

The Irishman vizyona girmeden hemen önce Martin Scorsese New York Times için bir yazı kaleme alır. Büyük yönetmen yazısına, Empire muhabirinin *Marvel* filmleri ile ilgili sorusuna verdiği cevabı hatırlatarak başlar: "Ekim başlarında İngiltere'deyken, Empire dergisiyle bir söyleşi yaptık. *Marvel* filmleriyle ilgili bir soru soruldu. Ben de cevapladım. Birkaç tanesini izlemeyi denediğimi ve bana uygun olmadıklarını; bana hayatım boyunca bildiğim ve sevdiğim hâliyle filmlerden çok lunaparklara yakın göründüklerini; velhasıl sinema olmadıklarını düşündüğümü söyledim." *

Martin Scorsese sonuna kadar haklıdır. Son birkaç yılın filmlerine ve sinematografik geleneklerine bakılırsa sinema, eğlence ile sanatın birlikteliğinden doğan bir mutant: Cinsiyetsiz, apolitik, estetik yorgunu. Gerçek olamayacak kadar gerçekliğe zorlanmış, estetik olamayacak kadar estetize edilmiş.

Çok değil belki yarım asır kadar önce, yerle gök, iyiyle kötü, erkekle kadın, güzel ve çirkin birbirini tamamlayan "mütenasip tezatlar" olarak ihtiyatlı mesafelerini koruyabiliyordu. Bugün bütün duyguların iç içeliği, en uçtakiyle merkezde olanın duygusal ve mekânsal birlikteliği, keskin tezatların tehlikeli yakınlığı sinema için hemen ulaşılabilen ideal bir malzemeye dönüşüyor.

Hiçbir şey söylemeyen filmler

Filmlerin iyi ya da kötü olduğu, neyi başarıp neyi iskaladığı, muhteşem teknik uygulamalara, görsel efektlere, filmin bütçesine, oyuncu kadrosuna ve elbette festival süreçlerinin başarısına bakılarak değerlendiriliyor. Bir filmi perdede

görmeden önce onlarca bilgiye ve yönlendirmeye maruz kalıyoruz. Filmler bildiğimiz estetik kodlara uygun biçimde çekiliyor, hiçbir şey söylemeyen filmler bile belli bir görsel tutarlılığa sahip. Her şey yeteri kadar güzel, hatta olması gerekenden daha güzel. Bugün güzellik kolayca ulaşılabilen teknik bir mesele hükmünde. Son on yılın filmlerine baktığımızda manzara şu: sinema eğlenceden daha fazla, sanattan daha az bir değer taşıyor. Filmler bizi bir tanıklığa, seyrin doyumsuz tanıklığına davet etmiyor; zevklerimize, beğenilerimize, estetik hazlarımızın parıltısına talip değil.

Martin Scorsese yukarıda bahsi geçen manifesto kıvamındaki yazısında şöyle diyor: "Ve bizim için anahtar buydu: sinema bir sanat formuydu. O zamanlar bununla ilgili tartışmalar vardı ve biz de edebiyatın, müziğin ya da dansın eşiti olarak sinemayı savunduk. Ve şunu anladık ki sanat çok farklı yerlerde ve bir o kadar çok biçimde bulunabilir." Sinemanın ortaya çıkışıyla Batı sanatındaki avangarde arayışların başlangıç noktası neredeyse aynı döneme denk geliyor. Biri (sinema) rüştünü ispat etme çabasıyla heyecan dolu bir

The Irishman

yolculuğa başlarken diğeri (avangarde sanat) daha radikal bir seyir takip ederek hayatı sanatsal malzemeye dönüştürmenin sonsuz imkânlarını arıyordu. Ne “zaman” bugünkü kadar hızlı ne de “mesafeler” bu kadar yakındı. Ancak kesin olan şu ki, yirminci yüzyıl baş döndürücü bir yaratıcılığa ev sahipliği yapıyordu. Sinema böyle bir ortamda bütün klasik sanat protokollerini altüst ederek kendine bereketli bir memba yarattı. Bugün sinema sanatı geçmişin bütün avangarde çılgınlıklarını geride bırakacak kadar büyük bir hıza, ilerleme ve değişme yeteneğine, muazzam bir ticari kapasiteye sahip. Bu öylesine büyük bir hız ve değişim ki, yarına ilişkin bütün tahayyüllerimiz, varsayımlarımız, arayışlarımız ve sanatsal öngörülerimiz daha şimdiden nafil bir çabanın boşluğu, hiçliği ve anlamsızlığıyla sonuçlanmış gibi. Çünkü yarının estetik, teknik ve sanatsal değerleri ivedilikle “şimdi”nin malzemesi olarak tüketiliyor.

The Irishman: Veda seremonisi

Sinema, tarihi bir dönemecin başında. Yüzyıllık sinema sanatının oluşturduğu habitat sessizce kayboluyor. Netflix gibi küresel ölçekte işler yapan büyük yapımevlerinin sermayeyi, dolayısıyla hedef kitleyi büyütürken sinema sanatını ne denli küçülttüğünü anlamak zor değil. Film yapmanın dışında elinden her iş gelen bir kısım “teknisyen yönetmenler” için durum makul görülebilir. Oysa Martin Scorsese gibi sadece film yapmakla ilgilenmeyip dünyanın herhangi bir köşesinde unutulmaya terk edilmiş, dikkatlerden kaçmış iyi filmlerin peşine düşerek onları seyirciyle buluşturan, kurucusu olduğu World Cinema Project için nadide bir arşiv oluşturan, sinemanın bir sanat olarak yaşaması adına elinden geleni yapan bir yönetmenin son filminde Netflix’le çalışmış olmasını anlaşılabilir kılan şey, yalnızca finansal hâkimiyetin sektörü ele geçirmiş olması değildir. Netflix “sanatsal olan”la “ticari olan”ı ustaca tornistan edebilecek bir stratejiye sahip.

Böylesine güçlü bir etki yaratmış, büyüklüğü tartışmasız kabul edilmiş, etrafında örülen efsanelerle enigmatik bir esere dönüşmüşken *The Irishman*’i beğenmemek ya cehaletle ya da küstahlıkla açıklanacaktır. Yine de *The Irishman* Martin Scorsese sineması için ne eşsiz bir yenilik ne de kusursuz bir sinematografik buluş vaat ediyor. Film, kusursuzluğunu ve büyüklüğünü Scorsese sinemasının yarattığı şöhretli nostaljisine borçlu. Filmi seyrederken neredeyse bütün Scorsese filmlerinin izlerini görüyoruz: Bir tür hüzünlü veda seremonisi.

Hayatı yeniden yaratan yönetmenler

Sinemanın klasik dönemi her yönüyle bir “deha” çağı olarak görülebilir. Bu dönemin yönetmenleri dünyayı anlama ve ifade etme konusundaki benzersiz yeteneklerini, hayatın ve sanatın bütün biçimlerini kuşatan sahibi ve samimi ilgilerine borçludur: Arada hiçbir vasıta olmaksızın hayatla bir bağ kurmak ve onu sanatsal malzemenin en yüksek değeri olarak kabul etmek; hayatı taklit etmemek, onu yeniden yaratmak... Antonioni, Bergman, Cassevetes, Traffaut, Visconti, Scorsese gibi yönetmenlerin yaptıkları tam da böyle bir sanat faaliyeti idi.

Şimdilerde geleceğin sinemasından söz etmek geleceğin teknolojisinden bahsetmekle aynı anlama geliyor. Oysa “sanat olarak sinema”da tekniğin payı bu meseleye haddinden fazla önem verenlerin cehaletine nispeten daha azdır. Mukayese etmenin anlamsızlığını hatırlatarak, Antonioni’nin 1961’de tamamladığı *La Notte* (Gece) filmi, Alfonso Cuarón’un 2018 yapımı olan *Roma* filminden daha yakındır geleceğe; tıpkı *Hamlet*’in dört yüz yıldır aramızda yaşıyor olmasına rağmen *Joker*’in birkaç ay içinde müteveffa olması gibi. Bir nostalji arzusu olarak anlaşılacak kaydıyla denilebilir ki, geçmişin mirası geleceğin vaatlerinden daha sahici. (•••)

*<https://www.altyazi.net/gozecarpanlar/scorsese-yazdi-marvel-filmleri-neden-sinema-degil/>

ÇOK ÜZÜLME OLUR MU?

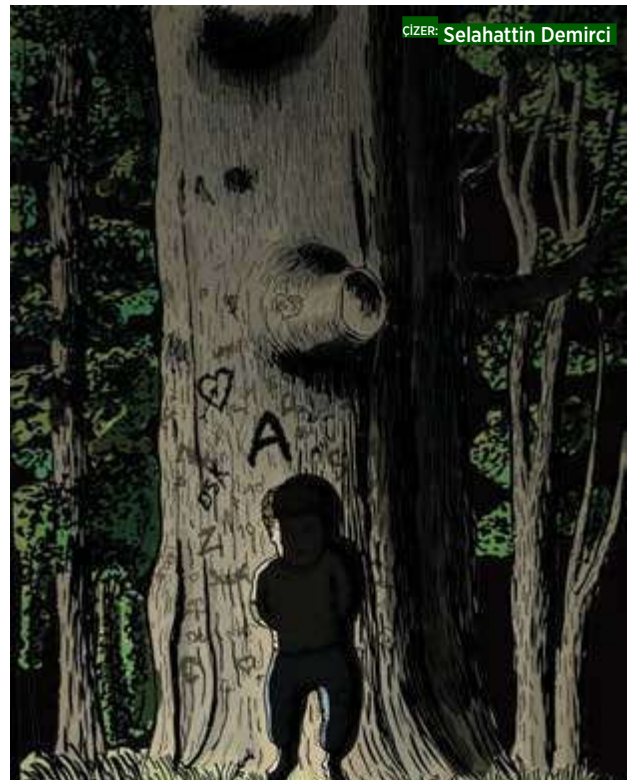
Kanaltanın emektar, beylik hatıra defteri dev gürgen, âşıkların iç kabarmalarını saklamış bedeninde. İyice bakınıyorum, etrafını dolanıp. Yıllar içinde kabarmış nasırlar bunlar. Daha da kabaracak. Âşık kesikleri kabukla birlikte büyüüp açılacak zamanla. Yerden sivri uçlu bir taş alıp ağaçkakan gibi vurmaya başlıyorum. Annemin baş harfine. Bir ağlama biçimi bu. Ve yarım saat içinde belli belirsiz bir "A" yazmayı başarıyorum.

Atlardan birinin üstüne, denklerin arasına yerleştirmişler beni. Yorgan, kepenek ve kap kacağın içine. Yassı taşlarda yankılanan nal, toynak seslerini, göç kalabalığının birbirine karışmış hengâmesini dinleyerek yol alıyoruz. Şenlik şamata olması gereken yayla yolculuğu cenaze alayını andırıyor. Her yaz başında dağlara doğru bir çiçek istilası gibi kaban insan neşesi bu yıl annem yüzünden mateme dönüşmüş. O bu yolculukta yok. Artık olmayacak. Olmayacak mı? Hafsalam almıyor bunu. Terleyen avuçlarımla eyerin demirlerine iyice yapışıyorum. Atın biteviye inip kalkan boynuna, yelelerine dalmışım. Ara ara fotoğrafını koynumdan çıkarıyorum. Naylonunu açıp bakıyorum. Gülümsemesi yarıda kesilmiş. Süresi yetmemiş de gülümsemesinin yarısı dünyada kalmış. Donmuş. Yalan dünya. Uzun yıllar sonra benim de böyle bir fotoğrafım olacak. Başıma gelen korkunç bir şey için mahkeme vesikalık fotoğraf isteyecek benden. Alelacele stüdyoya gireceğim ve fotoğrafçı "Gülümse!" diyecek. Çenelerim zorlukla kasılacak, ama yeterli olmayacak gülümseme için. Onun gibi. Yeniden koynuma yerleştiriyorum gülümsemesini. İleriye, sessizce yol alan kafilimize bakıyorum. Altımda tekdüze, tok nal sesleri. Atın boynu inip kalkarken yeleleri savruluyor biteviye. Annemi tekrar görmüş olmanın alkolü zihnimde çalkalanıyor. Tekrar çıkarıyorum. Bu kez bakmıyorum. Naylonunun içine yerleştirip dikkatlice koynuma indiriyorum yeniden. Kanaltada, konaklayınca uzun uzun bakacağıma söz veriyorum içimden.

*

Yaklaşıyoruz. Vadiyi dikine kesen tepelerin hemen altında, dereye yakın, dev kayın, gürgen ve çam ormanlarının içinde küçük, korunaklı bir açıklık burası. Ormanın ortasında soğukkanlı soğukkanlı tutmakta olan dumanı uzaktan gördüğümüzde, büyüklerden bazıları silaha davranıyor. Birkaç el mermi. Anane böyle. Göz ucuyla babama ve nineme bakıp vazgeçiyorlar sonra. Babam sigara içiyor, önüne bakıyor yürürken. Henüz uzaktaki kanalta yerinden, dumanın tüttüğü yerden birkaç el boşuk mermi sesi geliyor. Gecikenleri karşılamak için. Yok, sürdürmüyorlar onlar da. Demek her-

kes katılıyor bizim yasımıza. Bu durum daha da büyütüyor yasımızı. Gocuğumun yenleriyle gözlerimi siliyorum. Gavras altını uzaktan gören tepeyi aşırız. Hafif meyille kıvrıla kıvrıla alçalan yoldayız artık. "Pat!" Bu kez babam. Rahvan yürüyen hayvanlar irkilip başlarını kaldırıyorlar. Altımdaki bizim dor at yelelerini sert bir yarım daire çizerek savuruyor. Zıncı diye durup ön ayağını iki kere yere vuruyor. Amcam yanına gelip sakinleştiriyor onu. Ceketinin cebinden kesme şeker çıkarıp veriyor. Yüzünü, uyluğunu uzun uzun tımarlıyor. Kafile kımıldanıyor yeniden. Küçük bir dere ağzını, çürümüş devasa kütük çamurlarını, yığılmış yaprak denizlerini zorlukla çıkıp geçiyoruz. Açıklığa varıyoruz nihayet. Önünde devasa bir ateş yakılmış çadıra yaklaşım duruyoruz. Denkler iniyor. Yükler çadırlara taşınıyor. Cinci ninenin çift zincirli kara zağarı pasalla yere bağlanıyor. Göz göze geliyoruz bir an. Eski bir hesabımız var onunla. Ama şimdi sırası değil.

*

Artık akşam sayılır. Burası Gavras. Burası yüzyıllardır ayrılıkların, türkülerin, sevdaların döndüğü yurt. İşaret söküp okuyabilen gözler için etraftaki ağaçlarda, kaya mağaralarında, dere boylarında ne hikâyeler var, kim bilir? Saklanmış mendiller, gizli gömüler, kırk kat sarılıp saklanmış mektuplar. Haberlerin, hasretlerin, ağıt türkülerinin ve aşk mektuplarının hiyeroglifleri öbek öbek üşüşmüş ağaç bedenlerine. Hâlâ ateş içinde hasret, çağrı, ayrılık sayıklayan yıllanmış cüzzam yaraları. Kanaltanın emektar, beylik hatıra defteri bu dev gürge. Aşkların iç kabarmalarını saklamış bedeninde. Bıçak yaralarını. Sökemiyorum. Çünkü yazıyı aşk okuyabilir ancak. Göz değil. Yas okur, bilgi değil. İyice bakıyorum, etrafını dolanıp. Yıllar içinde kabarmış nasırlar bunlar. Daha da kabarmacak. Aşık kesikleri kabukla birlikte büyüüp açılacak zamanla. Yerden sivri uçlu bir taş alıp ağaçkakan gibi vurmaya başlıyorum. Annemin baş harfine. Bir ağlama biçimi bu. Ve yarım saat içinde belli belirsiz bir "A" yazmayı başarıyorum.

*

Beni çadırın önüne, ateşin yanına oturtuyorlar. "Olsun uşağım ben da annen sayılırım. Mahsun olma oyle, olur mi? Şimdi döneriz ayoğlusuumm..." diye başlıyor ağlamaya Miyase teyze. Onu alıyor babam. Ninemin göğsüne bastırılmışlar yüzümü. Neden sonra kendime geliyorum. Ormana dağılmış, akşam ateşi için kuru odun, çıra ve dev yemek kazanını dolduracak guguvak, puğre ve gongoroş toplama ya durmuşlar. Oturduğum yerden görebiliyorum o tepeleri. Ağaçların salınan dev çatıları arasından. Karşı yamaçlardan birinde bir tay süsünün yayı tepeye doğru kabarıyor. Güneş batı göklerinde kısırılmış, karnı deşilmiş. Yıldızlar şimdiden sere serpe tepelerde. Vadinin aşağılarına doğru inen ürkütücü uçurumlar günün son ışıklarıyla esrimiş. Kayın ağaçları, önümde günün soluk anısıyla kımıldanıyor daha. Koynumdan çıkarıp bakıyorum yine. Hâlâ cesaret gerektiriyor -neden? Geri koyuyorum. Sonra çıkarıp bakakalıyorum gözlerine. Her nefes bir iç çekme mi olacak artık böyle? Yan yatmış çaresizlik. Ah yaşamak sırrı. Ah tertemiz ve sağlıklı gizem. Yine de.

*

Havanın tamamen kararmasına daha var. Günbatımı kendini öldürüp şiirine gömüyor artık. Ancak kanalta yerinde geceleyecek olmak ilk kez şenlik değil. O bilindik şiir değil. Yaylaya doğru günlerce sürecek yolculukta bir kayın ormanının açıklığında geceleyecek olmak iyi değil. Dünya ve içindeki hayat iyi değil. Çadırın naylon örtüsü üzerine iri yağmurun tıp tıp düşmeye başlaması hayra alamet değil. Aksine, düştüğümüz duruma kör talihi fazladan bir ilavesi bu sanki. Dünyaya bir kez daha gelecek olmanın eşiğindeyiz. Ve bir ahengin yükseklerindeki aklım sürçtü. Bir çeşit soğukkanlı kavrama yeteneği de olan anne bakışının doruklarından aşağılara yuvarlandım. Fotoğraf koynumda. Ellerim başımın altında öylece kalakalıyorum. Akşamın açık göğü dolunayı batıya doğru sürecek. Anne yası büyüyecek. Dolunayın yolculuğu gibi kımiltısız olacak o da. Ve bilincimi, ancak yas -başka ne olabilir?- çaresiz, dünyaya doğru her dakika biraz daha dürtecek.

*

Büyükler ateşin etrafını sarmışlar. Eski sofra bezlerini açmış, üstüplerini, harbilerini, ince yağlarını çıkarmışlar. Silahlarını temizliyorlar. Uzaklardan gelen kurt uluması Hasan amcamın dudaklarının kenarını çekiştiriyor. Dişlerinin arasından homurdanıyor harbinin ucunu namluda çevirirken. Silahın parçalarını el çabukluğuyla toparlıyor. Kızağı çekip bırakıyor. "Şrak!" Çekip bırakıyor. "Şrak Şrak." Diğerleri mermileri şarjöre dolduruyor. Babam düşünceli. Alevin yalımı Ondörtlünün üzerinde geziniyor. Namusta ve hayatta annemle bir bu silah. İyi günde kötü günde. Kışın evin, yazın at yükünün en kuytu köşesinde saklanır ve yokluğunda bile belli bir saygı görür. Ortaya çıkışı tedirgin bir bayramdır. Boşaltacak mı? Annem daha iki gün olmamış. Amcam ateşin başından davranıyor. Atlardan birine yaklaşıyor ürkütmeden. "Dur kızım... cık cık cık cık! Yavaş kızım. Yavaş... Düzenbaz kâfir seni. Kızım! -drüsss..." Ve yüklükten kavalıyla Ondörtlünün bulup çıkarıyor. Toparlanıp kalkıyorlar, sessizce anlaşmış gibi.

*

Haykırmayacaklar. Şenlik olmayacak. Annemi üzmeyecekler. Ama yılın bu günleri için kaçakçılardan edinilmiş mermiler ve kış boyu yağlanıp saklanmış silahlar konuşmalı yine de. Kabzaları nasırlı ve sert erkek ellerinin içinde kadın eti gibi titremeli. Yüksek sesin en vaveylalı görkemine hükmetmeli. Ki yaylaya çıkıldığı bilinsin artık. Yaşandığını ve yaşanacağını anlayacak olmanın eşiğinde bir patırtı lazım. Öyle ya. İlk yaz müjdesini ancak silah zoruyla kabul ettirebilirlermiş gibi kendi kendilerine. Konuşmadan artık ve sözün bittiği yerden sonraki o garip mesafeyi sadece silah sesiyle kat edebilirlermiş gibi ancak. Hiç değilse bir kez. Kucağındayım ve ilk seste irkilmemi sarmalayıp yatıştırarak ninem. Kefeni iki yana açıp yüzünü bana da göstermişlerdi. Yüzü o anda, nasıl demeli, o kadar çok güzeldi ki, sanki o kadar çok korkunç değildi. "Anne" diye fısıldıyorum. Sessiz ve kararlılar. Başlayacaklar. Tetikler oynamalı, ateşli kundaklar dönmeli ve dağlarla birebir konuşmalı artık. Dağları, koyakları duymalı. Yaşamanın yerli yerinde olduğundan yine de emin olunmalı. Yolculuğu, göçü, yaylayı duyurmalı. Ateşin ormana doğru zayıflayan aydınlığında, sessiz, eller tetikte, namlular yere dönük, yürüyorlar. Tek sıra. Şenliği hatırlamaya gidiyorlar. Şenliği, matemi de severek sevmeyi öğrenmeye gidiyorlar. Ninemin kucağındayım. Üstümüzde yün yapağaları ve yorganlar. İrkileceğim. Yukarılarda başı dönmüş, yeni yıkanmış yıldızlar. Gök artık bir altın tapınağa dönmüş. Biri öksürüyor karanlıkta. Kayınların orada, ormanın ağzında başlıyor. Hafif ve keskin bir aydınlık topağı çakıp sönerek havada gezinmeye başlıyor. İri iri çam dallarının kesilip yükseklerden düştüğünü duyabiliyoruz. Ninem sarmalayıcı beni iyice. Durdular. Bekliyorlar. O tok sesin vadiyi tamamen doldurmasını, uzaklara doğru taşarak akmasını, sonra yavaşça yükselerek karşı tepelerde ölmesini. Sonra yeniden başlıyor. Ninem, oğlu garip bir haykırıyla ardı ardına basınca tetiğe, sarsıla sarsıla ağlamaya başlıyor. Fotoğrafını çıkarıyorum. Kızılca kıyamet. Ormanı ayağa kaldırıyor matem. Silahların sinirleri boşalıyor.

*

Diyorum kendi kendime. Eve dönemezsin. Katlan buna ki ellerinin arasındadır şimdi ev. Olsun. Esirgemez anne bakışı son bir teselliye daha. Görmeyi bırakmış gözleri sürdürür çünkü bakmayı hâlâ. Müzik sustuktan sonra sessizlik onu biraz daha sürdürür. (◀▶)

TOKYO LABİRENTLERİNDE SAYISIZ KAYBOLUŞLAR

Japon edebiyatında dönemi için yenilikçi bir yere sahip olan yazar Kobe Abe, Türkçeye yeni kazandırılan romanı *Virane Harita*'da, hem dedektiflik hem de bir kendini buluş hikâyesi anlatıyor. Altı aydır kayıp satış şefi Nemuro'nun peşinde Tokyo'nun labirentlerinde düşle gerçek arasında geçen bu kovalamaca öyküsü taraflar için giderek çözümsüz bir benlik yarışına dönüşür.

Savaşlar ve felaketler insanlık için büyük yıkımlar getirir. Acı, gözyaşı, sürgünler ve kayıplar bireysel ve toplumsal ölçekte kapanmayan yaralar açar. Yaşamdaki bu nedenli derin acılar, edebi alanda aynı derecede nitelikli eserler doğmasını sağlar. Sözgelimi on dokuzuncu yüzyıl Rus edebiyatı, siyasal ve toplumsal çözülmenin, doğmakta olan yeni düzenin bütün sancılarını taşır, hem de bunu mümkün olabilecek en yetkin biçimde yapar.

Yine yirminci yüzyılın ikinci büyük savaşının, savaşa katılan katılmayan tüm dünya ülkelerinin edebiyatları üzerinde etkisi vardır. Bu etki eserde, ya sıcak savaş ortamı biçiminde yansıtılır ya da savaş sonrası bireylerin psikolojik ve sosyal travmaları bakımından ele alınır. Savaşın yıkıcı etkisinin boyutları öngörülemez olduğundan ikinci seçeneğin ucu açıktır, edebiyata sonsuz bir çeşitlilik sunar.

Boşluk ve anlam arayışı

Japonya'nın savaş sonrası edebiyatının önemli isimlerinden Kobo Abe, işte bu ikinci tarz romanların yazarlarından. Aslen tıp öğrenimi gören ancak bu sırada felsefeye ve edebiyata merak salan Abe, kariyerinin daha başında doktorluğu bırakır. Henüz öğrenciyken varoluşçu felsefeden yoğun olarak etkilenir. Beckett, Dostoyevski, Kafka gibi varoluşçuları okur ve inceler. Romanlarında gerçek anlamından simgesele geçiş yapan gizlenmiş, kaybolmuş karakterler yaratır. Bireylerin savaştan sonra içine düştükleri boşluk ve anlam arayışı, değerlerin yitdiği zamanlarda yaşanan ayakta kalma çabası romanlarının ana izleğini oluşturur. Gerçeküstü anlatımdan sıklıkla yararlanan yazar, Japon edebiyatında dönemi için yenilikçi bir yere sahiptir.

Kobo Abe'nin Türkçeye yeni kazandırılan kitabı *Virane Harita*, yazarın genel temalarına uygun bir roman. Altı aydır kayıp satış şefi Hiroshi Nemuro'nun karısının dedektiflik bürosuna başvurması ile başlayan ve kitap boyunca devam eden aranma sürecini, görevli dedektif memur tarafından dinliyoruz. Dedektifin Nemuro'yu bulmaya yönelik çabası, zamanla kendine yönelik bir arayışa dönüşür. Nemuro'nun karısı, kayınbiraderi ve iş arkadaşı ile kurduğu ilişki, kendi benliğine yaptığı bir yolculuk haline gelir.

Kaybolanlar resmigeçidi

Savaş sonrası giderek kapitalistleşen dünyada şehirler büyük rol oynar, Tokyo da onlardan biridir. Rekabete dayanan para ekonomisi şehirlerin toplumsal yapısında çeşitlilik yarattığı gibi beraberinde yabancılaşma ve güvensizlik de getirir. Salt çıkar ilişkileri içindeki birey yalnızlaşır ve her an kaybolmaya müsaittir. Kayboluş, bazen kalabalıkların içinde ruhen uzaklaşmakla bazen de bedensel terkle mümkündür. Kayıp şahıs Nemuro, bedenen uzaklaşanlardan. Dedektif ise, karısını terk etmesinden de anlaşılacağı gibi küçük çapta kaçışlar yaşayanlardan. “-Neyden kaçtım? Senden mi? -Benden değil. Hayattan... Pazarlıklardan, ip cambazlığı yapmaktan, can simitleri için kavga etmekten, bütün bu bitmeyen rekabetten... Haksız mıyım? Ben sadece bahaneydim”.

Savaş sonrası giderek kapitalistleşen dünyada şehirler büyük rol oynar, Tokyo da onlardan biridir. Salt çıkar ilişkileri içindeki birey yalnızlaşır ve her an kaybolmaya müsaittir. Kayboluş, bazen kalabalıkların içinde ruhen uzaklaşmakla bazen de bedensel terkle mümkündür.

Dedektife göre kayboluşu yaşayan sadece Nemuro ya da kendi değildir. Şehir adeta kaybolanlar kulübü resmi geçidir. “Katmanlar halinde üst üste yığılı şehir manzaralarının bir köşesinde aniden ortaya çıkan kara bir delik. Adamın var olmayan gölgesi. Bu şekilde bakınca berbat, delik dolu bir şehir. Fakat eğer bu adamın gölgesiyse, adamın yalnız olmadığı, sayısız adamın var olduğu ortaya çıkıyordu. Benim içimdeki adam, kadının içindeki adam, adamın içindeki adam.”

Çıkışsız haritalar

Güvenli, tek harita yetmez insana. Herkesin geçtiği, emin yollar boğar insanı. Arka sokaklarda yaşanan karanlık işler de kısa süreli kayboluşlardır aslında. “Şöyle bir düşününce, buralarda hararetle dolanan bu tipler de aslında bir süreliğine kayıp olan kişiler. Tüm bir ömürle, birkaç saatin farkı sadece...” Fuhuş, haraç, uyuşturucu görünen düzenli hayatın arka yüzüdür. Hayatın tekdüzeliğinden kaçış yolları. Kişi yine de mutlu değildir, bir sahtelikten kaçarken diğerine tutulur çünkü.

Dedektif, roman boyunca Nemuro'nun peşinde ipucu kovalarken, onunla benlik yarışına girer. “Aslında kalbimde bir yerlerde adamla yarışa girdiğimi düşünüyorum olabilir miydim? Adamla yarış mı? Evet, bir kez çıktıktan sonra bir daha geriye dönmeyen adama karşı, ne kaçan ne de geriye dönen kendi yarım kalmışlığımı haklı gösterebilmek için...” Düşle gerçek arasında gidip gelirken kendini bulma yolunda var olan bütün haritaların çıkışsızlığını anlar. Harita viranedir, dedektif bunu bilir.

Bütün çıkışların tutulduğunun farkında olarak yaşamak modern insanın büyük çelişkisidir. Yine de şovun dışını hayal etmek, hayali gerçeğe dönüştürmek için irade bizim elimizde (değil) midir? Eğer öyleyse de iyi düşünmek lazım: Burası malum, ya dışarı? Emin misiniz? (●●●)

VİRANE HARİTA

Kobo Abe
ÇEV. Barış Bayıksel

MONOKL YAYINLARI 2019

TARİH

MEHMET HAKAN KEKEÇ
hakan.kekece@sabitfikir.com

ORTAÇAĞ'IN RUHUNU ANLAMAK

Zihinlerimize 'karanlık' olarak kodladığımız ve popüler kültürdeki temsillerini gördükçe 'iyi ki bu çağda yaşamamışım' dediğimiz Ortaçağ'ın ruhunu olduğu gibi aktaran bir kitap önereceğim size: Huizinga'nın *Ortaçağın Sonbaharı*... Kitabın, geçmişe dair 'mekanik' ve 'durağan' bakışınızı yok edeceğinden emin olun.

Fransa'nın Paris kentinde 1396 yılının ekim ayında kilisele-
rin canları kent sakinlerini uzun sürecek bir yasa davet için
hiç durmamacasına çağlıyordu. Kral VI. Charles dâhli herkes
siddetli bir mateme tutulmuş, Valois Hanedanı'nın amansız
düşmanları bile "Son şansımızı yitirdik... Şimdi neler olacak?"
diye titrek mum alevlerinin eşliğinde sabahlara dek düşünü-
yordu. Korku ve intikam hissi kol kola büyüyor, bu 'karanlık'
günlerin her anına sızan kesifliği daha da artırıyordu. Çocuk-
lar düşlerinde artık 'acımasızca yaklaşan barbarların sesleri-
ni' duyuyor, teselli bulamadıkları tedirginliklerine büyüklükleri
bu denli çaresiz görmenin şaşkınlığı da ekleniyordu.

İşte bu Ortaçağ'ın sonlarında (Johan Huizinga'ya göre son-
baharında) standart duyuların -farklı olarak hepsinin bir
arada ve yüksek dozajda- yaşadığı bir geceydi. Korku, duy-
gusal patlamalar, intikam hissi, dindar bir adamışlık, umut
vs... Çünkü, başını Fransız şövalyelerin çektiği Haçlı Ordusu
25 Eylül günü Tuna kıyısında yer alan kent Niğbolu'da Yıl-
dırım Bayezid önderliğindeki Osmanlı kuvvetlerine mağlup
olmuş ve tamamen imha edilmişti. Başta Jean de Nevers
olmak üzere Eu Kontu Philippe d'Artois, La March Kontu
Jacques de Bourbon, Enguerrand de Coucy, Henry de Bar
ve Guy de la Trémouille ile Mareşal Boucicaud gibi asilzade-
ler esir alınmış, alınan duyumlara göre zincirlenerek Osmanlı
başkentine götürülmüştü. Ortaçağ Avrupa'sının standart
'duygularına' artık 'Türk korkusu' da eklenmişti. Gelecek, bu
'aşırılıkların' eşliğinde belirlenecekti.

Tarihin "sosyal alanı"

Tarihçilik uzun bir dönem 'siyasal' düzlemde ele alındı.
Savaşlar, anlaşmalar, kazanılar, kaybedenler, orduların dü-
zeni, devletlerin ve hanedanların kurulum ile yıkılım süreci
merak edildi, o kadar. Bilhassa İkinci Dünya Savaşı sonrası
döneme kadar 'siyasal' alanın ötesine geçilmedi. 'Göçebe-
lerin' tarihi de 'barbar kavimler' olduklarından pek merak
edilmiyor, Avrupa merkezli 'başarı hikâyeleri' tarih ilmini
sathi bir alana hapsediyordu. Ama bugün artık 'sosyal tarih-
çilik' denen bir alandan bahsediyoruz: iktisat tarihi, kültürel
tarih, şehir tarihi gibi konular üzerine çalışan ve uzmanlaşan
önemli müellifler var. Johan Huizinga bu 'akımı' erken fark
edenlerden. Daha 1897'de Hint tiyatrosu üzerine çalışmalar

yapmıştı. Ortaçağ Avrupa'sının 'sosyal tarihi' üzerine yaptığı
çalışmalar ise Birinci Dünya Savaşı sonrasına rastlar. Tarihin
'siyasal' alanı size Niğbolu'da Fransızların yenildiğini söyler,
'sosyal' alanı ise çocukların gördüğü kâbuslardan bile bah-
sedebilir. Peki, bunun bize ne faydası vardır?

Tutkular belgelerde yer almaz

"Resmi belgelere dayanarak (ya da bu belgelere dayana-
rak yazılmış kitapları okuyarak) Ortaçağ tarihini öğrenen
günümüz okuru, Ortaçağ ruhunun son derece heyecanlı olu-
şunu asla yeterince anlayamaz. Çoğunlukla resmi kayıtlara
dayanan tablo, o kayıtlar ne kadar güvenilir olursa olsun bir
unsurdan yoksun kalacaktır: "Gerek hükümdar gerekse halkı
etkileyen siddetli tutkudan..." Bu cümleler adeta erken bir
'sosyal tarihçilik' manifestosudur. Her dönemin ruhu oldu-
ğunu ve bu ruhun insan davranışlarına etki ettiğini bilmek
sizi en hafifinden anakronizmden koruyacak ve geçmişe ait
taşların yerlerine daha iyi oturmasını sağlayacak. Tarihin bir
'ezber' alanı olmadığını fark edecek ve geçmişin bir 'düşün-
ce ortamı'ndan çıktığını ve geleceğin de bugünün ikliminin
tesiriyle oluşacağını bileceksiniz.

Johan Huizinga'nın Alfa Yayınları'ndan çıkan kitabı
Ortaçağ'ın Sonbaharı, alt başlığında "14 ve 15. Yüzyılda
Fransa ve Hollanda'da Yaşam, Düşünce ve Sanat Forma-
rına Dair Bir İnceleme" ifadesi yer alsa da 'evrensel' sosyal
meselelere eğilen ve her toplum için ipuçları barındıran 'ulus
üstü' bir çalışma. (👉👉👉)

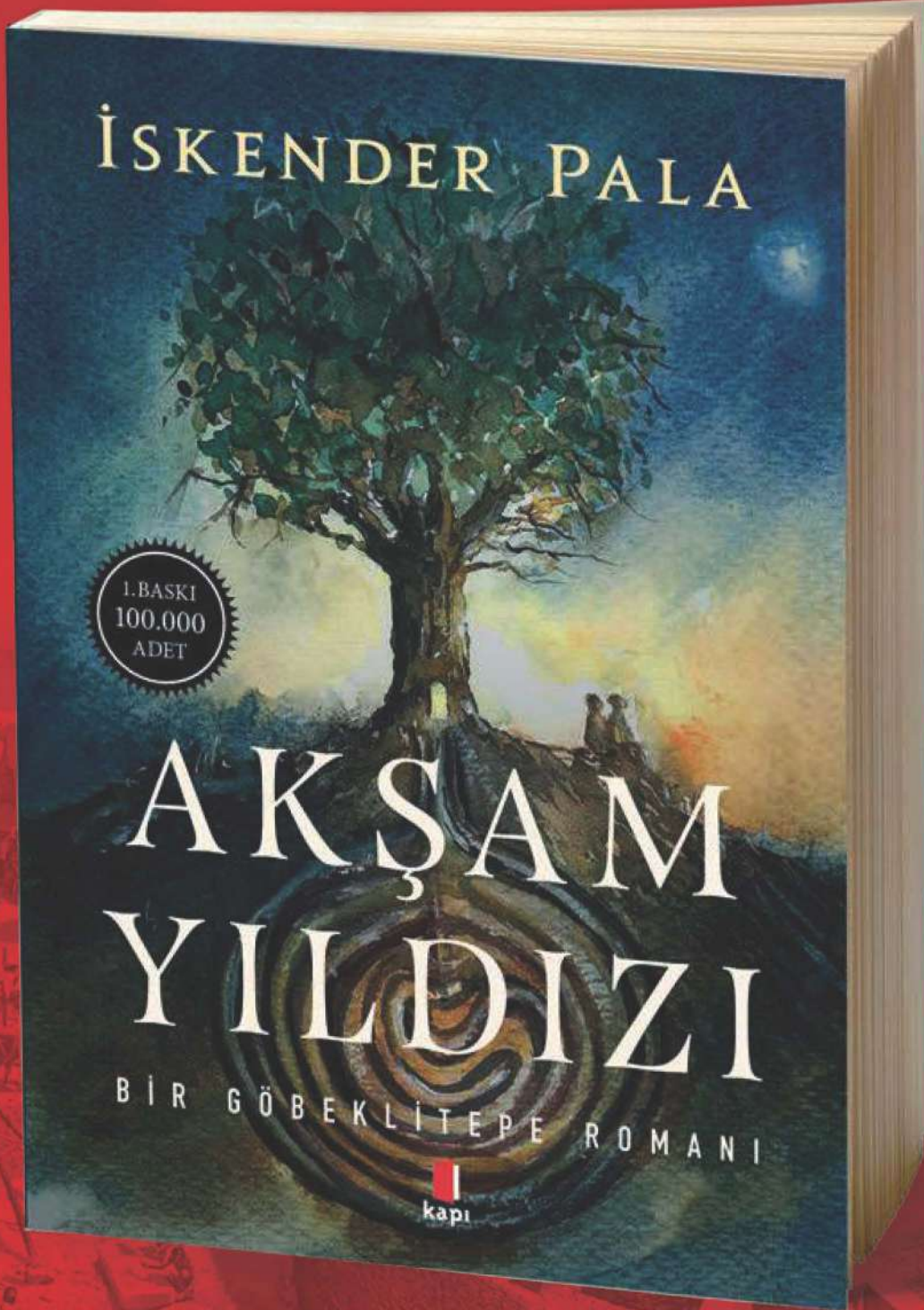
ORTAÇAĞ'IN SONBAHARI

Johan Huizinga
çev. Orhan Düz

ALFA 2019

İSKENDER PALA'DAN

BİR GÖBEKLİTEPE ROMANI

AŞK ve İNANÇ... İYİ ve KÖTÜ... DÜN ve BUGÜN...

KİTAP SATILAN HER YERDE!

www.kapiyayinlari.com | bilgi@kapiyayinlari.com | facebook.com/kapiyayinlariofficial | twitter.com/kapiyayinlari

kapı

"Ben insana Racine'i ya da Theokritus'u bilince kültürlü olur demiyorum. Bence kültürlü insan dünyadaki konumunu anlamasına yarayan bilgiyi ve yolları edinmiş olan insandır." Sarte.

MILTON'UN HÜR İNSANI VE KAYIP CENNET

Kayıp Cennet ne salt estetik kaygıyla yazılmış bir şiirdir, ne de John Milton'ın ideolojisini şerh ettiği bir söylevdir. O bunların çok üstünde, otoriteye başkaldırışı, isyan etmenin insaniliğini vurgulayan epik bir başyapıttır.

John Milton kendisine ölümünden sonra haklı bir şöhret kazandıracak *Kayıp Cennet*'i (*Paradise Lost*) yazmaya başladığında, artık tamamen kör olmuştu. Bu demek oluyordu ki, otoriteye başkaldırışın vücut bulmuş hali olarak addettiği Oliver Cromwell'in mezarından çıkarılıp yargılanışını, vücudunun paramparça edilip kafasının kazığa oturtuluşunu asla görmedi. Belki Westminster Abbey'nin bahçesinde ibret olsun diye sergilenen bu başın çürüyüşünü, sukutuhayalini gizlemeye çalışarak mağrur bir vaziyette dinledi. İdam edilen Charles'ın yerine geçen bir başka Charles'ın taç giyme töreninde yakılan tütsüleri kokladı, kralın idamına imza atan

parlamentocuların boyunlarının vurulduğunu büyük bir kederle işitti...

Kayıp Cennet, İngiltere'de monarşinin gücünü ve daha önemlisi itibarını yitirdiği bir devrin ürünü. I. Charles'ın parlamentoyu toplamaksızın "donanma vergisi" adı altında olağandışı bir vergi toplamak istemesi ile patlak veren iç savaş, mezhep çatışmaları ile iyice kızışmış, kralın tahttan indirilmesine sebebiyet vermiş, parlamentocuların karizmatik süvarisi Oliver Cromwell, çalkantılı bir sürecin sonunda idam edilen kralın yerine Lord Protector unvanı ile İngiliz ulusunun başına geçmişti. John Milton, neredeyse 11.000 satırlık

Sadece eşyanın kötülüğüne değil, erken modern çağa ait birçok görüşe de katılmaz Milton. Teslis'e bir türlü inanamaz, Katolik kilisesini sürekli eleştirir, boşanmanın erdemleri hakkında risaleler yazar durur. İnsanın aldanmasının faturasını Şeytan'a değil yine insana keser.

bu destansı şiirini yazmaya başlamadan önce I. Charles'ın keyfi yönetimini, birbirinden güç alarak ayakta duran kilise-aristokrasi-kral yapısını ve tabii devrim atmosferini pekâlâ görmüştü. Bu sebeple *Kayıp Cennet*, Eski Ahit'te geçen bir meselin yeniden yorumundan ibaret değildir. İç savaşın; otoriteye ve hatta Latince'ye başkaldırışın şiiridir.

Milton'un Şeytan'ı

Batı kanonunda geleneksel manasıyla "kahraman", insanüstü bir beden ve dirayetle iyilik için çalışan kişidir. Milton'un şiirinde ise bu özellikleri kendinde toplayan varlık Şeytan'dır. Fakat o kendinden öncekiler gibi erdemli değildir. İnsanüstüdür fakat kusurları ile herkesten çok insandır. "Cennet'te hizmet edeceğime cehennemde hüküm sürerim" diye isyan edip Tanrı'ya savaş açar. Bir zamanlar en güzel ve zarif melek olan Şeytan, bu mücadeleyi trajik bir şekilde kaybeder ve sonsuza kadar hüküm süreceği cehenneme düşer. Havva ve ardından Âdem de Aden Bahçesi'nden sürülür. İnsan ile Şeytan'ın macerası bu anlamda birbirine benzer. Her ikisi de düşmüştür. Fakat bu trajik sonun kaçınılmaz olduğunu asla hissettirmez Milton. "Şunu bil ki Düşüş, biz daha yaratılmadan yaratılmıştır" diyen çağdaşı İngiliz vaiz Theaurau John Tany'in tam karşısında yer alır. Kilisenin; eşyanın kendisine kötülüğün kaynağı olarak bakan görüşünü reddeder. Ona göre kötülüğün sebebi insandır. Tam manasıyla hür olarak gördüğü insan... *Kayıp Cennet*'in üçüncü kitabında Tanrı şöyle seslenecektir kullarına:

"İnsanı âdil ve doğru yarattım,
Dik durmaya muktedir, fakat düşmekte hür."*

Sadece eşyanın kötülüğüne değil, erken modern çağa ait birçok görüşe de katılmaz Milton. Teslis'e bir türlü inanamaz, Katolik kilisesini sürekli eleştirir, boşanmanın erdemleri hakkında risaleler yazar durur. İnsanın aldanmasının faturasını Şeytan'a değil yine insana keser. Eski Ahit'te anlatılan kıssaları kendince yeniden yorumlar. Örneğin Havva'ya kanan ve bu yüzden Tanrı tarafından hakir görülen Âdem imajını reddeder.

"RAB Tanrı Âdem'e, 'Karının sözünü dinlediğin ve sana, meyvesini yeme dediğim ağaçtan yediğin için, Toprak senin yüzünden lanetlendi' dedi." (Yaratılış 3:17)

Kayıp Cennet'teki Âdem ise, Havva'yı yalnız bırakmak istemediği için günaha giren, suçu bilerek işlemesi hasebiyle eşinden büyük bir günahkârdır. Ama isyan edebildiği için yine bir kahramandır. Milton, Âdem'in aynı anda hem doğru hem de yanlış yolda olduğunu ima eder gibidir. Çünkü onun nezdinde iyilik ve kötülük aslen iç içedir. Areopagitica'da şöyle diyecektir Milton: "Bizim adına iyilik ve kötülük dediğimiz kavramlar neredeyse birbirinden ayrılmayacak kadar beraber filizlenir. İyiliği bilmek için kötülüğü de bilmemiz gerek..."

Düzen yıkmanın çekiciliği

Milton'ın yayıncısı, kitabı ilk eline aldığı vakit 10.000 dizeyi geçen bu eserin kafiyesiz olmasına şaşırır. Milton bu tepkiyi birçok dostundan da almıştır. Hal böyle olunca kitabın önsözünde, şiirlerin kafiyeyle olmak zorunda olmadığını, bu alışkanlığın barbar bir dönemden kaldığını yazmak zorunda kalır. Böylece aslında döneminin meşhur birtakım şairlerini de eleştirir. Bilhassa kralcı şairler kafiye ile çoğu zaman da Latince ile yazmaktadırlar. "Yaşasın anadil" diyerek aristokrasinin patronajındaki bu sanatçıları da yerer. Fakat kiliseye, aristokrasiye, krala muhalif tavrı ile Milton'u salt Protestan bir figür olarak görmemek gerek. Sanatında yenilikçi olduğu kadar geleneksel bir taraf da vardır. Homeros ve Virgil'den büyük oranda etkilenmiştir ve hatta eserini onların çalışmalarını örnek alarak planlamıştır.

Northrop Frye, yaratıcı insanları temelde ikiye ayırır: Muhafazakârlar ve radikal reformistler. Ona göre iki tip sanatçı da büyük eserler verebilirler. Fakat ilk gruptakiler, kullandığı formun -roman, şiir, arya, şarkı, peşrev vb.- imkânlarını sonuna kadar kullanırken; ikinci tip sanatçıların ifade gücü, formun hududunu aşar. Onları yenilikçi yapan da budur. Dehaları çağdaş formlara sığmadığı için, istemeden yahut bilmeden reform yaparlar. Tanburî Osman Bey'in hüzzam peşrevini dinlediğimizde bir peşrevin ne kadar güzel olabileceğini görürüz. Fakat Refik Fersan'ın şeddiaraban peşrevini dinlediğimiz vakit, peşrev denen şeyin hislerimizle ne denli tercüman olabildiğine şaşarız. Diğer bir ifadeyle, peşrev ile anlatılabilecek olana hayret ederiz... Milton'u bu minvalde hem muhafazakâr hem de radikal reformist olarak görür Christopher Ricks. Çünkü *Kayıp Cennet*'i okuduğumuzda hem İngilizcenin gücünü hem de İngilizce ile anlatılabilecek olanı görürüz.

Kayıp Cennet ne salt estetik kaygıyla yazılmış bir şiirdir, ne de Milton'ın ideolojisini şerh ettiği bir söylevdir. O bunların çok üstünde; Tanrı'nın adaletini sorgulayan, isyan etmenin insaniliğini vurgulayan epik bir başyapıttır. Milton'un Şeytan'ı, devrimler çağının kahramanının bir prototipini andırır. Dr. Samuel Johnson, bu isyankâr kahramanın yaratıcısını şöyle tanımlayacaktır: "John Milton hükümdarlardan ve piskoposlardan nefret ederdi. Zira itaat etmesi gereken kimseyi sevmezdi. Milton'ın amacı düzen kurmaktan ziyade yıkmaktı. Otoriteden nefret ettiği kadar özgürlüğü sevmiyordu." (☛☛)

KAYIP CENNET

John Milton
CEV. Enver Günsel

PEGASUS

DOSYA

MAHFİLLER, MUHİTLER, MEKÂNLAR: EDEBİYAT VE KAHVE

Son beş yüzyıl boyunca -dünyanın hemen her yerinde- merkezinde edebiyatın olduğu birçok mekânın (cafe/coffeehouse/kahvehane) varlığından söz etmek mümkündür. Bu mekânlar, bazen bir ekol oluşturacak kadar etkili ve sürekli toplantıların olduğu bir dernek hüviyetinde, bazen de aylaklar takımını barındıran bir üniversite havasında olabiliyorlardı. Bazen benzer görüşten yazarların safları sıklaştırdığı, bazen bir grup edebiyatçının birbirini görmek saikiyle uğrak yeri haline getirdiği, bazen de bir yazarın tek başına çalışma odası gibi kullandığı yerlerdi kahvehaneler. Kimi ayakta, kimi yıkılmış, kimi artık işlevini yitirmiş, kimi hâlâ canlı, kimi geçmişini hatırlamayan, kimi hatıralarıyla yaşayan... İşte o kahvehaneler. Her biri tarihte büyük iz bırakmış dünya edebiyatının ölümsüz kahvehaneleri. Kahvenin her zaman bahane olduğu o mucize yerler.

GÜVEN ADICÜZEL

Kahvenin anavatanı Habeşistan'dır. Efsaneye göre Khaldi adında Habeşli bir çobanın keçileri tatmıştır ilk olarak bu kara-kırmızı meyvelerden. Keçilerin kemirdiği çalı bir arabica ağacıdır aslında. Çoban Khaldi, bu kemirme merasiminden sonra sürüsünün her zamankinden daha canlı ve hareketli olduğunu fark edince, hafif acı aromalı bu kara meyvelerden toplayarak, akşam evinde sıcak suyla karıştırarak içmeyi deneyecektir. Hikâyemiz de böylelikle başlar. Habeşistan'da doğan kahve Yemen'e gelince sınıf atlar ve Arap tüccarlar eliyle yalnızca 100 yıl içinde Payitaht'a kadar ulaşır. Bu sıcak, lezzetli, içimi kolay, bedeni dinçleştiren, uykuyu kılıç gibi keserek geceleri aydınlatan keyif verici içeceğin bir mekâna kavuşması da çok uzun sürmez. Halepli Hâkim ve Şamlı Şems adlı iki girişimci tarafından dünyanın ilk kahvehanelerinden (1511 Mekke, 1521 Kahire) biri, 1554 yılında dönemin finans merkezi Tahtakale'ye açılır. Bu kahvehaneyle birlikte, mekân-kahve ve kamusal alan tanımları da yeni bir boyut kazanacaktır artık.

Kahvehaneler, okur-yazar taifesi başta olmak üzere halkın büyük bir kısmının teveccüh gösterdiği yerler oldular her zaman. Halkın sosyalleşme alanlarını temsil eden ve yalnızca kahve içilen değil, aynı zamanda son havadislerin paylaşıldığı, şiirlerin okunduğu, sorunların konuşulduğu, hikâyelerin anlatıldığı ve edebiyat sohbetlerinin yapıldığı yerler olarak da bilinen bu mekânların, sıklıkla mektep ve ocak kavramlarıyla birlikte anılmaları dönemsel işlevleriyle ilgilidir.

Batılı Coffeehouse'ların (kahvehane) ilki, İstanbul'u takiben yüz yıl sonra 1650'de, Jacobs adlı Lübnanlı bir Yahudi tarafından Londra'da (Oxford Üniversitesi) açılacaktı. Aynı tarihlerde Venedikli tüccarlar tarafından Avrupa'ya getirilen kahve, satışa sunulmak üzere İtalyan sokaklarında dolaşıyordu. Venedik'in ilk kafe-kahve evi 1683'te açıldığında, satılan içeceğin ismiyle yeni bir mekân formuydu artık bu; Caffè. Ve devam eden yıllarda tüm dünyada aynı isimle yerini alacaktı zaten; kahve, coffee, café, kaffee, qahwa, kofe. 1689'da Paris'in ilk kahve evi Cafe de Procope gündemdeydi. Ardından Viyana, 1700'lerin başında Almanya ve eş zamanlı olarak Avrupa'nın tamamına yayıldı kahve ve kahvehane-

ler. Kısa bir süre içinde, önce Brezilya ve sonra tüm Latin dünyasına ulaşacaktı bu mekânlar. Kahve, bir içecek olarak kendi mekân formunu oluşturmuş, gittiği her coğrafyada sohbet kavramıyla özdeş, kalabalıklarla arası iyi, etrafında toplanılmasına gönüllü ve kamusal alanın öznesi olmaya meyyaldir.

Gönül muhabbet ister, devrim bahane!

Yalnızca varlıklarıyla bile Fransız Devrimi ya da Yeniçeri isyanlarının fitilinin ateşlenmesine vesile oldukları söylenen kahvehanelere, dini ve siyasi otoriteler tarafından meşru, sakıncalı, faydalı, isyankâr gibi dönem dönem değişen çeşitli konjonktürel damgalar vurulmuştur. Bu mekânların toplumsal hareketlere rüzgâr sağlayacak güç ve etki alanına sahip olmalarıyla, bahse konu bu damgaların bir ilgisi var elbette. Şeyhülislamlarla papazların, sultanlarla kralların aynı anda büyük alakalarına(!) mazhar olup haklarında birçok fetva-ferman çıkartılan, kahvenin bu olağan mekânlarının, toplanma merkezi işlevi gören hususiyetleri konumuzun esasını oluşturuyor. Toplumsal hayatın merkezine dâhil oldukları ilk andan itibaren, sanatçı ve edebiyatçıların uğrak yerleri olan kahvehanelerin, bu bağlamda günlük sohbet, kamusal kimlik ve merkezi hayat gibi üç ana başlık altında değerlendirilmeleri mümkündür. Bu tip alanlar, edebiyatçıların mahfil, muhit, mekân arayışları ile çalışma odası ihtiyaçları arasında bir yerde konumlanırlar aslında. Ve o konumlarında misafirleriyle birlikte bir ömür yaşarlar.

Son beş yüzyıl boyunca -dünyanın hemen her yerinde- merkezinde edebiyatın olduğu birçok mekânın (cafe/coffeehouse/kahvehane) varlığından söz etmek mümkündür. Bu mekânlar, bazen bir ekol oluşturacak kadar etkili ve sürekli toplantıların olduğu bir dernek hüviyetinde, bazen de aylaklar takımını barındıran bir üniversite havasında olabiliyorlardı. Bazen benzer görüşten yazarların safları sıklaştırdığı, bazen bir grup edebiyatçının birbirini görmek saikiyle uğrak yeri haline getirdiği, bazen de bir yazarın tek başına çalışma odası gibi kullandığı yerlerdi kahvehaneler.

Kimi ayakta, kimi yıkılmış, kimi artık işlevini yitirmiş, kimi hâlâ canlı, kimi geçmişini hatırlamayan, kimi hatıralarıyla yaşayan... İşte o kahvehaneler. Her biri tarihte büyük iz bırakmış dünya edebiyatının ölümsüz kahvehaneleri. Kahvenin her zaman bahane olduğu o mucize yerler. Stefan Zweig'in kahvehanelerle ilgili söylediğidir; "Burası, herkesin küçük bir ücretle oturabileceği, iskambil oynayabileceği, pastasını alabileceği, sınırsız gazete ve dergi okuyabileceği, tartışabileceği, yazabileceği, ucuz ve küçük bir kahveyle saatlerce oturabileceği, herkese açık ve demokratik bir kulüptür."

Buenos Aires ve Borges'le son tango

Güney Amerika'nın Paris'i Buenos Aires, öyleyse Cafe Tortoni. İyi kahve ve şehir kültürü. Arjantin'in en eski kafesi. Mayo Caddesi No:825. 160 yıldır aynı adreste ve 160 yıldır kapısı herkese açık. 1858'de Fransız göçmen Jean Touan açmış bu kafeyi. İlk günden beri köklü bir değişiklik yapılmadan bugüne ulaşmış. Koca bir şehrin hafızası burası. Şık bir iç tasarım, tahta masa ve sandalyeler. Federico Garcia Lorca ve Jorge Louis Borges'in kahve içtiği bir mekân, yeni bir şiire, yeni bir öyküye açılan kapılar. Duvarlarında buraya uğrayan yazarların fotoğrafları, imzaları, tabloları, el yazıları var. Şimdilerde tango gösterilerine ve şiir matinelere ev sahipliği yapıyor. Canlı ve atak. Masalardan birinde kör kütüphaneci Borges, tango şarkıcısı Carlos Gardel ve şair Alfonsina Storni'yi sohbet ederken görebilirsiniz. Arjantinli heykeltıraş Gustavo Fernandez'in bu balmumu heykelleri oldukça dikkat çekici. Belki de yeryüzünde hakkında tango bestelenmiş tek kahvehane burasıdır. Borges'in her daim oturduğu masada zaman çoktan durmuş. Tango, kahve, şiir ve biraz daha Arjantin.

Kahire'nin şark kahveleri

Sigara, şekersiz kahve ve lacivert takım elbise. Hep aynı köşede. Uzun uzun dalarak sokakta olanlara. Düşünceli çoğu zaman. Ve neşeli. Herkesle sohbet ederek, şekersiz kahvesini yudumlayarak, günlük gazetelerini okuyarak ve eline kalem dahi almadan onlarca roman yazarak "yaşar" bu bereketli insan evreninde. Kim? Necip Mahfuz mesela. Konuşmadan anlatan yüzlerden, hayal gücünü kıskırtan hikâyelerden ve kırılmış bakışlardan beslenerek, romanlarına sığmayacak kadar zenginleşecektir burada. Evinden çıkıp kahvehaneye yürümenin diğer adıdır hayat. Mahfuz'un "kahvehaneler bize, Doğu'ya özgü yerlerdir, dostlarımızı orada tanırız" cümlesi mühim ve güzel. Mahfuz, Ali Baba Kahvehanesi'nin müdavimiydi. Her sabah evinden çıkıp yürüyerek kahvehaneye gidiyor, orada gazetelerini okuyup eş dostla sohbet ediyordu. Sigara, şekersiz kahve ve lacivert takım elbise. Hep aynı köşede.

Kahire ve kahvehane deyince, Han el-Halili (Khan Al Khalili) Çarşısı'ndaki El-Fişavi (Qahwat al-Fişawi) kahvehanesini unutmak olmaz. Kurucusu Fişavi'nin adıyla bilinen 300 yıllık kadim bir kahvehane. Mehmet Akif Ersoy da gelmiş bu mekâna, Necip Mahfuz da. Ayrıca Kral Faruk'tan Morgan Freeman'a uzanan geniş bir ziyaretçi listesi var.

Bir şark kahvesi burası. Üç ahşap kapı. Aynalar ve bakır lambalar. Necip Mahfuz her zamanki köşesinde oturmuş romanını yazıyor. Akif kahvesini yudumlarken sessiz ve akıllı mutlakla memleket. Yorgun tavan pervaneleri, nargile dumanı, iki bakır lamba, ud sesi, mis gibi kahve kokusu ve

taze yapraklı nane çayı. Necip Mahfuz ziyaretçi defterine şunları yazmış; "Tanrı yarattı. Sahiplerine uzun ömür, şöhret ve mutluluk ihsan eylesin. Sadık bendeniz Nacib Mahfuz - Aralık 1989."

Lizbon'un huzursuzluğu

İsmiyle dikkat çeken Arap etkisindeki Alfama (Al-Hamma / Hamam) bölgesinde ya da Chiado'daki A Brasila Cafe'nin ön masalarında dalgın dalgın oturan bir Pessoa'ya rastlamak mümkün. Aquilino Ribeiro ve Alfredo Pimenta'nın yanı sıra kafenin en ünlü müdavimi Portekizli şair Fernando Pessoa imiş bir zamanlar. Lizbon'un en eski ve en ünlü mekânlarından biri olan A Brasila, Adrian Telles tarafından 19. yüzyılda Brezilya kahvesi ithal edip, satmak için açılmış ve zamanla entelektüeller, sanatçılar, yazarlar ve düşünürler için buluşma noktası haline gelmiştir. Şair General Henrique Rosa (Fernando Pessoa'nın üvey amcası) tarafından bir araya getirilen edebi simaların çoğu bu kafenin merkez üssü olduğu meşhur Orpheu dergisinin kurulmasında görev almışlar. A Brasila Cafe'ye uğrarsanız eğer Pessoa bronz bir heykel olarak aynı masada en huzursuz haliyle dalgın dalgın oturuyor hâlâ.

Meksika, devrim, kahve ve Bolaño

Café la Habana, başkent Mexico City'in edebiyat mabedi. Bucareli ve Morelos caddelerinin köşesinde bir kafe. Fidel Castro ve Che Guevara Küba Devrimi'ni planlamak üzere burada buluşmuşlar. Kahve ve sigara eşliğinde devrim. Duvarlarını, Mexico City ve Havana'nın siyah beyaz fotoğrafları süslüyor. 1952'deki açılışından bu yana Gabriel García Márquez, Roberto Bolaño ve Octavio Paz gibi yazarların daimî mekânı olmuş. Eğer dikkatli okursanız Bolaño'nun başyapıtı *Vahşi Hafiyeler*'de Café la Habana'ya rastlayabilirsiniz.

Paris kahveleri ve Yahya Kemal

St. Germain meydanının ilk göz ağrısı 1885'ten beri varlığını sürdüren Les Deux Magots. 1933 yılından beri her yıl genç bir yazara edebiyat ödülü vermekle meşhurlar. Evet, edebiyat ödülü veren bir kafe. Simone de Beauvoir, Jean-Paul Sartre, Albert Camus, Pablo Picasso, Bertolt Brecht, Rimbaud, Ernest Hemingway, James Joyce, André Gide ve Jean Giraudoux gibi isimlerin sıklıkla ziyaret ettiği bir kafeden bahsediyoruz. Sartre ve Simone de Beauvoir'un yan yana iki küçük masada oturup, yazılarını yazdığı bir mekân.

Bir dönemin kültür ocakları sayılan İstanbul kahvehanelerinin hikâyesini Sarafim Efendi'nin 1857'de Okçularbaşı'nda açtığı, müdavimleri arasında Namık Kemal, Süleyman Paşa ve Hasan Suphi'nin bulunduğu Uzunkahve ile başlatabiliriz.

Ve kış gelir. Paris değişir. Sartre ve Simone de Beavoir, Les Deux Magots'daki masalarından kıslamak için Café de Flore'a doğru taşınıp, çıtır çıtır yanan sobanın yanında çalışmaya devam ederler. Apollinaire *Paris Geceleri* şiirini bu kahvede yazar. Boris Vian, Hemingway, Aragon, Rimbaud, Camus, Picasso ve Troçki gibi birçok isim bu masaların müdavimidir. Cafe de Flore, ezeli rakibi Les Deux Magots gibi her yıl genç bir yazara ilk eser ödülü veriyor. Ama mekânın sahibi Boubal bir zamanlar en kötü müşteri ödülünü Sartre'a vermiştir bile; "Sartre benim en kötü müşterim. Önündeki kâğıtları karalayarak saatler geçiriyor, üstelik sabahtan akşama kadar ısmarladığı tek içeceklerle yetiniyor." Düşman kardeşler; Café de Flore ve Les Deux Magots.

Bu iki kahve dışında, Ernest Hemingway, Gertrude Stein, Scott Fitzgerald ve T.S. Eliot gibi isimlerin müdavimi olduğu La Rotonde ve birçok ünlü yazarla birlikte Yahya Kemal'in de uğrak yeri olan La Closerie des Lilas, Paris kahvelerinin kare asını tamamlarlar. La Closerie des Lilas'da Yahya Kemal'in sürekli oturduğu masanın kenarında şairin adını taşıyan küçük bir plakete rastlayabilirsiniz.

Viyana'nın bitmeyen şarkısı

Viyana'da ilk kahvehane 1685 yılında Osmanlı vatandaşı olan Ermeni tüccar Johannes Diodato tarafından açılmış ve büyük ilgi görerek yaygınlaşan bu girişim, Viyana'yı zamanla bir kahvehaneler diyarı haline getirmiştir. Şark kahvehaneleri ile Viyana'nın kaffeehaus'ları sosyolojileri itibarıyla birbirlerine çok benzer mekânlardır. Hayat bu merkezlerin içinde(n) akar. 19. yüzyıl sonlarından itibaren -müdavimi olan yazarları sayesinde- Viyana kahvehanelerinde gelişen, icra edilen, paylaşılan büyük bir edebiyat toplamından bahsetmek mümkün olacaktır. Lev Troçki yönetiminde yayınlanan radikal Pravda gazetesi ilk olarak Viyana'da çıkmaya başlamıştır mesela, Karl Kraus'ın edebiyat dergisi *Die Fackel* de Viyana kahvehanelerinde meşhur olmuştur. Bugün hâlâ o eski ihtişamını koruyan kahvelerin başında 1876 yılında açılan Central Cafe geliyor. Dönemin önemli şairi Peter Altenberg'in adeta evi gibi olan bu kahvehanenin, diğer önemli müdavimleri arasında Arthur Schnitzler, Stefan Zweig, Gustav Klimt, Hugo von Hofmansthal ve Hermann Bahr gibi isimler vardı. Viyana'nın bugün hâlâ yaşayan kaffeehaus'ları arasında, Cafe Hawelka başta olmak üzere, Café Museum, Café Mozart ve Cafe Demel'i sayabiliriz. Bir zamanlar şair Peter Altenberg'i arayanlara şu cevap veriliyormuş; "Ya Cafe Central'dedir, ya da oraya doğru yoldadır."

Petersburg'da ölmeden önce bir kahve daha?

Dostoyevski'nin 1846'nın baharında Mikhail Petrashevsky ile bulunduğu o mekân. Yağmurlu bir Petersburg akşamında, roman kahramanlarının eşlik ettiği bir yürüyüşün sonunda varılır Nevsky'e bakan Literaturnoe Kafe'ye. Rusça'daki anlamı şu; Edebi Kafe. 19. yüzyıl hiç bitmemiş gibi sanki

burda. Aleksander Puşkin. Mikhail Lermontov, Taras Shevchenko ve Nikolay Çernişevski gibi birçok yazar uzun yıllar boyunca bu mekânda buluşmuşlar. Melankolik bir atmosfer, otantik bir hava, mum, piyano ve güzel havalarda veranda. Petersburg'un kalbinde açmış bir çiçek. Puşkin'in hayatını kaybettiği düelloya gitmeden önce son kez oturup kahve içtiği yer. Ölmeden önce bir kahve daha?

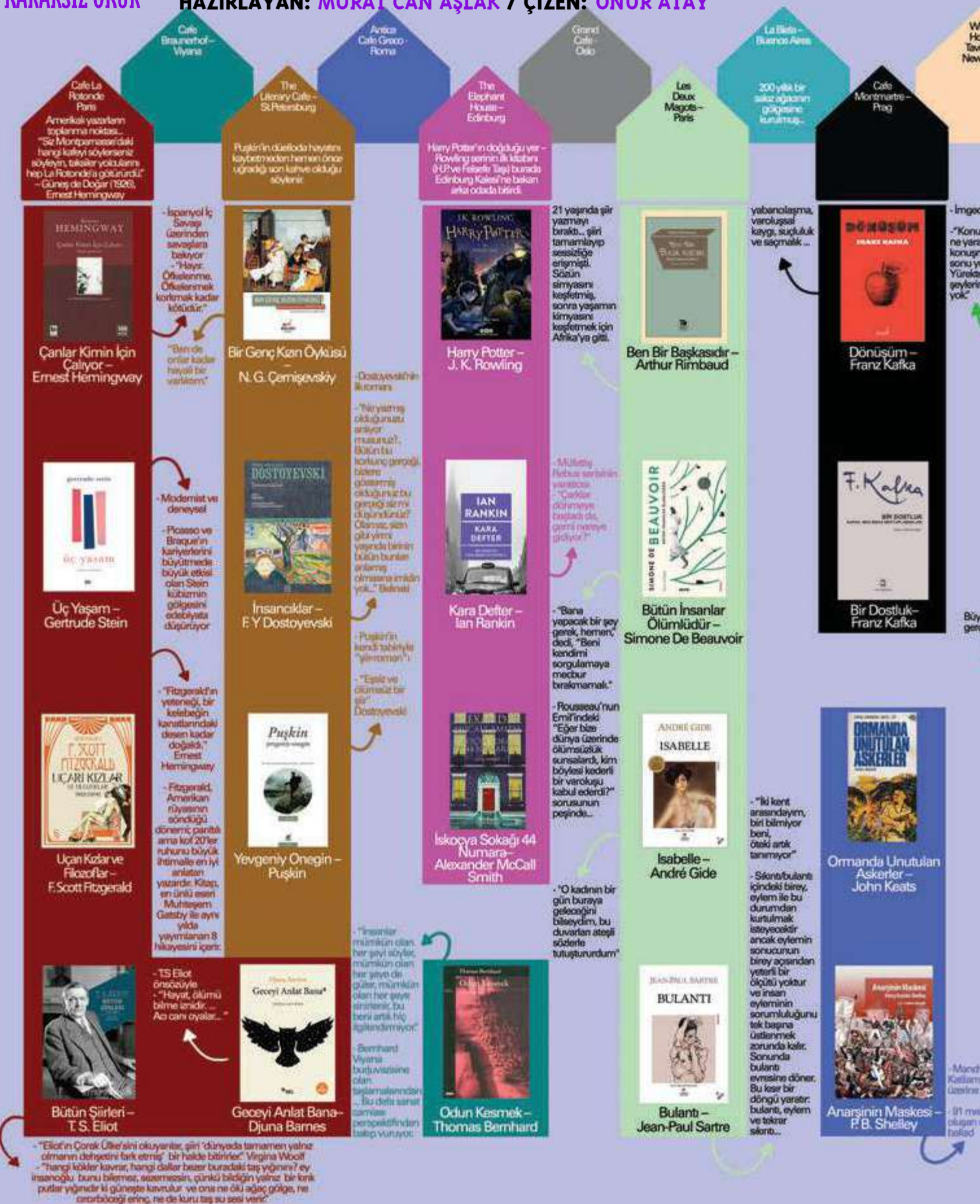
Dünyada bir kahvehane ya da mekânın poetikası

20. yüzyılın başlarında Jozsef Kiss, Mihály Babits ve şair Geza Gyóni gibi birçok ismi ağırlayan, Budapeşte'deki edebiyatçıların buluşma noktası Central Kavehaz, Alman dışavurumcuların mesken tuttuğu Berlin'deki Cafe des Westerns, Nobel ödüllü şair Wisława Szymborska ve Czesław Miłosz da başta olmak üzere Polonyalı entelektüellerin tercihi Krakow'daki Nowa Prowincja, Kavafis'in barbarlarını beklediği şehirdeki dostlarıyla yaptığı akşam sohbetlerine eşlik eden İskenderiye'deki Adonis, fütürist şairlerin buluşma mekânı Floransa'daki Giubbe Rosse, Goethe, Dickens, Mark Twain burada Lord Byron, Gogol, Hans Christian Andersen ve Stendhal gibi birçok ismin masalarında oturup kahve içtiği Roma'daki meşhur Antico Caffé Greco ve Prag'daki o beş kahvehane; Franz Kafka, Eduard Bass ve Max Brod'un mekânı Cafe Montmartre, Nazım Hikmet'in "Vltava Nehri'nin köpüklerine / Marti sesleriyle gelir İstanbul" dizelerini yazdığı Cafe Slavia ve edebiyatçıların diğer üç toplanma merkezi; Cafe Louvre, Cafe Arco, Cafe Savoy. Dünya edebiyat kahvehaneleri başlığı altında, isimli-isimsiz binlerce mekânın arasından anabildiklerimiz bunlar. Gönül muhabbet istedikçe, kahve bahane olmaya devam edecektir, buna şüphe yok.

Söz meclislerinin İstanbul'u

Bir dönemin kültür ocakları sayılan İstanbul kahvehanelerinin hikâyesini Sarafim Efendi'nin 1857'de Okçularbaşı'nda açtığı, müdavimleri arasında Namık Kemal, Süleyman Paşa ve Hasan Suphi'nin bulunduğu Uzunkahve ile başlatabiliriz. Ardından Küllük ve Marmara gelir. 40 kuşağı edebiyatçıların merkez üssü olan Beyazıt Camii'nin bitişiğinde yer alan efsanevi Küllük Kahvesi, müdavimlerinin aynı isimle çıkardığı dergiyle de bilinir. 1950'li yıllarda Küllük yıkılınca edebiyatçı ve entelektüeller Marmara Kahvesi'nde toplanmaya başlamışlardır. Küllük ve Marmara dışında, 1950 kuşağının mesken tuttuğu Çınaraltı Kahvesi, Orhan Kemal ve arkadaşlarının mekânı olarak anılan İkbâl Kahvesi, Sul-tanahmet'teki Adliye Kiraathanesi ve Salâh Bırsel'in orada hiç değilse bir kez oturmamış bir edebiyatçı bulmak zordur dediği Meserret Kahvesi, İstanbul'un en önemli edebiyat mekânları arasındadır.

Mâlum, Şeyh Şâzelî İstanbul halk folklorunda kahvecilerin piri olarak kabul edilir. Eski İstanbul'daki birçok kahvede asılı duran o levhayla bitirelim sözümüzü; "Her sabah besmeleyle açılır dükkânımız / Hazret-i Şâzelî'dir pîrimiz üstâdimız" (●●●)

Dünyadan Edebiyat Mahfilleri

Bu ay yerküreyi önümüze alıp, zamanın dehlizlerine kolumuzu uzatıp c meclislerine yuva olan kahvehaneleri, kapısı sokağa açılan edebiyat m Şimdi istediğinize misafir olup dilediğiniz masaya oturabilir; büyük yaz sohbetlerine katılabilirsiniz. Aynı mecliste bazen tutuşan, bazen geliş birbirlerine dokundukları -zaman zaman çatıştıkları- yerleri, aralardaki

TOPLAMA KAMPI FALAN YOK!

Amerika'ya Tuzak kitabında Philip Roth, kötülükle yüzleşememe, ona inanamama nosyonu üzerine kuruyor romanını. Kötülükle yüzleşemeyen karakterlerden birinin verdiği tepki, gördüklerine rağmen yaşanmış olana inanmayan, inanamayan insanların verdiği tepkiye ne çok benziyor: "Ne toplama kampı ya? Toplama kampı falan yok! Her kelimesi yalan, saçmalık!"

"Hakikatin yalan, yalanın da hakikat gibi görüldüğü bir dönemeçteyiz şimdi."
 -Theodor Adorno

2004 yılında yayınlanan *Amerika'ya Tuzak*, 1940 başkanlık seçimlerini Franklin D. Roosevelt yerine Charles Lindbergh adlı bir uçak pilotunun kazanmasını konu alıyor. Kurmaca bir karakter değil Lindbergh; Hitler'e "büyük adam" diyen Nazi sempatizanı bir kahraman. Ailesiyle yaşamını sürdürdüğü evde çocuğu kaçırılıp öldürülen Lindbergh, dönem Amerika'sına damga vurmuş ve bu kaçırılma kendisine büyük sempati duyulmasına yol açmış. İşte Roth buradan yola çıkıyor; çocuğu öldürülen ve herkesin acıdığı Nazi sempatizanı bu pilot, ABD başkanlık seçimlerine girseydi ve Franklin D. Roosevelt yerine Charles Lindbergh seçilseydi, ABD'yi nasıl bir gelecek beklerdi?

Amerika'ya Tuzak alternatif bir tarih yazımı. Roth, kitabında kötülüğü bir savaş sonrası yıkımı anlatır gibi anlatmıyor. Günbegün ilerleyen, toplumun her kesimine sirayet eden bir ırkçılık virüsünden söz ediyor. Bir toplumun içine sızan ve her an ortaya çıkmak için teyakkuzda bekleyen bir kötülük nosyonundan söz ediyor aslında; yönlendirilmeye hazır kitleler, "kötü" bir başkan tarafından inanması imkânsız bir nihai sona doğru yönlendirilir. Karşı karşıya kalınan kötülük o kadar aşırıdır ki inanılması mümkün değildir. Burada Arendt'e dönmeli; soykırıma dair karşı karşıya kaldıkları kötülüğü Günter Gaus'a şu sözlerle aktarır: "Nihai olan 1933 yılı değildi. En azından benim için. Nihai olan Auschwitz'i duyduğumuz tarihti. 1943. Kocam ve ben Nazilerin her şeyi yapabileceğini düşünüyorduk ama inanmadık. (...) Eşim bu kadar aptal olma, her şeye inanıyorsun dedi. Altı ay sonraya hepimiz inandık. Kanıtımız vardı. İşte gerçek çok buydu."

Her şeyin yanında, cenazelere yapılan muameleyi kastediyordu Arendt. Bir insan için bu denli kötülükle yüzleşebilmenin ne kadar zor olduğundan söz ediyordu. Roth, tam da bu kötülükle yüzleşememe, ona inanamama nosyonu üzerine kuruyor romanını. Kötülükle yüzleşemeyen karakter-

lerden birinin verdiği tepki, gördüklerine rağmen yaşanmış olana inanmayan, inanamayan insanların verdiği tepkiye ne çok benziyor: "Ne toplama kampı ya? Toplama kampı falan yok! Her kelimesi yalan, saçmalık!"

Kötülüğe giden yol

Roth, kitabında sadece Nazilerin kötülüklerine değinmiyor. Kendi cemaatine de şedit eleştiriler yöneltiyor. Haham Bengelsdorf karakteri, Nazi ABD başkanını destekleyen figürlerden. Kendi insanının yok oluşuna giden yola taşları döşeyen bir haham karakteri kulağa tuhaf geliyor olabilir. Roth, burada Nazilerin soykırımıyla bir alegori kuruyor olmalı. *Kötülüğün Sıradanlığı* kitabında, Yahudi liderlere değinen Arendt'i hatırlamakta fayda var: "Yahudiler yönetim ve güvenlikle ilgili işlere yardım etmeseydi (...) -Berlin'de toplama noktalarına gitmeyen Yahudileri yakalama görevini sadece Yahudilerden oluşan bir polis gücü yerine getirdi- ya tam bir kaos yaşanırdı ya da Almanların ihtiyaç duyduğu iş-gücü tükenirdi. (...) Bir Yahudi'nin gözünde, Yahudi liderlerin kendi insanların imhasında oynadıkları rol, bu baştan sona karanlık hikâyenin şüphesiz en karanlık bölümüdür."

Philip Roth, her halükârda kötülüğe giden yolun iyi niyet taşlarıyla döşeli olduğunu anlatıyor *Amerika'ya Tuzak* kitabında. *Amerika'ya Tuzak*, yılın en iyi kitaplarından; bunda çevirmen Merve Sevtap Ilgın'ın hakkını da teslim etmek gerek. (◀▶)

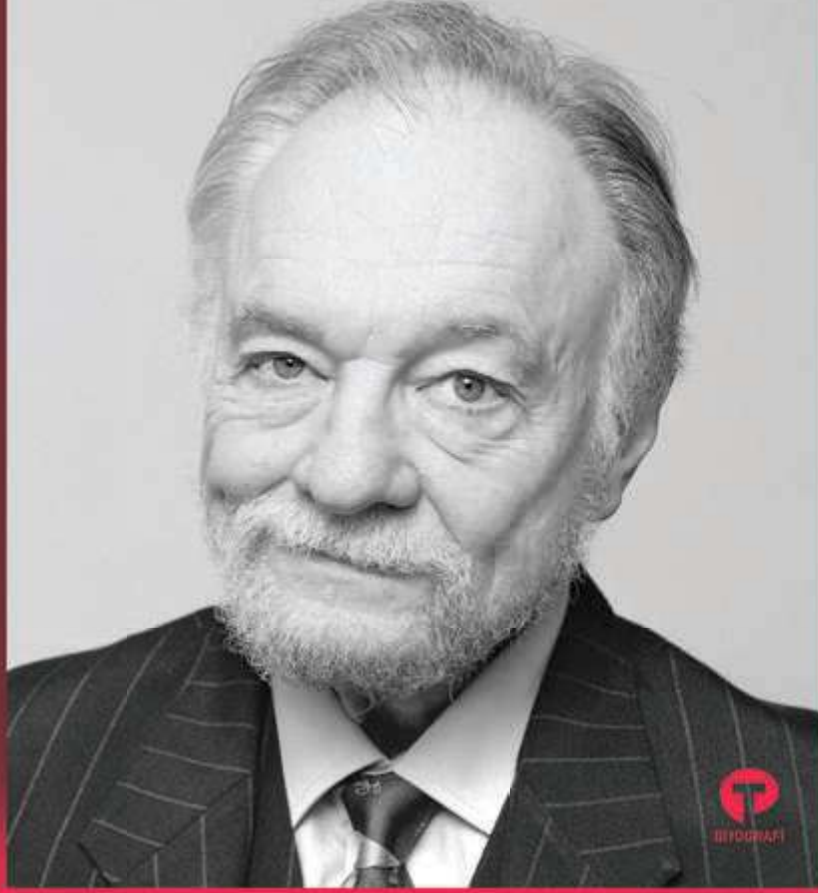
AMERİKA'YA TUZAK

Philip Roth
 ÇEV. Merve Sevtap Ilgın
 MONOKL 2019

ÖYLE GEÇER Kİ ZAMAN

TEOMAN DURALI KİTABI

Söyleşi: ALİ DEĞERMENÇİ

**Bu kitapla, felsefeci Teoman Duralı'nın
yerel ve evrensel kültür atlasındaki
devriâlemine ortak olacaksınız.**

***Öyle Geçer ki Zaman*, bir hakikat arayıcısının
izlerini sürüyor.**

TURKUVAZ
KİTAP

“TÜRKİYE’Yİ DÜNYAYA HAKKIYLA ANLATMAYA ÇALIŞIYORUZ”

Kopernik Kitap kurulduğu 2017 yılından bugüne siyaset araştırması, tarih, hatırat, roman, inceleme gibi çok geniş bir yelpazede pek çok değerli kitap yayınladı. Bu kitapların bir bölümü “Türkiye’yi dünyaya daha iyi anlatmak için” İngilizceye çevrilerek İngiltere ve Amerika’da büyük yayınevlerinin raflarına girdi. 2020 hedefleri arasında “Türkiye’nin ortak değeri” yazarların eserlerinin İngilizceye çevrilmesinin yer aldığını söyleyen Kopernik Kitap Yayın Yönetmeni Abdülkadir Özkan’dan yayınevinin hikâyesini dinledik.

Yayın sektörünün içinden biri misiniz? Biraz kendinizden bahseder misiniz?

Kitaba, dergiye, yayına olan ilgim çocukluğumdan beri süren bir heyecan tam manasıyla. Uzun yıllar basın sektörünün içinde görev yaptım, sonrasında ciddi bir yurt dışı deneyimim oldu. Bir yılı aşkın bir süre Avustralya’da, sonrasında üç yıla yakın Uzakdoğu’da Tayland, Hong Kong, Çin üçgeninde bulundum, Lübnan’dan Makedonya’ya iç karışıklık yaşayan bölgelerde haberci olarak görev yaptım. Türkiye’ye döndükten sonra dört yıl kadar Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez’in Basın Danışmanlığı görevini yürüttüm. Ardından Milli Eğitim Bakanı Nabi Avcı’nın İletişim Danışmanı olarak görev aldım ve Başbakanlık Başdanışmanı olarak atandım. Bu kurum kapanıncaya kadar Başbakanlıkta çalıştım. Ardından 14 ay kadar Türk Medya Dijital Yayın Yönetmenliği görevini yürüttüm.

Kopernik Kitap kurucusu ve yayın yönetmenisiniz. Bize yayınevinin kuruluş hikâyesini anlatır mısınız?

Kopernik Kitap benim kitaba, dergiye, matbuata olan ilgimin bir ürünü aslında. Yayınevinin kuruluşu 15 Temmuz Darbe girişimine dayanıyor. 15 Temmuz’dan sonraki süreç bende bir farkındalık oluşturdu: Türkiye’de özellikle sağ camiada entelektüel anlamda ciddi bir sığılma olduğunu fark ettim. Edebiyat, sosyoloji, siyaset araştırmaları üzerine olan çalışmaların bizim kesim tarafından maalesef çok üretilmediğini, bu durumun da savunduğumuz, haklı olduğumuz tezlerin literatüre girememesine sebep olduğunu gördüm. Bu boşluğun bir şekilde doldurulması gerekiyordu. 15 Temmuz’u Batı insanına onların anlayacağı şekilde nasıl anlatabiliriz diye oturup düşündüğümüzde ilk olarak bir kitap çalışması yapmaya karar verdik. Görsel içeriğin ağırlıklı olduğu bu çalışmayı Çince dâhil olmak üzere yedi dile çevirdik. Kitaba gösterilen ilgi bizi Kopernik Kitap’ı kurmaya

götürdü. “Türkiye’nin entelektüel aklını bir araya getirme” mottosuyla yola çıktık. Yalnızca çok iyi yazan muhafazakâr yazarları ya da kendini belli ideolojik kalıplar içerisine hapsetmiş yazarları değil, bu toprağa, bu vatana sahip çıkan; derdi, davası Türkiye olan bütün aydınları siyasi görüşüne bakmaksızın bir araya getirmek, buradan entelektüel bir sentez çıkarmak istedik. Sonrasında bu yapıyı da şekillendirdik, çocuk kitapları, dünya klasikleri bastık. Başka bir alt marka oluşturduk Vega Kitap diye, orada farklı formatta kitaplar bastık. Geride bıraktığımız üç yılda 140’a yakın kitabımız oldu.

Neden adına Kopernik dediniz?

Kopernik, yaşadığı dönemde kiliseye karşı çok ciddi bir mücadeleye vermiş, söylenemeyeni söyleme konusunda büyük bir üne ulaşmış, artık bir simge isim. Biz de “söylenemeyeni söyleyelim, yazılamayana yazalım” mottosuyla Kopernik’i kurduk.

Kopernik’e muadil olarak bir de Amerika’da bir yayıneviniz olduğunu biliyoruz...

Evet, Kopernik Publishing House ismiyle Amerika’da da bir yayınevi kurdum. Vakti zamanında Hasan Âli Yücel yabancı klasikleri Türkçeye çevirerek Türk kültürüne büyük katkı sunmuştur. Biz onun yaptığını tersten yaparak Türkiye’nin yetiştirdiği önemli insanların başyapıt eserlerini İngilizceye çevirerek başladık. Örneğin ilk olarak Ahmet Yaşar Ocak’ın kitaplarını İngilizceye çevirdik. Beyazıt Akman’ın Türkiye’de çok satan romanları 1453 İstanbul’un Fethi ve 1492 Sabatay Yahudilerinin Osmanlıya Sığına Hikâyesi’ni de Amerika’da yayınladık. Onun dışında 15 Temmuz Darbe girişiminden sonra, bu tehlikeyi Batı daha iyi anlasın, insanlarda bir farkındalık oluşturun diye düşünerek Fethullah Gülen örgütüyle ilgili yazılmış olan kitapların da çevirisini yaptık. Yine Türkiye

siyasetinin biraz daha anlaşılması için, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın siyasal yaşamını yakından analiz eden benim kaleme aldığım Erdoğanofobi kitabını İngilizce bastık. İngilizce olarak 20'ye yakın kitabımız oldu. Bu kitaplar içinde Niyazi Mısıri şiirleri de var Yunus Emre de...

İlk olarak Ahmet Yaşar Ocak'ın kitaplarını çevirdiğinizi söylediniz, bu ismi seçmenizin özel bir sebebi var mı?

Ahmet Yaşar Ocak, eskiden beri takip ettiğim, ilgi alanlarına yakın bulduğum, özellikle Aleviler-Bektaşiler, Süfiler, Kallenderiler konularında Türkiye'nin sayılı özel adamlarından biri. Bahsettiğim alanlarda yurt dışında çok fazla çalışma var, bunlar ya Amerika kaynaklı ya da İngiltere menşeli. Bizdeki uzman isimlerin bir kitabı, çalışması bile yok. Biz nereden başlayalım diye düşünürken Ahmet Yaşar Ocak ile ilk adımı atmamız önemli olur diye düşündük.

İngilizce'ye çevirmek istediğiniz başka hangi isimler var?

Nurettin Topçu, Necip Fazıl, Nazım Hikmet, Sabahattin Ali gibi Türkiye'nin entelektüel aklı, beyni ortak değeri diyebileceğimiz yazarların eserlerini İngilizceye çevirip Batı raflarında yer bulsunlar istiyoruz. Batı'da bize dair ciddi bir literatür eksikliği var. Bugün Avrupa'da bir kitapçıya girin ya da herhangi bir kütüphaneye gidin, Birinci Dünya Savaşı ve Çanakkale ile ilgili yüzlerce kitap görürsünüz ama aralarında bir tane bile Türk yazara rastlayamazsınız. İngilizler kaybettikleri savaş üzerine devasa bir literatür oluşturmuş. Bizim de ülke olarak o raflara girebilmemiz için eserlerin hızlı bir şekilde İngilizceye tercüme edilmesi gerekiyor.

Çeviri kitapları Amerika'da okuyucuyla nasıl buluşturuyorsunuz? Dünya çapında kitapçıların raflarında yer almak zor mu?

Çeviri kitaplarımız için Amerika'nın hatta dünyanın en büyük kitap perakendecisi Barnes&Noble ile bir anlaşma yaptık, bu anlaşma çerçevesinde İngilizceye çevirdiğimiz kitapları Barnes&Noble'in raflarına soktuk. Bazı kitapları kindle edition olarak bastık gönderdik, aynı şekilde Amazon'da da kitaplarımız aktif olarak satılıyor. Yine Amerika'nın en büyük kitapçılarından Books-A-Million diye bir marka var, oraya da kitaplarımızı soktuk. Bu süreç bana şunu gösterdi, siz bir şey üretmedikçe, sizin tarihinizle ilgili literatür üretenlerin kitapları daha görünür oluyor. Ama siz rafları doldurduğunuz anda orada bir aktör haline geliyorsunuz.

Türk siyasi tarihi sizin ilgi alanınıza giriyor. Bu alanda hangi dönemle ilgili eksiklik olduğunu düşünüyorsunuz?

Türkiye siyaseti üzerine yakın dönem siyaset kitaplarında ciddi bir eksiklik var. Özellikle Ak Parti döneminde oluşturulan literatür genelde muhalif dil üzerinden oluşturulan

bir literatürdür. Bugün 18 yıllık iktidarı olan Ak Parti'nin Türkiye'ye, bölgeye ve dünyaya yapmış olduğu katkıların anlatıldığı kitapların sayısı çok az. Hızlı bir şekilde Türkiye'nin yakın dönem siyaset araştırmalarının artırılması gerektiğini düşünüyorum. Okuyucu da her zaman yakın dönem siyaseti okumayı tercih ediyor. Menderes dönemi de merak ediliyor sıkça.

Yayınevinin yazarlarını kimler belirliyor? Yeni çalışmalara nasıl ulaşıyorsunuz?

Yayın kurulumuzda ortak bir akıl üreterek, ortak hedefimiz doğrultusunda isimler belirliyoruz. Şu an yayınlamak istediğimiz 30'a yakın çalışma var. Ben YÖK'ün Tez Bankası'na girip tezleri de yakından takip ediyorum. Çok iyi çalışmalar yakalıyorum. Ayşegül Fidan'ın *Seçukname'si* bir tezdi örneğin. Turgut Özal ile ilgili yayınladığımız *Türk Siyasi Tarihinde Anap ve Turgut Özal* kitabı da, tezden kitaba dönüştürülmüş bir eser. Yine Işıl Arpacı'nın Erbakan ile ilgili tezini *Türk Siyasetinde Erbakan* ismiyle kitaba dönüştürdük.

Türkiye'de son dönemde tarih kitaplarının çok okunduğunu biliyoruz. Sizin okurlarınız hangi kitapları tercih ediyor?

Türkiye'de yayın türü olarak daha çok edebiyat, tarih ve hatırat okunuyor. Onun dışında siyaset araştırmaları da eğer gündeme ilişkin konularsa talep görüyor. Biz gündeme ilişkin farklı kitaplar da basıyoruz; örneğin Adnan Oktar ile ilgili *Kod Adı Sapkın* ismiyle bir kitap bastık. Cemal Kaşıkçı öldükten sonra, nişanlısıyla konuşup *Cemal Kaşıkçı: Hayatı, Mücadelesi, Sırları* başlıklı bir kitap hazırladık. FETÖ ile ilgili kitaplarımız var. Son dönemde en çok Beyazıt Akman'ın romanlarıyla Mustafa Kemal Atatürk serimiz satıyor.

Kopernik Kitap için 2020 nasıl geçecek? Planlarınız neler?

İlk sırada Mareşal Fevzi Çakmak'ın *Rumeli'de Son Demler* kitabı var. Bu kitabı Prof. Dr. Ali Birinci Hoca hazırladı bize. Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili bir seri yaptık. Genelde Kemalist yayınevlerinin basmadığı, Mustafa Kemal Atatürk'ün kendi kaleme aldığı çalışmalarını basıyoruz. Bunların hepsini Türk Tarih Kurumu'nun arşivlerinden çıkardık, alanında uzman tarihçiler tarafından dilimize aktardık, sadeleştirdik, yeniden dipnotlandırdık. Hem akademinin hem de tarih okurlarının istifade edebileceği bir noktaya taşıdık. Şu anda seri sekiz kitaba ulaştı. İngilizce yayınlarımız da devam edecek, aşağı yukarı planladığımız sekiz tane kitap var. Ahmet Yaşar Ocak'ın kitapları da buna dâhil. *Kalenderiye Tarikatı* çevrildi, *Sarı Saltık* da aynı şekilde çevrildi. Sırada Cem Sancar'ın bir kitabı var, onu da İngilizceye çeviriyoruz.

Sizin kendi projeleriniz var mı? 2020'de bir kitap çalışmasıyla karşılaşacak mıyız?

Şimdilerde tercüme ettiğim bir kitap var, 1915 Ermeni olaylarını anlatan bir çalışma: *Bir Ermeni'nin Hatıratı*. Kitap 1928'de bir Amerikalı tarafından yayınlanmış. Tatar Azerbaycan bölgesinde bulunmuş, tehcir dönemini yaşamış bir Ermeni, kendi anılarını, yaşadıklarını, gözlemlediklerini anlatıyor. Tatar Türkleriyle Ermeniler arasındaki olayları bizatihi yerinde yaşamış, çatışmalara, katliamlara şahitlik etmiş bu kişinin hatıratı üzerinden o dönem değerlendiriliyor. Kitapta yaşanan olayların karşılıklı mukatele olduğu, Rus askerlerinin etnik grupları birbirine karşı kıskırttıkları detaylı bir şekilde anlatılıyor. Ben bu kitabı New York Devlet Kütüphanesi'nde buldum. Tamamen bizim tezlerimizi destekleyen bir belge. Bu kitabı önce Türkçe ardından da İngilizce olarak basacağız. Bu kitaba paralel olarak *Trumpokrasi* isminde Trump dönemi Amerika'sını değerlendiren bir çalışma yazıyorum.

“ÖLDÜRME ÜZERİNE KISA BİR FİLM BANA İLHAM VEREN BAŞLICA YAPIT”

Oyuncu, tiyatro yazarı, senarist ve yönetmen Buğra Gülsoy ilk romanı *Birinci Kıyamet*, Güneşin Battığı Yer'i geçtiğimiz yıl okuyucularla buluşturmuştu. Şimdilerde serinin ikinci kitabı üzerine çalıştığını söyleyen Buğra Gülsoy kelimelerle olan ilişkisini, yazma ritüellerini, hayatlarından, ürettiklerinden etkilendiği isimleri, unutamadığı kitapları yazıyor.

Yazmayı ve okumayı, konuşmaktan daha çok seven bir insanım. Dolayısıyla “kelimeler” hayatımda olmazsa olmazlarım arasında. Konuşarak ifade etmeyi beceremediğim çoğu şeyi kelimelerle anlatmak istiyorum hep.

Hayatımı değiştiren kitapları *Varoluşçuluk* (Jean Paul Sartre), *Güneş Ülkesi* (Tommaso Campanella), *Suç ve Ceza* (Dostoyevski), *Sokrates'in Savunması* (Platon) ve *1984* (George Orwell) olarak sıralayabilirim.

Kitaplar bana; her şeye şüpheyle yaklaşma, daha çok soru sorabilme ve bir olaya sonsuz farklı açıdan bakabilme yetisini kazandırdı. Roman okumayı da seviyorum elbet ama daha çok fikir kitapları veya belgesel tarzı kitaplar ilgimi çekiyor diyebilirim. Okuduğumuz kitaplar, özellikle de fikir kitapları, biz onu hissetmesek de günlük yaşantımızı ve kararlarımızı etkileyecektir; bu da çok normal. Siz hiç fark etmeseniz de geçmişte okuduğunuz bir yazarın dünya görüşü bugünkü siz olmanıza katkı sağlamıştır. Elbette illa tek bir kitapla kendi doğrularınızı da bulmamış olabilirsiniz. Okuduğunuz tüm kitapların içinde, beyniniz size en yakın gelen doğruları sentezleyip kendinize yeni bir görüş de kazandırmış olabilir. İçgüdüsel bir varoluş süreci bu.

Çocukluğumun unutulmaz kitapları arasında Jules Verne'in *80 Günde Devriale*, *Denizler Altında Yirmi Bin Fersah* ve Dean R. Koontz'un *Nöbet* romanı başta geliyor sanırım.

Okuduğum kitap türleri sık sık değişiyor. O dönem hangi konular ilgimi çekiyorsa veya hangi konuya merak salmışsam, onunla ilgili kitaplar okuyorum. Tarihi, araştırmayı çok seviyorum; kimiz, nereden geldik, niye tüm bunlar yaşandı? gibi cevabını heyecanla aradığım binlerce soru var hep

kafamın içinde. Gerçek tarihin ardını merak ettiğim kadar, uzaya ve mitolojilere de merakım sonsuz. Sürekli okuduğum kitaplar içinde, Erich Von Daniken'in *Tanrıların Arabaları* var mesela. Bilime de çok merakım var; Einstein, Tesla üzerine yazılan kitapları da sıkça okurum.

Okurken sürekli notlar aldığım için elimden kalem eksik olmaz. Daha çok evde okumayı seven biriyim. Çoğunlukla salondaki bir köşede veya bazen yatağımda. Ama ağırlıklı olarak masamda oturarak, notlar alarak okurum.

İlham kaynaklarım sürekli değişiyor; neyin, ne zaman size ilham vereceğini kestirmeniz çok zor. Ama *Birinci Kıyamet* ve yakında çıkacak olan *İkinci Kıyamet* romanını yazarken bana en büyük ilhamı Tomaso Albinoni'nin “Adagio”su vermişti. Adagio'nun öyküsü de çok etkileyici; İkinci Dünya Savaşı sonrası, Dresden bombardımanının ardından, şehrin geride kalan kültürel mirasını kurtarmak için yapılan bir çalışmada, yıkıntıların içinde bulunmuştu Adagio. “Müziğin Anka Kuşu” olarak da adlandırılır. Okurlarıma romanı okurken Adagio'yu dinlemelerini tavsiye ederim. Çünkü ben yazarken hep dinledim, özellikle de bölüm sonlarında.

Yazma ritüellerim elbette var. Yazarken arkamda kimsenin olmaması, yazdığım kelimelerin duygusuna tercüman olabilecek müzikleri açmam, tıkandığımda bir koltuğa uzanıp, gözlerimi kapatıp tıkandığım yeri çözene kadar gözlerimi asla açmamam... diye sıralayabilirim. Bir de aşırı sessiz ortamlarda asla yazamam.

Yazma sürecim farklı adımlardan oluşuyor. Önce bir fikir belirir zihnimde ya da bir sahne, bazen de sadece bir final veya bir başlangıç. Sonra onu demlemeye bırakırım kafamın

Buğra Gülsoy

çinde. Yeterli olgunluğa geldiğinde, notlar almaya başlarım, bütünü görmeye çalışırım, sonra da bilgisayara başına oturma süreci başlar.

Gündelik akış içerisinde yazmaya alışkın biriyim. Asla o akışın bozulmaması gerekiyor. TV açık veya önümde birileri konuşuyor olsa da kolay konsantre olduğumdan bir süre sonra dış sesleri duymamaya başlıyorum. Etrafımdaki tüm sesler kaybolduğunda nerede olduğumu fark etmeye başlıyorum. O zaman hemen kopuyorum yazmaktan. Not defterim olmazsa olmazım, sürekli notlar alıyorum, yer-zaman fark etmeden.

Kitap, tiyatro ve film senaryoları yazmak edebiyatın özellikle sevdiğim alanları arasında.

En sevdiğim yazarları tek bir kişiyle sınırlamam çok zor ne yazık ki. Ama Türk olarak Aziz Nesin diyebilirim, çünkü kendi zamanının ötesini düşleyen bir yazar, cesareti sonsuz, aynı zamanda metaforları çok zekice kullanıyor. Mesela *Bir Şey Yap Met* kitabı hiçbir zamana ait değil, çünkü her zamana uygun, üstelik gerçek üstü bir dille yazılmış. Yabancı yazarlardan da George Orwell diyebilirim. 1984 ve *Hayvan Çiftliği* kitapları zamanların ötesinde, aynı Aziz Nesin'in kitapları gibi.

Aynı anda birkaç kitap okuyabilen okurlardan değilim. Diğerine ihanet ediyormuşum gibi geliyor bana. Tikliyorum bir de, birini tam bitirmeden diğerine geçemiyorum. Şu an Karen Armstrong'un *Mitlerin Kısa Tarihi* kitabını okuyorum. Bir önceki kitabım ise Roger Garaudy'nin *İsrail, Mitler ve Terör*'dü.

Bir insanın oluşum süreci fazlasıyla şiirsel. Şu an dokuz aylık olan oğlumun büyümesinin her evresine tanıklık etmeyi hayatın en şiirsel anları olarak görüyorum.

Hayat motto'm'u şu cümleyle özetleyebilirim: Esse Quam Videri: "Bir şey gibi görünmek yerine, onu olmak."

Mutsuz, umutsuz zamanlarımda okuyamıyorum maalesef. Kafamı bir türlü toplayamıyorum çünkü. Ama yazmak öyle değil, bir tür terapi süreci benim için. Beni mutsuz eden şeylerden de, sıkıntılarımdan da yazarak sıyrılabilirim ancak, ama unutarak değil, daha çok kâğıda dökerek, belki de yüzleşerek.

Bir sanat dalında gerçekten iyi olmak için en önemli şey hayal gücünün sınırlarını zorlayabilmek diye düşünüyorum. Sırf yeteneğiniz var diye "gerçekten" iyi olacaksınız diye bir şey yok, sırf çok çalışıyorsunuz diye de. İkisinin birlikte çoğalıyor olması lazım. Çünkü hayal kuramıyorsanız eğer, sınırlarını zorlayabilecek bir hayaliniz de yok demektir.

Özellikle sinemada Krzysztof Kieslowski'nin Öldürme Üzerine Kısa Bir Film'i bana ilham vermiş, sonraki yıllarda yazdığım pek çok metni etkilemiştir. *Öldürme Üzerine Kısa Bir Film* üniversite yıllarımda suç psikolojisine olan merakımı ortaya çıkarmıştı. Sonrasında yazdığım birçok işin içinde -özellikle de tiyatro oyunlarında- o filmten parçalar olmuştur hep. Örnek olarak, "Pragma" oyunu ve "Mahalle" filmi.

Şimdilerde Birinci Kiyamet, Güneşin Battığı Yer romanının devamı ve serinin son kitabı olan İkinci Kiyamet, Güneşin Doğduğu Yer üzerine çalışıyorum. Kısa bir süre sonra raflarda yerini alacak. Ondan sonra ise bir tiyatro oyunu yazma hayalim var, büyük bir oyun, kelamıyla ve sahnelenişiyile. Hemen akabinde ise yeni romanımın hazırlıklarına başlayacağım. (•••)

İÇİNDE MEVLANA YER ALAN TESTİ

Testiler şarkı söylemezler, emeklilikte yaşa takılmazlar, ayakkabılarını giymek için baş parmaklarını topuk ile topuk arasına sıkıştırılmazlar. Hele bir de gece olduğu vakit geceye bir değer atfetmezler, gece testiler için gecedir, bahar da bahar.

"Testi içindekini sızdırır"
 Mevlana

Çocuklar öldüğünde dünyadaki rüyalar da azalıyor olabilir. Dünya üzerindeki rüyalar azalınca da benim uyku sürem düşüyor. Testiyle bakışmamızın üzerinden tam 7 saat geçti. Tekli koltuğun karşısında kütüphanemin yanında, masamda üzeri başka çağlardan gelmiş gibi desenlerle bezeli bir testi bulunuyor.

Bu testi masanın hep aynı noktasında durmaktadır. Öyleyse o testi güneş hep aynı taraftan doğar. Odaya biri girdiğinde o testi açısından değerlendirildiği takdirde hep aynı yönden insan yaklaşmaktadır.

Testi dudaklara doğru eğim kazanma niteliğini yitirdi. O halde bu masanın hep aynı köşesinde yer alan testi motive eden temel unsur nedir? Elbette bir gün kırılacak olma ihtimalidir. Tıpkı testinin bulunduğu odaya devamlı surette aynı açıdan giren insanlar gibi. Onlar da bir kırılma yaşamak için depar atar dururlar. Kendilerini mesailere, ideolojilere, aşklara bölerler ve ruhlarında caferi yaralar almak üzere çileye talip olurlar. İşte odaya ansızın aynı açıdan dalan insanlarla ortak özelliği budur testinin. Testiler şarkı söylemezler, emeklilikte yaşa takılmazlar, ayakkabılarını giymek için baş parmaklarını topuk ile topuk arasına sıkıştırılmazlar. Hele bir de gece olduğu vakit geceye bir değer atfetmezler, gece testiler için gecedir, bahar da bahar. Testilere Kuran'dan ayetler indirilmemiştir. O bakımdan dudağa doğru bir eğim kazandıklarında ve sonrasında ayakkabılar onlardan uzaklaştığında uzun süre bekletilmiş canavarlara dönüşme riski barındırmazlar.

Testinin karanlığı

Bir testinin önce incelik sonra da genişleyen iç kısmı her hâlükârda karanlıktır. İçine su da koysan karanlıktır, şarap da. Belki testinin göğsündeki sıvıyı sökmek ve karanlığı

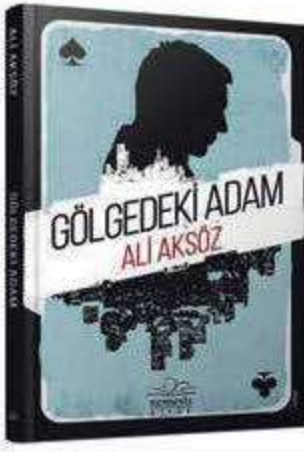
sona erdirmek mümkündür. Belki tarlalarda ağaç diplerine bırakılan testi, karıncaların tapınağı olmuştur. Belki sonra tarlalar bölüşülmüş testi kız kardeşte kalmıştır. Belki o kız kardeş babaanne olmuştur. Babaanneye torunlar uğramıştır. Karıncaların topraktan kaldırılan tapınağı, babaanne ölünce bir torun tarafından fark edilip usulca alınmıştır. O torun sırlarını dudaklarını yaklaştırarak o testinin içine anlatmıştır.

Allah her yeredir. Testinin içinde de Allah vardır. Kız dudaklarını testiye yaklaştırdığında her yerde olan Allah, orada da bulunmaktadır. Bir dua oluyordur belki testiye yaklaşan dudakların bıraktığı sırlar.

Testiye dönüyoruz. Uzun uzun bakıyoruz. Testiye uzun uzun bakmanın mertebesine erişiyoruz. İçimizde sıvıların, yarım kalmış duyguların, kaçınılmaz karanlığın olduğunu hesap ederek. Ölçü ve tartı aletlerinin uzantısı olarak. Kendim ile testi arasında uzayıp kısalarak. Çok özleyeceğim şeylerin ölüsünü dilenerek. Televizyonun merhametine, Edison'un insafına muhtaç. Korku dolu, Allah dolu. Bir testinin karşısında ezilip büzülüyoruz. Utanç duyuyoruz testiye bakarken. O tamamen bir testi, ben ise testi karşısında terleyen, her mevzudan gazi olarak ayrılmış.

Bütün bu olanlardan hazza meyleden bir acı duyuyorum. Çünkü testide biraz da benden var. Beni çevreleyen her şeyin içinde birazcık benden var. O yüzden bazen mutfakta bir tezgâhın üzerinde cürüyorum bazen salonda bir bacığım kırılmış oluyor bazen de bir çöpe özensiz bir şekilde yerleştiriliyorum. Testide biraz da benden var. Testide birazcık benden çok var. Testide benden epey var. (•••)

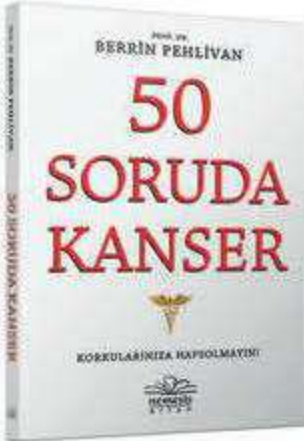

Bu bir yol hikâyesi...
İçinde başlangıçlar ve bitişler olan, ama başı ve sonu olmayan bir yol.

Ali Aksöz hayatının farklı dönemlerinde kaleme aldığı, çoğunluğu yol hikâyelerinden ve kendi anılarından oluşan yazılarında gölgede geçen bir yaşam öyküsü anlatıyor. Yeraltında dolaşanlar ve kendi gölgesinden korkmayanlar için.

Hayat Bir Oyun, oyun sektörünün önemli isimlerinden Mevlüt Dinç'in bizlere kendi kaleminden aktardığı yaşam ve başarı öyküsü.

Kısa sürede dünya çapında başarılı işlere imza atıp, İngiltere'de "Yılın Oyunu" ve "En İyi Programcı" ödüllerini alıyor. Aynı zamanda İngiltere'nin saygın kurumlarından BAFTA'nın da bir üyesi olan Dinç, profesyonel oyun sektörünü oluşturmak için Türkiye'ye dönüyor.

Bu kitabı yazmamın sebebi kanseri bütün insani hastalıkların üzerinde, mistik bir dünyadan gelen uhrevi bir bela olarak görmeye son vermek!

Onu bütün çıplaklığı, basitliği, insan iradesi ve aklı önündeki zavallılığıyla ortaya sermek... Kanserini önlenabilir ve mağlup edilebilir bir hastalık olarak görmeyi sağlamak...

Prof. Dr. Berrin Pehlivan

Teknolojik cihazlarla vakit geçirmek çocukların elbette hoşlarına gidiyor. Onlar günde 3-4 saat oyun oynayan, sosyal medyada takılan, sürekli televizyon izleyen hallerinden memnunar... Asıl soru şu: Bu sizi rahatsız etmiyor mu?

Ben bu kitabı özellikle ebeveynler, onlara rehberlik eden öğretmenler ve teknoloji konusunda çocuklara destek olmak isteyen herkes için yazdım.

Bu kitapta çocuklar ve teknolojiyle ilgili aradığınız her şeyi bulacaksınız."

ÇİZER: Kürsat Cetiner

Wang Wen'den
Lonely God
eşlik edebilir bu
yaziya.

BİR VAZGEÇİŞ SANATI: BARTLEBY SENDROMU

Sanatçının yaratmaktan vazgeçmesi, yoklukta bir varoluş şekli, bir vazgeçiş sanatı olan Bartleby Sendromu; Herman Melville'in "yapmamayı tercih eden", eylememeyi eylem edinen kahramanı kâtip Bartleby'den alır adını. İnsan bir şeyi yapabilecek kudreti, istidadı, potansiyeli olduğu halde yaratmaktan neden vazgeçer peki?

"Bir akşam, dalgın dalgın hoş bir kitabı karıştırırken, bir an bile duraksamadan: 'Tutkulu ruhların çoğunda olduğu gibi, yaşamdaki inancının tükendiği an gelmişti' cümlesini okudum. Bir saniye sonra, cümle içimde bir kez daha yankılanıyordu ve gözyaşlarına boğulmuştum."

Albert Camus

Bir sanatçıyı sanatını yaparken seyretmek, sanatın kendisinden daha sanat bazen. Bir sanatçıyı sanatçı kılan sanatından vazgeçmesi, sanat olamaz mı peki? "Bartleby Sendromu" diyorlar. Yoklukta bir varoluş; vazgeçişin sanatına. Sanatçı ruhu, yeteneği, yaratma kudreti olduğu halde çeşitli nedenlerden, nedensizlikten, nedenin ne olduğunun dâhi bilinmediği durumlardan dolayı sanatçının yaratmaktan vazgeçmesi haline. Sanatın intiharı budur belki, yaratmaktan vazgeçmek. Vazgeçiş; mağlubiyet, bırakış, uzanamayış değildir. Vazgeçebilmek, tıpkı seçmek gibi kudret gerektirir.

İnsan bir şeyi yapabilecek kudreti, istidadı, potansiyeli olduğu halde yaratmaktan neden vazgeçer peki?

Yaşamının tesellisi: Yazmak

İnsan yazmaktan, yaratmaktan neden vazgeçer sorusu "insan neden yazar?" sorusuna götürüyor aklı. Yaşamı nükseden bir hastalık gibi geçirenler çok defa yaşamının tesellisini yazmanın şifasında bulurlar. Sait Faik'in meşhur "Yazmasam deli olacaktım", Slavoj Žižek'in "Yazmak hayatımı kurtardı" gibi bazı yazma gerekçeleri yazmanın şifacı etkisini gösteriyor. Žižek'te yazmak, intihar erteleyici bir karakteristik de taşır. Bir röportajında şöyle ifade eder: "İntihar edebilirim ama bitirmem gereken bir yazı var. Önce onu bitireyim, sonra kendimi öldürürüm. Sonra başka bir yazı sonra başka bir tane. Ve işte hâlâ buradayım." Bu şifacı etki Cioran'da zirveye çıkar. *Ezeli Mağlup*'ta "Yazmak olağanüstü bir tesellidir. Daha da ileri gideceğim: eğer yazmamış

olsaydım, katil olabilirdim. İfade etmek bir kurtuluştur.” William Faulkner, yazmak ve yaşam arasındaki gelgitli ilişkiye daha başka bir perspektifle bakar: “Yaşayabilenler yaşar, yaşayamamanın acısını çekenler de bu acıyı yazarlar.” Faulkner bu sözleriyle, Oscar Wilde’in yaşamla yazı münasebetini de izah etmiş olur. Çünkü Wilde dehasını hayatına; yeteneğini yapıtlarına harcadığından bahseder. Andre Gide, Wilde için “Yunan filozofları gibi Wilde da bilgeliğini yazıya dökmeyi, konuşmasıyla ve hayatıyla aktarırdı; bilgeliğini tedbirsizce, insanların ucuca belleğine emanet ederdi, suyun üzerine yazar gibi.” derdi.

Yazmak gerekçeleri ise, yazarların mizacı, üslupları miktarınca çeşitleniyor, başkalaşılıyor. Onlardan diğer ikisi Virginia Woolf’u “şimdiki an” hissinden alıp, onu iyileştiren akıntısına sürükleyen, zamanlar arası yolculuk edebilen bir sandal işlevi gören yazısı; diğeri ise tıpkı yapıtlarına benzeyen bir gerekçeyle George Orwell’un yazısı. Orwell, yazarı yazmaya sürükleyen nedenleri dörde ayırıp yazma gerekçelerini şöyle söylüyor: “egoizm, estetik hevesi, tarihsel dürtü ve politik amaç.” Bu bambaşka yazma gerekçeleri arasında ben, yazmak gerekçemi bedeli yaşamak israfı olan, pahalı bir ihtiras olarak yahut düşlerin yaşamdan intikamı olarak izah ederdim.

Tesir kudreti

Yazma gerekçelerinin varlığı kadar yazarları bekleyen başka tehlikeler de var. Bartleby Sendromu’nun ne kadar tetikleyici olduğu bilinmez ama her iyi yazar “etkilenme endişesi”ne sahip değil midir? Ruhun gücünün alâmeti budur belki: Tesir kudreti. Birinin ruhuna sinmek, öyle bir ruh taşımak ki, muhatabın ruhuna nüfuz etmek. Mevlâna “neye talipsen o’sun” der. Katılıyor ve artırıyorum: Neyin tesirinde isen, o’sun. Tesirinde kaldığımız şey kadar ruhumuzu ifşa eden ne var? Tam bu noktada devreye taklidin talihsizliği girer. Sanatçıların ya da sanat eseri yaratma hevesi güden insanların başına gelebilecek en talihsiz şey; tesirinde, çekiminde, cezbesinde kaldığı güçlü bir ruhu şuuruz taklit etmek değil midir? Taklit ne kadar şuuruz, ego ne kadar yaralıysa vaziyetleri o derece trajik olur üstelik.

Tezle değil antitezle başlayan fikir akımları gibi yazmak reaktif tavırla yapıyor bazen. Reaktif bir tavırla yazarların rekabet hırsından beslendiğini görürsünüz. Yaratma edimi kendiliğinden değil “o yazıyorsa/o yapıyorsa/ben de yazayım/yaparım” diyerdir. Kendiliğinden, kendilikleriyle değil, reaktif bir tavırla yola çıkanlar en çok üslup ve özgünlük konusunda sıkıntı yaşarlar bu yüzden. Kendilerine ait bir odaları, kavramları, sözcükleri yoktur çünkü. Belki de bu yüzden özgünlük yetenekten daha mühim. Yetenek, zekâ, birikim hepsi büyük avantajlar ama yeteneği, zekâyı, birikimi özgünlükle birleştiremeyenler benzersiz bir eser ortaya koyamıyor. Napolyon “taklit edilemez tek şey” der cesaret için. Şuuruzca tesirinde kaldığı herkesi, her şeyi taklit edebilen insan, cesareti taklit etmeye cesaret bulamıyor. Özgünlüğünü bir cesaret gibi ortaya koyanlar için de geçerli bu, özgünlük cesareti taklit edilemiyor.

İstencin intiharı & neden yazarız?

Konuşmak ve susmak arasındaki münasebet, yazmak ve okumak ilişkisine de münasip düşüyor. Boş konuşmak gibi yersiz düşüyor bazen yazmak ve bilge bir susuşa benziyor okumak. Okumanın pasif, yazmanın aktif bir hâl sanılması büyük bir yanılgı. İyi okumayı vasat yazmaya yeğleyen bir

eşik vardır; orası yazmak, var olmak, yazarak var olmak hevesine galip gelir. İyi kitaplar okumak, yazmak hevesini kırıyor. İyi ve eski bir kitap; vasat olan yenisini, fikriyle, üslubuyla yıkıp geçebiliyor. Gerçekten iyi bir metin tahrik etmeli zihni, ayartmalı ruhu, titretmeli kalbi. Yapamıyorsa neden var olsun ki? Neden yazılsın ki?

Moby Dick’ten de tanıdığımız Herman Melville’in kitabı *Kâtip Bartleby*; “yapmamayı tercih eden”, eylememeyi eylemi edinen kahramanından alır adını. Bartleby’in pasif direnişi, altında çalıştığı “efendisine” tabi olmayacak kadar minnet etmeyişi de beraberinde getirir. Bu yüzden kitap-taki Bartleby’in işvereni olan anlatıcı ses, bu pasif direniş karşısında iktidarını sorgular ve çok defa mağlup olur. Fakat Kâtip Bartleby’in hayır deme cüreti bir zafer meydana getirmez. Kahramanımızın “solgunca, derli toplu, acınacak ölçüde saygıdeğer, iflah olmaz derecede hüzünlü” mizacına benzer yaşamı da. Eylememeyi eylem edinen Bartleby’in varlığı da yokluk görünümünde olur. Ölümünden sonra hakkında ulaşılan tek cümlelik biyografisi dahi şaibelidir: “Bir zamanlar Washington’da Ölü Mektupları Dairesinde çalışan yardımcı bir kâtip.” Otuzlu yaşlarında yazmayı bırakan Melville, kalan ömrünü New York’ta büro işleri yaparak geçirir. Belki de *Kâtip Bartleby* ondan başkası değildir.

Vazgeçişin şiirini yazarlar

Yirmili yaşlarda ilk romanını yazdığında keşfedilmeyen, yarım asır sonra ancak fark edilen, tanındığı için sonsuza dek unutulmak isteyen Henry Roth; sanatın aptallık olduğunu iddia eden, ardından yaşamın da öyle olduğunu düşünmüş olacak ki intihar etmiş Jacques Vache; artık kitap yazılamayacağına inanan, tüm kitapların ciltlere dönüşene değin şişirilen dipnotlardan başka bir şey olmadığını savunan Bobi Bazlen; 1956’da Nobel Edebiyat ödülünü almasına rağmen en iyi yapıtını, yapıtlarından pişman olması olarak tanımlayan Juan Ramon Jimenez; artık yazmak istemeyen, son isteği yazılarının yakılması olan ve onu tanıyışımızı dostunun (Max Brod) sözünde durmayışına borçlu olduğumuz Franz Kafka; otuzuna varmadan yazmayı bırakan, eserlerini beğenmeyip kendini yazmaya değil, yaşamaya adayıp dünyayı keşfeden Arthur Rimbaud; diğer kitaplardan, felsefe kitaplarından bambaşka bir kitap yazmaya tutkusu olan, tutkusu yaşamına sığmayan Ludwig Wittgenstein ve Goethe’nin şiirlerinin “Züleyha” sesi Marianne Jung.

Vazgeçişleri sınanma kaygısı, mağlubiyet korkusuna yoracak belki bazıları. Bu listenin gerçek halini asla bilemeyecek, sonunu ise asla kestiremeyeceğiz. Ve muhteşem bir tezatla, yok olmak istedikçe onlar, onları daha çok var edecegiz. Dünya, tarihe adını “en iyi” olarak geçirenlerin gerçekten en iyi olanlar olduğunu asla ispat edemeyecek. İddia edecek sadece. Sıfatların gerçek sahiplerini asla bilemeyeceğiz. Fakat sıfatların gerçek sahiplerinin duyduğumuz isimler olmadığı bilgisini, onlar sayesinde bileceğiz. (•••)

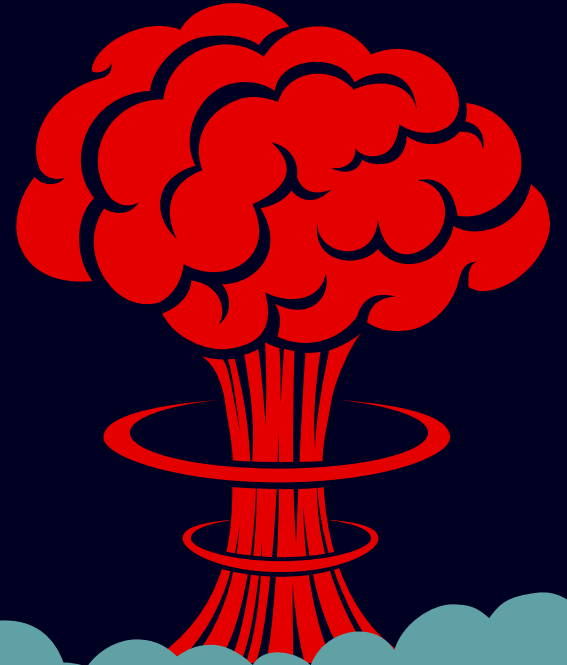

AZILI DOSTLAR VE SIKI DÜŞMANLAR: BATI'NIN DOĞU'SUNDA BİTMİYEN SAVAŞLARIN HİKÂYESİ

Sıkı Düşmanlar, ilk bakışta Ortadoğu'da ABD varlığının tarihsel çetelesini tutmaya niyetliyen, genel anlamda neredeyse üç yüz yıla dayanan bir Ortadoğu siyaset hikâyesi çiziyor. Tabulara meydan okuyan bir üslupla kitap içerisinde ilerleyen kitap, Batılı ülkelerin her dönemde farklı şekillerde Ortadoğu'da aktörleştğini, ancak bu aktörlerin tek bir saf oluşturmadığını ve kendi iç hesapları içerisinde yarattıkları yapay krizleri Ortadoğu topraklarına yansıttığını farklı ülkelerin tarihçeleriyle paralel bir şekilde anlatıyor.

Günümüz çizgi romanı, sadece komedi ve/veya macera unsurları barındıran anlatılar olmaktan uzun bir süre önce çıkmış durumda. Bağımsız sinema anlatılarını anımsatan kısa hikâyelerden interaktif fantezilere, çizgi roman, bir mecra olarak kapasitesini her geçen gün daha da ileriye taşıyor. Bunu yaparken sadece çizgi romancıları değil, farklı entelektüel alanlardan insanları da kendi mecrasına dâhil ederek kolektif ve zengin içerikler oluşturuyor. Nina Mickwitz, *Belgesel Çizgi Romanlar: Şüphe Çağında Grafik Doğruculuk (Documentary Comics: Graphic Truth-Telling in a Skeptical Age)*, Palgrave Macmillan US, 2016) adlı kitabında, yirmi birinci yüzyıl içerisinde gittikçe ilerleyen bu girift durumu farklı örnekler üzerinden derinlikli bir şekilde inceliyor ve bu örneklerin başarısını ve devamlılığını vurguluyor. Bu yazıda ise benzer örneklerden biri olan, orijinali 2012'de yayınlanmış, önde gelen Ortadoğu tarihçilerinden Jean-Pierre Filiu ve Fransız çizgi romancı David B.'nin (David Beauchard) ortak çalışması *Sıkı Düşmanlar (Les Meilleurs Ennemis)* kitabını benzer bir örnek olarak irdeleyerek çizgi roman-belgesel ilişkisini mümkün mertebede özetlemeye çalışacağım.

David B., aslında Türkiye'de çizgi roman severlerin daha önceden de hatırlayacağı bir isim; kendisini beş kişilik sıradan bir Fransız ailesinde geçen çocukluğunu, birdenbire epilepsi

krizleri geçirmeye başlayan büyük erkek kardeşi üzerinden anlattığı otobiyografik *Epileptik* (*Epileptic*, Karakarga, 2017) kitabından hatırlıyoruz. Fransa-Cezayir Savaşı döneminde doğmuş olan kardeşlerden büyük olanın epilepsi ataklarıyla paralel yaşadığı fiziksel ve ruhsal krizlerin bir aileyi topyekûn nasıl etkileyebileceğini kendi çocuksu fantezileri üzerinden özetlediği, hem çizimleriyle hem de hikayenin yükü sebebiyle sindirmesi zor bir eser olan *Epileptik*, aynı zamanda çizerin infografiğe yakınlaşan çizgi dilini de güzel özetleyen bir otobiyografi örneği idi.

Jean-Pierre Filiu ise kariyerinin erken dönemini Ürdün'de bir diplomat olarak geçirmiş olan, sonrasında ise Sciences Po (Fransa), Columbia ve Georgetown (ABD) üniversitelerinde İslami siyaset tarihi üzerine verdiği derslerle ön plana çıkan Fransız bir akademisyen. 1990'dan 2000'lere kadar Fransa'da devlet başkanından içişleri bakanlığına kadar farklı alanlarda dış politika danışmanlığı da vermiş olan Filiu aynı zamanda Filistin sorunu hâlâ Kudüs ve Batı Şeria ekseninde konuşulup tartışılırken Gazze'nin ağırlığını akademik alana taşımış, bunun üzerine de bir kitap yazmış olan, (*Gazze Tarihi*, Bilge Kültür Sanat, 2016 [*Gaza: A History*, Oxford University Press, 2014]) nev-i şahsına münhasır bir kişi. Bu kısa özet bir yandan altta bahsini edeceğimiz çizgi romanın tarihsel bilgi seviyesinin hangi akademik boyutlara tekabül edeceği konusunda da oldukça heveslendirici.

Dört kıtada tek savaş

Sıkı Düşmanlar, ilk bakışta Ortadoğu'da ABD varlığının tarihsel çetelesini tutmaya niyetliyken, genel anlamda neredeyse üç yüz yıla dayanan bir Ortadoğu siyaset hikâyesi çiziyor. Bu hikâyeye Müslüman korsanların Amerikalı erken dönem kâşifleriyle on altıncı yüzyılda Akdeniz'de karşılaşmasını örnekleyerek başlayan Filiu, keşif-sömürge ilişkisini farklı bir şekilde ve çok daha bütüncül bir biçimde ele alıyor. Genel geçer kabullerin Birinci Dünya Savaşı üzerinden yapıldığı ve Ortadoğu-Batı ilişkilerinin bu başlangıçla tanımlandığı bir düşünsel ortamda Filiu'nun çizgi roman yoluyla dönüştürerek bizlere sunduğu tarih dersi, oldukça aydınlatıcı ve tabulara meydan okuyan bir üslupla kitap içerisinde ilerliyor. Batılı ülkelerin her dönemde farklı şekillerde Ortadoğu'da aktörleştirdiğini, ancak bu aktörlerin tek bir saf oluşturmadığını ve kendi iç hesapları içerisinde yarattıkları yapay krizleri Ortadoğu topraklarına yansıttığını, Mısır'dan İran'a, Suudi Arabistan'dan Suriye'ye farklı ülkelerin tarihçeleriyle paralel bir şekilde anlatıyor. Bunu yaparken, aslında (bugün bile) Ortadoğu'da diplomatik bir bütünlüğün ve standardın olmamasının, değil bölge, tüm dünya politikasını nasıl sarsıtığını ve bu sarsıntıların ne şekillerde görünür hale geldiğini günümüz Suriye'sindeki savaşa kadarlık bir zaman diliminde oldukça başarılı bir şekilde özetliyor. İran'da 1953'te Şah rejimiyle demokrasinin bitirilişinin aslında bir uluslararası karar olduğunu aktarırken öte yandan Filistin krizindeki Ortadoğulu ülkelerin basiretsiz yaklaşımları sonucu artan çatışmaların bugünkü durumu nasıl yarattığının ipuçlarını veriyor. Kısacası Filiu, belki de kalburüstü bir üniversitede bütün bir yarıyla yayılacak olan Ortadoğu politik tarihi dersine, bu

çizgi roman aracılığıyla erişme şansı veriyor.

Grafik roman, grafiğin romanı

Bu akademik tarih dersinin en önemli asistanı olaraksa önümüze David B. çıkıyor. Çizer David B., çizgisel olarak belki de Marjane Satrapi (*Persepolis*, Minima, 2009) veya Zeina Abrahed (*Kırlangıç Oyunu*, Sırtlan Kitap, 2014) gibi benzer anlatılar üzerine çalışan çizerlere yakın bir tarz sunuyor olsa da, kullandığı bütüncül çizgi roman yaklaşımı Filiu'nun anlatısıyla birebir örtüşüyor. Sinematografik kadrajlardan ziyade reklam görsellerine yakınsayan David B., infografik ve vinyet arasında gezinen komplike kareleriyle kitap içerisinde oldukça hızlı akan tarihselliği yansıtmakta fazlasıyla başarılı oluyor. Diyaloglara yer vermeyen ve bu vesileyle aslında okuyucuya belgesel-kitap okuma hissini ilk sayfadan itibaren hissettiren David B., siyah-beyaz lekeler ve detaylı taramalara yaslanan üslubuyla, konu çeşitliliğinin fazla olduğu ve hızlı ilerlerken bazen dağılan anlatımı toparlamayı iyi beceriyor.

Özellikle akademik tarihsel bilginin gittikçe flulaştığı, dijital çağın yakalayabildiği yakın tarihin bile dönüp dönüp sorgulanır olduğu günümüzde bu kapsamda bir tarihi analizi çizgi roman mecrasında tüketmek, bir çizgi roman okuyucusu veya herhangi bir tarih meraklısı için oldukça ilginç bir tecrübe olarak öne çıkıyor. Bölgede de aktif misyonda bulunmuş, Fransız bir eski diplomat-profesörün, oryantalizmin tam tersi kutuptan aktardığı tarihsel gerçekler arasında hâlâ (kendi adıma söylemek gerekirse) bilmediğimiz ve günyüzü görmemiş konular da kitap boyunca ara ara yüzümüze çarpıp bizleri şaşırtıyor. Bu şaşırmaların her biri sonrasında da ilgili bir okuyucu ek bilgi gereksinimi duyup konu üzerine daha fazla okumak ve araştırmak da kesinlikle isteyecektir sanıyorum.

Toparlamak gerekirse, çizgi romanın kendi ceperini farklı konular üzerinden genişlettiği bir dönemde, akademik verinin böyle bir anlatıyla önümüze çıkması hem okuyucu, hem de çizgi roman adına büyük bir şans. İyi yazarların çizgi romana yakınlaşması kadar iyi araştırmacıların, akademisyenlerin veya gazetecilerin de bu mecranın potansiyelini daha çok keşfetmesi ve *Sıkı Düşmanlar* benzeri örneklerin daha da artması dileğiyle, iyi okumalar dilerim. <<<>>>

“BİSİKLETLE GEZMEK TEZ YAZMAKTAN İYİDİR”*

Hemen hepimizin bisiklete dair anısı vardır. Uzaklara gitme, komik ve trajik bir bisiklet kazası, keyifli yolculuklar, tatlı rekabetler, bir prestij aracı olması ve daha nice çocukluk anılarından süzülen belli belirsiz hatıralar.

Bisikletin hayatımıza girişi oldukça erken bir tarihe uzanır. Ancak kırsal kesimde, Anadolu'nun ücra yerlerinde yaşayan çocuklar için bisiklet, yalnızca hayaldi bir zamanlar. Şimdiki gibi doğa sporlarının yaygın olmadığı, şehirlerarası bisiklet gezilerinin veya turnuvalarının düzenlenmediği, devlet desteğiyle hemen her üniversiteye öğrencilerin kullanımı için bisiklet tahsis edilmediği, büyük şehirlerde yayaların kullanımı için kartlı bisikletlerin olmadığı dönemlerde, bisiklet bir çocuğun en büyük tutkusu, babaların ise en teşvik edici karne hediyesi vaadiydi. Hangimiz böyle bir vaadin cazibesine kapılıp karnemizdeki notlarımız iyi gelsin diye çalışmadık ki derslerimiz?

Bisiklet ilk ortaya çıktığı günden beri hayatımızın en önemli parçalarından biri. Kimimiz için bir zevk, kimimiz için bir tutku, bazılarımız için spor, pek çoğumuz için ise bir ihtiyaç. Ada sakinlerinin, piknikçilerin, doğa gezilerinin en keyifli bineği, otomotiv sektörünün bütün teknolojik ilerleyişine rağmen, arabanın ulaşamadığı alanlarda, dar yollarda, patikalarda uzakları yakınlaştıran bir taşıma aracı.

Peki, bisiklet ilk ortaya çıktığı dönemden itibaren nasıl bir yolculuk geçirdi? İlk bisiklet ne zaman ortaya çıktı? Kimlerin hayatında nasıl bir iz bıraktı. Tüm bu soruların cevabını Sinan Cömert'in *Şeytan Arabasının Yolcuları: İçinden Bisiklet Geçen Hayatlar* isimli kitabında buluyoruz. Bisikletin farklı coğrafyalardaki insanların hayatında, karikatürde, yazında edindiği yere dair bazı önemli tespitler var kitapta. “İçinden bisiklet geçen” hayatların kısa biyografileri de ayrı bir keyif veriyor okurken. İlhan Selçuk'un çizgi kahramanı Abdülcanbaz'ın bisiklet / vélodipéde macerası ve Osmanlı Devleti'ne bisikletin girişine dair mizahi yaklaşımları, insanların ilk defa gördüğü, denge gerektiren, ön tekerleği hayli büyük ilk bisikletin ahali tarafından nasıl “Şeytan arabası” olarak nitelendirildiği bölüm hayli eğlenceli. Ali Nesin'in Paris'ten İstanbul'a bisiklet ile gelme hayali macera tutkunlarının kulağına çok hoş gelecek eminim.

Einstein insan yaşamını bir bisiklete benzetmiş ve: “Hayat, bir bisiklet gibidir. Dengede durmak için hareket hâlinde olmak gerekir” diyerek yaşam, hareket ve dengeyi bisikletvâri bir denklem ekseninde ele almış. Mark Twain, “Hemen bir bisiklet edinin, hayatta kalırsanız pişman olmazsınız” diyerek bisikletin hem tehlikeli yönüne dikkat çekmiş hem de keyif ve mutluluk vasıtası olduğunu vurgulamış.

Hemen hepimizin bisiklete dair anısı vardır. Uzaklara gitme, komik ve trajik bir bisiklet kazası, keyifli yolculuklar, tatlı rekabetler, bir prestij aracı olması ve daha nice çocukluk anılarından süzülen belli belirsiz hatıralar.

Kıvırcık Haşım

Çocukluk yıllarımdan hatırlarım. Bazı çocukların bisikleti olur, birkaç bisiklet sahibi çocuk bir araya gelir, mahallede bir oradan bir oraya giderlerdi. Kimisi artistlik yapmak için hızla gelir, ani frenle arka tekerleğini kaydırır, büyük bir zafer kazanmış edasıyla biraz da alaycı bir gülümsemeyle kenarda oturan ve onları izleyen diğer çocuklara bakardı. Bazıları bisikletiyle hünerini sergiler, ön tekerleğini havaya kaldırıp, sadece arka tekerin üzerinde bir akrobat gibi giderdi. Onların hepsine özenirdim. Ama kitabı okuyunca anladım ki, bu çocuklara özenen sadece ben değilmişim. Çocukluğumu Heybeliada’da geçiren Aziz Nesin’in “Kıvırcık Haşım”ı de benim çocukluk yıllarımdaki Mahir’den pek farklı değilmiş. Gerçi benim çocukluğum Eskişehir’de geçmişti, ama zaman, mekân ve insanlar değişse de, tavırlar ve karakterler değişmiyor. Aziz Nesin’in Kıvırcık Haşım’ı, bisikleti ve topu olan, orta yaşın üzerindeki hemen her erkeğin “ne anlama geldiğini” çok iyi bildikleri iki çocukluk prestiji. Kıvırcık Haşım, topu ile kendisi oynamadığı için mahallenin çocuklarının oynamasına izin veriyor, ama bisikletine tek binebildiği için ona kimsenin dokunmasına bile izin vermiyor. Eminim, pek çoğunuzun birer Kıvırcık Haşım’i vardı.

İçinden bisiklet geçen hayatlar

Kimlerin hayatında yer edinmemiş ki bisiklet. İlhan Selçuk, Aziz Nesin, Ali Nesin, Cahit Sıtkı Tarancı, Can Yücel, Tevfik Fikret, Refik Halid Karay, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Cavit Cav, Fatma Aliye, Orhan Kemal, Nazım Hikmet, Cioran, Ernest Hemingway, Gabo Marquez, Juan Carlos Kreimer, Thomas Bernard, Lev Tolstoy, Flan O’Brien, William Saroyan, Arthur Conan Doyle, Albert Einstein, Mark Twain, Italo Calvino, Henry Miller...

Tüm bu isimlerin hayatında bisiklet derin izler bırakmış. Bazılarının yol arkadaşı bazılarının ise ilham kaynağı olmuş. Meselâ, Einstein insan yaşamını bir bisiklete benzetmiş ve: “Hayat, bir bisiklet gibidir. Dengede durmak için hareket hâlinde olmak gerekir” diyerek yaşam, hareket ve dengeyi bisikletvâri bir denklem ekseninde ele almış. Mark Twain, “Hemen bir bisiklet edinin, hayatta kalırsanız pişman olmazsınız” diyerek bisikletin hem tehlikeli yönüne dikkat çekmiş hem de keyif ve mutluluk vasıtası olduğunu vurgulamış.

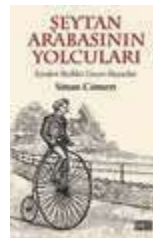
Refik Halid Karay’ın aklına bisiklet denildiğinde bu tuhaf görünümlü icada daha layık gördüğü maymunlar gelmiş; “Hayalimde bisikleti maymuna pek yakıştırdım, Derdim ki: ‘Bunu maymunlar diyarında bir maymun icat etmeliydi’”. Nihayet bir gün aklımdan geçeni cambazhanede gördüm. Dört elbiseli maymun bisiklete binmiş, karşımda geçit resmi yaptı. Anladım ki maymun Hindistan cevizi ağacından sonra kendine en çok yakışan yeri bulmuştur” sözüyle bu ilişkinin kendi zihninde bulduğu karşılığı satırlara dökmüş.

Fatma Aliye ise bisiklet ve kadın ilişkisine, ikisinin de birbirine nasıl birer zarafet kattığına vurgu yapmış: “Bisikletin kadınlara hakikaten yakışan bir taşıt olduğu fikrine katılmayan bulunmasa gerek... Güzel havalarda ve mesela bahar günlerinde bisikletle şöyle bir gezinti yapmak, oldukça zevkli bir iştir. Hele bisikleti asfalt üzerinde süzülürken seyretmek, eğer binicisi göz alıcı renklerle süslü elbise giymiş zarif bir kadın da olursa, bu zevkine doyum olmaz bir manzara teşkil etmez mi?” diyerek bisikletin bir hanımefendinin gözündeki yerini betimlemiş.

Cioran’ın “tez yazmaya” tercih ettiği bisiklete dair yazımızı ütöpik eserleriyle hayal dünyamıza ayrı bir yön veren H.G. Wells’in sözleriyle tamamlayalım: “Bisiklet sürdürdüğünüz ilk günden sonra, şöyle bir rüya kaçınılmazdır. Bir hareket algısı bacak kaslarınıza hâkim oluyor, sanki döne döne gidiyormuş gibi. Ve şekil değiştirip büyüyen harika düş bisikletleriyle, düş ülkesine pedal çeviriyorsunuz.”

Haydi herkes bisiklet başına... Hayalimizde neresi varsa, o yöne çevirelim pedallarımızı. <<••>>

*Cioran

ŞEYTAN ARABASININ YOLCULARI: İÇİNDEN BİSİKLET GEÇEN HAYATLAR

Sinan Cömert

DOST KİTABEVİ 2019

HAFIZA, BAĞ VE ÇOCUK

Ağacın Hafızası, bir ağacın imgesinde dedesinin bütün hayatını kuşanmayı öğrenen Jan vasıtasıyla bir çocuk olmanın ve hayata çocukça bakmanın anlamını göstermesi bakımından güzel bir kitap. Ve aslında demek istediği şu belki de: Hayatımızda birilerine veda etme vakti gelecek, bu kaçınılmaz bir gerçek. Ama sevdiklerimizin anılarını sahiplenerek bağ kurmayı sürdürebiliriz. Yoksa hafızamızın varlık sebebi ne?

Günümüz çocuklarının hafızasında biriken hikâyeler her geçen gün azalıyor. Hikâyesiz büyüyen çocukları bekleyen tehlikelerden söz etmenin sırası değil şimdi. Ama şu kadarını söylemek bile yeterli olacaktır: Geçmişe ait anısı ekran ışığından ibaret olan çocuğun geleceği aydınlık olamaz. Bu yüzden çocuklarımızla anı biriktirmek, onlarla konuşmak, hayatı yaşamak ve deneyimlemek önemli. Peki bir çocuk dedesine bakınca ne görür ve ne düşünür? Bir dede ile torun arasında kurulan bağın zayıfladığı dönemde son derece yalın ve sağlam bir dille dede-torun ilişkisini anlatan Tina Vallès'in *Ağacın Hafızası* romanı, yitirdiğimiz bir hazinenin yerini gösteren bir harita âdeta. Biz yetişkinler için kötücül bir hastalık olan Alzheimer hastalığını, bir dede ve torununun sıcaklığı çerçevesinde ele alan eser, sade ama çarpıcı diyalogları kitabın kahramanı Jan'ın iç sesi eşliğinde aktarıyor.

Yaşadıkları köyden Barselona'daki yaşadıkları eve taşınan dede Joan ve anneanne Caterina evdeki gündelik yaşamı tamamen değiştirerek Jan'ın ruh dünyasına da yeni katmanlar yüklemeye başlıyor. Bu yeni hayatla birlikte sözcüklerin de sessizliklerin de anlamı değişiyor. Dedesi Joan'ın hastalık dolayısıyla silikleşen anıları taşınması gereken bir yüke dönüşüyor.

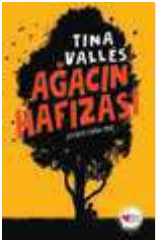
Artık bu emanet torun Jan'ın omuzlarında! Bir hayatın bir diğerine usulca ve yavaşça emanet edildiğine şahit olurken okur da kendi anıları arasında bir yolculuk yapma imkânı buluyor. Bir saat, bir sandviç, bir sokak tabelası, bir ağaç, bir isim artık kendi anlamından sıyrılıveriyor ve katmanlı bir metafor halinde okurun anılarında başka bir katmana terfi ediyor.

Bütün duyguları ve algıları açık bir çocuğun nasıl olgunlaştığını ve içinin büyüdüğünü gözlemliyorsunuz kitabı okurken. Ama yazar bu duyguyu okurun zihnine melodram ya da acıma duygusuyla değil usulca ve masalsı bir dille bırakıyor. *Ağacın Hafızası*, bir ağacın imgesinde dedesinin bütün hayatını kuşanmayı öğrenen Jan vasıtasıyla bir çocuk olmanın ve hayata çocukça bakmanın anlamını göstermesi bakımından da güzel bir kitap. Ve aslında demek istediği şu belki de: Hayatımızda birilerine veda etme vakti gelecek, bu kaçınılmaz bir gerçek. Sevdiklerimizden kopacağız, çaresi yok. Ama onun anılarını sahiplenerek bağ kurmayı sürdürebiliriz. Yoksa hafızamızın varlık sebebi ne?

Burası orman değil, oda...

Madem ağaçtan girdik; konuya orman ile devam edelim. Bu ay dikkatimi çeken ikinci kitap, ödüllü İspanyol yazar Susanna Isern'in düşle gerçek arasında gidip gelen *Hayır! Burası Orman Değil!* isimli kitabı. Rocio Bonilla'nın gerçekten güzel desenleriyle renklenmiş kitap, çocuklara ev yaşamındaki sorumluluklarını, tertip ve düzenin önemini anlatan eğlenceli bir öykü. Annesinin her ikazına 'hayır' cevabını yapıştıran küçük bir kızın rüyasında bütün evi orman hayvanlarının işgal ettiğini görmesini konu alıyor kitap. Küvette suaygırı, mutfakta goril, yatak odasında ayılar... Ve sabah kalktığında odasının bir orman gibi değil düzenli olması gerektiği fikrine kendisi ulaşıyor. Bir masal, binlerce nasihatten daha etkili olabilir. Bu konuda şikâyeti olan ebeveynlere tavsiye olunur. (•••)

AĞACIN HAFIZASI

Tina Vallès
ÇEV: Emrah İmre

CAN ÇOCUK YAYINLARI, 2019

BEN ÇOCUK OLSAM...

- Ben çocuk olsam bu kitabı okuduktan sonra her kavram ve sözcük üzerinde düşünmeye başladım.
- Kitabın dilini ve sadeliğini, bölümlerin kısa kısa olmasını severdim. Ağaçlara farklı bakmaya başladım.

HAYIR! BURASI ORMAN DEĞİL!

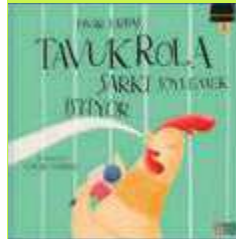
Susanna Isern
RESİMLEYEN: Rocio Bonilla
GÜNIŞİĞİ KİTAPLIĞI 2020

NEŞELİ VE EĞLENCİLİ İKİ KİTAP

Okul öncesi çocukların hem çizgileriyle hem de eğlenceli metinleriyle sevebileceği iki kitap Pinar Erbaş'a ait. *İnek Möli Asla Unutmaz* ve *Tavuk Rola Şarkı Söylemek İstiyor* isimli eserler hem hayvanlar dünyasını çocuklara tanıtmak hem de bazı duyguları çocuklarla tartışmak için yazılmış. İstedikimiz ve inandığımız bir şeyler için asla vazgeçmemek ve çabalamak gerekliliğini şarkıcı olmak isteyen Tavuk Rola üzerinden kurgulayan yazar, unutkanlıklardan hoşlanmayan ama kendi doğum gününü unutan İnek Möli üzerinden de bazı şeyleri abartmamak gerektiği fikrini minik okurlarının ilgisine sunuyor.

BEN ÇOCUK OLSAM...

- Bu iki kitabın resimlemesine bayılırdım. Hayvanların komik halleri beni çok güldürdü.
- Kitabın masalsı ve şiirsel dili hoşuma giderdi. Muhtemelen bir büyüğüm bu kitabı okuduktan sonra sadece resimlerine bakarak kitabı artık kendim okuyabiliyordum.

TAVUK ROLA ŞARKI SÖYLEMEK İSTİYOR-İNEK MÖLİ ASLA UNUTMAZ

Pinar Erbaş
RESİMLEYEN: Çağrı Odabaşı
MASALPEREST YAYINLARI 2019

SANATÇININ BİR SAHTEKÂR OLARAK PORTRESİ

İçinde olduğumuz yüzyılda edebiyat sadece gerçekliğe değil, daha önceki edebiyata da yönelmiş bir taklidin (yani "taklidin taklidinin") peşine düştü. Edebi eserlerde romantik yalanlardan değil romansal bir hakikatten söz ediyoruz artık. Büyük romancılar, insanın sağlam ve güvenilir addedilen ilmeklerini bir bir sökmeye başladıklarında gerçek hayatta yüzleşemeyeceğimiz kadar çok sahtelikle karşı karşıya getirdiler bizi.

Gerçek, dört unsur kadar hayatidir pratik yaşamda. (Nasıl da tutunuruz ona!) İnsan kendisi için işe yarayan bir gerçeklik versiyonundan (makul bir iş, makul bir evlilik, makul bir çocuk, makul ölçekte çekişmeler, dedikodular, hazlar, keşifler ve yarışlardan) memnun olmadıkça nevroz ataklarıyla boğuşur durur. Rüzgârda savrulan saçları güçlülükle zapt eden lastik bir toka gibi derleyip toparlar bizi gerçek. Fakat yolun bir yerinde, özellikle deneyimin sarp tepelerine vardığımız zaman, gerçekliğin atlarından inip yola yaya ve yalın ayak devam etmemiz gerekir. O sarp tepeden dönüp geriye baktığımızda yeryüzü boyunca uzanan büyüleyici bir sahne ve harikulade inandırıcılıkla oynanan sayısız piyes görürüz.

İçinde olduğumuz yüzyılda edebiyat sadece gerçekliğe değil, daha önceki edebiyata da yönelmiş bir taklidin (yani "taklidin taklidinin") peşine düştü. Edebi eserlerde romantik yalanlardan değil romansal bir hakikatten söz ediyoruz artık. Büyük romancılar, insanın sağlam ve güvenilir addedilen ilmeklerini bir bir sökmeye başladıklarında gerçek hayatta yüzleşemeyeceğimiz kadar çok sahtelikle karşı karşıya getirdiler bizi. Rene Girard, hiç kimsenin izleyicisi olmak istemeyen ve gürültüyle tanımlanan bireyciliklerin içlerinde yeni bir kopya biçimi sakladığını söyler. Ona göre hemen herkes kendi arzusunun üstünlüğünü ve önceliğini belirterek bir ötekini taklit eder. Kendiliğinden olduğu düşünülen çoğu arzusunun temelinde -bir pompayı çalıştırmak için yetecek bir miktar su misali- o arzuyu tetikleyecek bir dolayımılayıcı bulunur ve romansal dehanın peşine düştüğü şeylerden biri de tam olarak budur.

Girard'ın verdiği örnekler arasında Dostoyevski'nin *Delikanlı* romanı özellikle ilgi çekici. Arzunun taklidi doğasını açığa

çıkararak bu romansal deha, bir öteki olmaksızın arzu duyma-
nın imkânsızlığı üzerinde durur. Romanda bir baba ve oğul
aynı kadını severler. Dolgoruki'nin generalin karısı Ahma-
kova için duyduğu tutku aslında babasının duygusunun bir
kopyasıdır. Böylelikle oğul, babayı hem azılı bir rakip olarak
görür hem de trajik biçimde onun büyüünün kurbanı olur.

Bir sahtekâr olarak hayatım ya da postmodern Prometheus

İnsan doğasındaki öykünmecilik arzusunun sahte olanla ilişkisi sanatçı özelinde çok daha kaotik bir hâl alır. Avustralya'nın ve de yirminci yüzyılın en ünlü edebi aldatmacası kabul edilen Earn Malley Olayı da buna benzer bir rekabet ve büyülenme ilişkisi üzerinden ortaya çıkıyor. Dönemlerine göre oldukça muhafazakâr sayılan iki yazar, James McAuley ve Harold Stewart, modernist bir sanat ve edebiyat hareketi olan Angry Penguins üyelerini taklit etmek adına hayali bir şair olan Earn Malley'i yaratır. Eleştirdikleri modernist şiiri birebir taklit ederek bu hayali şairin kaleminden çıkmış gibi gösterdikleri şiirler yazarlar. Earn Malley'in (güya) hayatta kalan (hayali) kız kardeşi Ethel'in kisesi altında derginin editörü olan Harris'e on altı adet şiir gönderirler. Harris ve diğer üyeler bu aldatmacaya hevesle düşerler

elbette. Hatta yetmezmiş gibi Angry Penguins'in bir sonraki sayısını tamamen Malley'e ve onun dehasına adarlar.

Sahtekârlık kısa bir süre sonra ortaya çıkar ancak söz konusu şiirlerde ahlaka mugayir bulunan ifadeler yüzünden zavallı editör Harris yargılanıp para cezasına mahkûm edilir. Bu durum mesleğinin baharında bir editör için çifte kavrulmuş bir aşağılanma olur sahiden.

Aldatmaca, ilerleyen yıllarda Avustralya'daki modernist şiir için önemli bir figür haline de gelir. Özellikle 1970'lerden itibaren Earn Malley şiirleri; John Ashbery, Kenneth Koch ve Robert Hughes gibi şair ve eleştirmenler tarafından övülerek sürrealist şiirin başarılı bir örneği kabul edilmiş. Bu düşsel şairin şiirleri yaratıcılarının şiirlerinden daha yaygın olarak okunuyor artık.

Avustralyalı yazar olan Peter Carey'nin aynı olaydan ilham alarak yazdığı *Bir Sahtekâr Olarak Hayatım* romanı iki binli yılların başlarında dilimize kazandırıldı ancak çoğu iyi okurun gözünden kaçmış olabileceği de bir gerçek. Romana öğrencilik yıllarımda, bir kitapçının indirim reyonunda rastlamış ve açtığım ilk sayfada Milton'ın *Kayıp Cennet*'inden birkaç dizenin de yer aldığı şu nefes kesici pasajla karşılaşmışım: "... Bileğimi daha çok sıkı ve acıyla bağırdım. Sonra çok sakın ama dehşet uyandıran bir sesle *Kayıp Cennet*'ten üç dize okudu: 'Senden istedim mi Tanrım, çamurumdan/ bana insan sureti vermeni, Senden diledim mi/ Beni karanlıktan çıkarıp yüceltmeni?' Lanet nüfus cüzdanımı ver dedi."

Romanda, söz konusu olayın kahramanları isim ve kimlik değişimine uğrar elbette. Malley, siyahlara bürünmüş, yedi metrelik kızgın bir dev, Bob McCorkle olur; aldatmaca ikilisi (sahte şairin yaratıcıları) Kuala Lumpur'da bir bisiklet tamirhanesinde yaşayan şair Christopher Chubb'a indirgenir; editör Harris ise Personae dergisinin editörü David Weiss olarak yeniden doğar.

Bunlara ek olarak, hikâyeyi 60'lara taşımak için de birkaç kurgusal karakter daha yaratır Peter Carey. Editörü olduğu bir edebiyat dergisini canlandırmayı umut eden, aynı zamanda romanın asıl anlatıcısı da olan Sarah Wode-Douglass; ve onun su katılmamış fikirleriyle bir putkıran, bir narsist ve bir zampara olan şair arkadaşı John Slater. Roman her anlamda yanılgılar üzerine kurulmuş gibidir. Anlatıcı sayısı kadar sahtelik vardır içinde. Neredeyse bir güvensiz anlatıcılar şöleni. Düşsel şairimiz Bob McCorkle, 24 yaşında, işçi sınıfına mensup, eğitimsiz bir şair olarak kurgulanmıştır. Tepeden tırnağa tutku dolu, vahşi ve şairanedir. Frankenstein'in yarattığı gibi dirilerek sanki cehennemden çıkıp gelmiş ve yaratıcısının karşısına dikilmiştir. İçten içe bütün yazarlar, yarattıkları karakterlerin bir gün onlara muşallat olacağından korkarlar.

McCorkle, şairin hayal gücünden şeytani bir şekilde yükseldiğinde Chubb'a olan şey de tam olarak budur: "Onu dünyaya bir cahil olarak getirmiştım ama şimdi o beşini hiç duymadığım altı dil biliyordu. Ve eğer hayal gücümün bir ürünüyse, şimdiye kadar sahip olduklarım arasında en acımasız düşünceydi." Yaratıcısından daha büyük bir şair

olduğunu kanıtlayan Bob McCorkle, 24 yaşında yaratıldığı için bir çocukluğunun olmamasından yana öfkeli. Bu yüzden Chubb'ın henüz bir bebek olan kızını kaçıtır ve şairin yaşamını haset ve düş kırıklığıyla bezenmiş bir kâbusa çevirir. Tek dileği adalettir. Bu yüzden tıpkı yaratıcısı gibi kendisi de bir çocuk hırsızı olarak skoru eşitler.

Kabareden emekli düşsel bir şair: Lina Salamandre

Yeri gelmişken bizim edebiyatımızda da benzer bir "sanatkârane sahtekârlık" örneğinden bahsedelim. Şair Haydar Ergülen'in Lina Salamandre'ından. Devrim sırasında Çar'ın diplomatı olan ve o kargaşada ortadan kaybolan bir babanın kızıdır Lina Salamandre. Annesiyle birlikte Güney Fransa'ya dönerek Rusya'da başladığı düşünce tarihi çalışmalarını sürdürür. Aynı zamanda bir kabare şarkıcısıdır. Hayatı boyunca şiirler, kabare şarkıları yazar ve 1928 yılında bir otel odasında ölü bulunur. Ergülen bu kadın şairin şarkılarını, mektuplarını ve şiirlerini (güya) toplar ve onu Türk okuruyla tanıştırmak ister. Zaman zaman Şiir Atı, Sonbahar gibi dergilerde çeviri şiirler olarak yayınlar bu şiirleri. Birkaç kişinin dışında şairin kumaca olduğunu bilen olmaz bir süre. Batılı bir figür olarak yarattığı Lina Salamandre'in şiirlerinin çoğu kez kendi şiirlerinden daha çok beğenildiğini de itiraf eder Haydar Ergülen. Salamandre (Türkçesi Semender) kertenkele benzeri bir hayvanın adıdır gerçekte. Ateşte yanmadığına hatta ateşe atıldığında o ateşi söndürdüğüne inanılan efsanevi bir hayvan. Ancak kendini sokup kendi ateşinde yanar efsaneye göre.

Haydar Ergülen romansal dehayı aratmayan şairane bir dehayla yaratmıştır bu kurgusal şairi. Onun adıyla yazdığı şiirler artık hem onundur hem değildir. Belki günün birinde bizden de bir romancı çıkar ve Lina Salamandre'i diriltir. Yaratıcısının peşine düşürür ve otel odasındaki şaibeli ölümünün sırlarını açıklar. Sevgilisi Ruth'a yazdığı şu dizeleri aynı tutkuyla, karanlığın içinde ıslak ve parlak bir semender gibi kıpırtısızca durarak okur yaratıcısının yüzüne karşı:

"... İsa da bu kadar bırakır kendini tanrısına/ ama çarmıhı eskitir bizim gövdelerimiz/ kurtulur çivilerden, birlikte iyileşir/ ve midyeler gibi iç içe derinleşir." (◆◆◆)

BİR SAHTEKÂR OLARAK HAYATIM

PETER CAREY
ÇEV. Handan Saraç

AYRINTI YAYINLARI

YAZ ORTASINDA BİR GECELİK RÜYA: İBRAHİM HİLMİ

Ansiklopedi maddesinde İbrahim Hilmi Çığıracı olarak geçiyor ismi. Soy adı kanunundan önce de Tüccarzade. Shakespeare imzalı, eski çevirisiyle *Yaz Ortasında Bir Gecelik Rüya*'nın takdim yazısındaki imzasıyla tanıdığım İbrahim Hilmi, Osmanlı'nın son döneminin yayıncılarından biri. Yaşadığı çağa tanıklık eden, bastığı her kitabın ülkesinin gelişmesine katkı sunacağını ümit eden gayretkeş bir nefer.

"Hiçbir şey dikkat çekme arzusu kadar sıradan değildir."
 William Shakespeare

Shakespeare, dünyada birçok insanın alıntı yaptığı yazarlardan, ozanlardan birisi. Ticari girişimlerini tiyatro formundaki eserleriyle geniş kitlelerle buluşturan İngiliz şair, matbaanın etkisiyle dünyanın en fazla dilde dolaşan yazarlarından biri olarak kabul edilebilir. Hayat serüvenimde birçok defalar yolun keşiştiği Shakespeare'in doğduğu yer olan Stratford upon Avon'a gittiğimde beni hiç de ilham veren bir manzara karşılamamıştı. Daha çok hasadını yapmış köylüleri eğlen-

direcek dönemselsel bir işletmenin mahir girişimcisi olarak canlanmıştı zihnimde Shakespeare. İşlerini büyütmesi için Londra'ya gidip daha kalabalık bir kitle edinmesi şartı ve öyle de yapmıştı.

Kurduğu dil, üzerinde güneş batmayan İngiliz sömürge topraklarının birlikte tekrarladığı bir mantraya dönüşmüş: Olmak ya da olmamak... Bir ihtimal daha var Türkçe söylemek gerekirse. Paris'te ziyaret ettiğim İngilizce kitap satan Shakespeare and Company kitapçısı gurbette yalnız düşmüş İngilizce konuşan bir yabancı'nın kendini yalnız

Takdim yazısının altında imza: Kitapçı İbrahim Hilmi. İlk defa karşılaştığım bu ismin beni götürdüğü adres: Olmak ya da olmamak... Bugün Romanya sınırları içinde başlayan bir aile hikâyesi, İstanbul'a uzanıyor. Osmanlı'nın son dönemlerinde yayıncılık işine giriyor İbrahim Hilmi. Ders kitabı dâhil olmak üzere farklı eserler basıyor. Ahmet Rasim ve Hüseyin Rahmi ile Boşboğaz ve Güllabi dergilerini çıkardığı da hakkında verilen bilgiler arasında. Bıkmadan usanmadan yayıncılığa adanmış bir hayat.

hissetmemek için nasıl bir zihin geliştirdiğini gösteriyor. Dil sizinle birlikteyse yalnız sayılmazsınız, orada kocaman bir dünya kurabilirsiniz. Benzer isme sahip Varna kitapçısı: Shakespeare and Friends. O da bugün Bulgaristan sınırlarında yer alan bir kitapçı. Sahibi Amerikalı tıpkı Paris'teki "kardeşi" gibi... Sözün gücüne inanmak için müthiş bir gözlem alanı sunuyor.

Kitapçı İbrahim Hilmi...

Arkadaşımdan biri İskenderiye'ye yerleşti ve çocuklarından birinin gittiği okul İngilizlere ait. Derslerinden biri de Shakespeare. Tarihi, coğrafyayı ve edebiyatı hep Shakespeare üzerinden okuyorlarmış. Shakespeare onların hayatının bir parçası. Türkiye'ye geldiklerinde bir sahafa gidip ?? köşede kalmış kitaplardan birine göz atmış: Yaz Ortasında Bir Gecelik Rüya... Bir Yaz Gecesi Rüyası olarak bilinen kitabın Türkçe'de bu isimle bilinmeden önceki hali. Shakespeare, Üsküdar'da. Kitabı eline geçiren küçük kızım iştahla okumaya başladı. Araya sıkışmış bir formalık Kumarcılar'ı da kitabın bir cüzü sanmış. "Durmadan konuşuyor" oldu ilk yorumu. Kitap ilgimi çekti ve göz attım. Genişçe kaleme alınmış takdim yazısı Cumhuriyet'in ilk dönemine ait olduğunu işaret ediyordu. Takdim yazısındaki edebi lezzet, "Şekispir" hakkında verilen tafsilatlı malumat yayıncının bu kitaba verdiği önemin göstergesiydi. Sadece satış yapmak, para kazanmak üzerine neşredilmemişti anlaşılan.

Takdim yazısının altında imza: Kitapçı İbrahim Hilmi. İlk defa karşılaştığım bu ismin beni götürdüğü adres: Olmak ya da olmamak... Bugün Romanya sınırları içinde başlayan bir aile hikâyesi, İstanbul'a uzanıyor. Osmanlı'nın son dönemlerinde yayıncılık işine giriyor İbrahim Hilmi. Askeri yayıncılık revaçta, zabıtlar için yayınlar gerekiyor. Gayretle başlıyor işe. Sonra dönem değişiyor. Çeşitlerini farklılaştırıyor. Ders kitabı dâhil olmak üzere farklı eserler basıyor. Aralarında atlaslar da var. Ahmet Rasim ve Hüseyin Rahmi ile Boşboğaz ve Güllabi dergilerini çıkardığı da hakkında verilen bilgiler arasında. Bıkmadan usanmadan yayıncılığa adanmış bir hayat. Ne var ki hem coğrafya hem de alfabe değişiyor. İbrahim Hilmi elinde artık geçerliliğini yitirmiş ders kitaplarıyla kalakalıyor. Yeni harflerle baskı için gayret ediyor ve her kitabını ülkenin gelişmesi için eşsiz bir imkân olarak görüyor. Elimdeki Shakespeare eserinde soy adı yok. Ansiklopedi maddesinde İbrahim Hilmi Çığıracan olarak geçiyor ismi. Soy adı kanunundan önce de Tüccarzade. Belli ki o da pek beğendiği Shakespeare gibi tüccar yanı olan bir kültür

insanı. Takdim yazısındaki iyimserliği ve kelimelerin içinde parlayan gayreti takdire değer.

Yaşanılan çağa tanıklık etmek

İbrahim Hilmi'nin yayıncılık gayretini damının pek çok yerinden su sızan eski bir evde koşuşturarak tamir etmeye çalışan becerikli bir ustaya benzetebiliriz. Ne var ki çaba içinde olduğu zamanlarda yağmur devam ediyordu. Şimdi o yağmurun dindiğini ve çatının esaslı bir tadilatı geçtiğini söylemek mümkün. İbrahim Hilmi'nin şahsi gayretleriyle ateşini söndürmediği ocakta yüzlerce yayıncı binlerce kitapla kültür ateşini diri tutuyor. Eski bir kitabın takdimindeki duru ifadeler ise onun kendi çağına olan tanıklığı.

İbrahim Hilmi'yi Shakespeare'in arkadaşları defterine kaydedebilirim. İnsan ruhunun değişmez tabiatlarından heves ve azim onda vücuda gelmiş. Stratford upon Avon, Londra, Paris ve Varna'dan geçen yol İstanbul'a da düşüyor. Yolculuğa çıkan sadece "Şekispir ve kumpanyası" değil. Hayata anlam katma çabası... "Yaz ortasında bir gecelik rüya" olsa da...

Yayıncılık, bir dikkat çekme arzusu olarak görülebilir mi? Tiyatronun alkışları bittiğinde, insanlar ömürlerini bitirdiğinde de yaşama arzusunun bir tezahürü olabilir mi? Ya da ömrünü bir gayrete vakfetmiş insanlar gerçekten ölebilir mi? (●●)

Yaz Ortasında Bir Gecelik Rüya. Çev. Nureddin Sevin. İstanbul: Hilmi Kitabevi, 1936.

Bir Yayıncının Portresi: Tüccarzade İbrahim Hilmi Çığıracan Başak Ocak, Mütferrika Yayınları, 2003

BENİM ADIM OKUYUCU

Benim Adım Kırmızı'yı okuyanlar nakkaşların resimdeki batı icadı 'perspektiften' ne denli çekindiğini hatırlar. Oysa bu, kendi sanatının tılsımına zeval vermez. Muhafaza kültürü ile 'yeni' arasındaki uzlaşma, zannettiğimiz kadar zor değildir hâlbuki. Bu meşakkatli yolcular bugün de türlü şekillerle aramızda dolanmaktalar. Bir şeylerin anlamını sadece gördüğümüz haliyle kabullenme tembelliği, sığ bir zihinde fikir fukaralığını getirmeye devam ediyor.

Geçtiğimiz günlerde Yapı Kredi Kültür Sanat'ta, hıncahınc dolu bir salona sığamayıp kapının dışına, oradan da merdivenlere taşan bir söyleşiye katıldım. *Benim Adım Kırmızı*'ya ruh veren Orhan Pamuk, *Benim Adım Kırmızı Üzerine Yazılar* kitabını hazırlayan Erkan Irmak ve roman üzerine makaleler yazmış olan senarist, yazar, mimar Feride Çiçekoğlu'nun bir araya geldiği söyleşideki yoğunluğu tahmin edersiniz. Konuşmaları kaçırabilme riskinden duyduğum kaygı ilerleyen dakikalarda, tıpkı romanın ilk basımının ön kapağındaki Çin-Türkmen tarzı bulutlar gibi dağıldı gitti. Böyle dikkatli ve özenli bir kalabalığı hesaba katmamıştım çünkü. Nizami'nin Hüsrev ile Şirin minyatürüyle açılışı yapan Orhan Pamuk, *Benim Adım Kırmızı*'nın entelektüel çıkış noktasının İslâm resim sanatının portreye bakışıyla olduğunu söylerken, kitabın zaman içinde nasıl tarihi bir romana dönüştüğünü de anlatıyordu. Bu dönüşümler olmasaydı *Benim Adım Kırmızı*'yı, yazıldığı ilk yıldaki adıyla okuyabilirdik: İlk Bakışta Aşk.

Pamuk 15-16. yüzyıl mesnevilerindeki resimlerden etkilendiğini ama onlara yeni hikâyeler yazdığını anlattıkça Şeküre'yi,

Kara'yi, Enişte Efendi'yi, nakkaşları, atı, parayı, kırmızıyı daha da özlediğimi fark ettim. Hepsinin ayrı ayrı kendi görüş açılarıyla anlattıkları hikâyelerin derinliğini, bana geçirdiği duyguyu anımsadım. Kitabın rikkatinde kendime bu minvalden pay biçtim. *Benim Adım Kırmızı*'yı okuyanlar nakkaşların resimdeki 'batı icadı' 'perspektiften' ne denli çekindiğini hatırlar. Oysa bu, kendi sanatının tılsımına zeval getirmez. Muhafaza kültürü ile 'yeni' arasındaki uzlaşma, zannettiğimiz kadar zor değildir hâlbuki. Bu meşakkatli yolcular bugün de türlü şekillerle aramızda dolanmaktalar. Bir şeylerin anlamını sadece gördüğümüz haliyle kabullenme tembelliği, sığ bir zihinde fikir fukaralığını getirmeye devam ediyor.

21 yıl sonra 21 yazı

Edebiyat üzerine hazırladığı tezlerle çeşitli ödüllere layık görülen akademisyen-yazar Erkan Irmak, geçen senenin bitmesine ramak kala okuyucuyu heyecanlandıran bir işe

Edebiyat üzerine hazırladığı tezlerle çeşitli ödüllere layık görülen akademisyen-yazar Erkan Irmak, geçen senenin bitmesine ramak kala okuyucuyu heyecanlandıran bir işe daha imza attı. Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan *Benim Adım Kırmızı Üzerine Yazılar*'ı bizlerle buluşturan yazar, hazırladığı derlemeyle, üzerinden 21 yıl geçmiş bu şahane romanın sayfalarına geri dönmemi de sağladı.

daha imza attı. Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan *Benim Adım Kırmızı Üzerine Yazılar*'ı bizlerle buluşturan yazar, hazırladığı derlemeyle, üzerinden 21 yıl geçmiş bu şahane romanın sayfalarına geri dönmemi de sağladı. Orhan Pamuk'un *Benim Adım Kırmızı* için söylediği sloganvari yaklaşımını çoğumuz bilir: En renkli ve iyimser romanım. Neden böyle söylediğini sanırım ben de 10 yıl sonra anladım. Irmak'ın heyecanını ateşleyen kitabıyla birlikte hafızamı tazeleme fırsatı bulduğum *Benim Adım Kırmızı*'yı okurken, onca hüznü ve sıkıntılı hadiseye rağmen satırları tebessüm içinde atlıyor, eğleniyordum çünkü.

"Dünya değişti, metnin anlamı değişir"

Namı sınırları aşmış 52 dile çevrilen ve beş milyona yakın insana ulaşan, başarısı tartışılmaz bu roman üzerine ciddiyle incelemlerde bulunmuş Türkiye ve dünyadan 21 kalemle de *Benim Adım Kırmızı Üzerine Yazılar* sayesinde tanışıyoruz. Katıldığımız ve katılmadığımız yönleriyle bu zengin içeriği bizlere sunan Erkan Irmak'ın şu mütevazı açıklamasına boynumuz kıldan ince, "Rusça, Çince gibi alfabetine aşina olmadığım ve bilmediğim dillerde, metinlerin tamamına, hatta kimi zaman açık künyelerine ulaşmak bile oldukça zordu. Bu nedenle kitap için yaptığım araştırma sırasında tespit ettiğim, özellikle Çin'de yazılmış onlarca makale ve tezden yararlanamadığımı itiraf etmem gerek."

Ayrıca kitabın sürprizli bir sonu da var. Söylersem sürprizi kaçmayacak, çünkü ön kapakta bu bilgiyle karşılaşacaksınız zaten: Erkan Irmak'ın Orhan Pamuk ile kitap özelinde, ama bazı hususlarda biraz da genele yayılan bir söyleşi... Irmak'ın "Peki eleştirmenler, akademisyenler anladılar mı sizce yazdıklarınızı?" sorusuna, Pamuk'un uzunca verdiği cevabının içinde yaptığı bir tespit, söyleşinin en sevdiğim cümlesi: "Dünya değişti, metnin anlamı değişir."

Romanı dünyayla buluşturan çevirmen

Benim Adım Kırmızı Üzerine Yazılar'da İngilizce, Fransızca, Almanca gibi dillerdeki yazıların daha önce Türkçede hiç yayımlanmamış olması Erkan Irmak'ın dikkat ettiği konulardan biri olmuş. Yazılardaki üslup çeşitliliğini koruyarak her birini Türkçenin imkânlarıyla yeniden biçimlendirmenin inceliği kitaba fazlasıyla yansımış. Romanın *The New Yorker*, *The New York Times* ve *The Times Literary Supplement* gibi son derece saygın yayınlarda oldukça güçlü isimlerden nasıl tepkiler aldığını aktarmayı amaçlayan *Benim Adım Kırmızı*

Üzerine Yazılar'da Richard Eder'dan David Martyn'e, Bahadır Sürelli'den Didem Havlioğlu'na kadar pek çok yetkin kalem var. İngilizceye çevirisindeki başarısıyla çoğu eleştirmenden tam not alan Erdağ Gökner ise, tüm bu sürecin diğer kahramanlarından. Yaptığı çeviriyle, 2003 yılında Orhan Pamuk ile birlikte International IMPAC Dublin Edebiyat Ödülü'nü de aldığını hatırlatmakta fayda var.

Çevirinin Yazarı, Yazarın Çevirmeni Olmak başlıklı yazısıyla da 'üslûp' meselesini nasıl çözdüğünü özetlemiş: Dikkatimi Pamuk'un özenle işlenmiş bir Osmanlıca'yı çağrıştıran, ağırlı yancümlelerine verdim. Çeviri üzerinden Pamuk'un diliyle kurduğum estetik ilişki, bir nevi etkilenme ve taklit etmeye başladı.

Takdir edilesi çalışmasıyla bir Türk yazarın dünyada nasıl yankılandığını *Benim Adım Kırmızı Üzerine Yazılar* ile somut şekilde görüyoruz. Orhan Pamuk'ta, 19. yüzyıl metin üreticileri ve onların varisleri Proust ve Mann'daki sabrı gördüğünü ifade eden John Updike'den, romandaki metinlerin birbirleriyle kesişen farklı katmanlarda titizlikle inşa edilmesini mimari bir ustalık olarak nitelendiren Lucy Stone Mcneec'e kadar...

Tarihten polisiyeye, toplumsal cinsiyetten psikanalize, İslâm sanatından perspektife, Doğu-Batı ilişkisinden çeviribilime pek çok konuda, kendi alanında öne çıkmış yazarların makalelerini bir araya getirmeye özen gösteren Erkan Irmak'ın, benzer çalışmalarının devamının geleceği bilgisini de sizlerle paylaşayım... (•••)

BENİM ADIM KIRMIZI ÜZERİNE YAZILAR

Kolektif
HAZIRLAYAN. Erkan Irmak
YKY 2019

ORKUN GALOLAR

terskarga

“Yani, yaşamına karışan insanlardan nefret ediyorsun ve buna rağmen laf etmesinler diye yaşamını onlara göre belirleyeceksin?”
Kasiyer / Sayaka Murata

sağlamış ve reformların oluşmasından, bilimin gelişmesine kadar pek çok alana etki etmiştir.

Mesela; kitap okumak yerine cep telefonunda bir şeyler yapmayı tercih ediyorsun ya, matbaa olmasa şu anki telefonları yapacak bilgi ortaya çıkmayabilirdi!

Telefonu icat eden Alexander Graham Bell'i ele alalım... Babası ve dedesi ömürlerini işitme engellilere adanmış. Annesi de doğuştan işitme engelli olan Bell'in özellikle babası, işitme engellilere, duyamasalar da konuşmayı öğretecek yöntemler üzerine çalışmalar yapmış. Babasının ölümünün ardından, onun çalışmalarını tanıtmak ve yaymak için gittiği ABD'de işitme engellilere dil öğretmeni yetiştiren okulda çalışmış ve sonra kendi okulunu kurmuş. Ünyayıınca da Oxford Üniversitesi'ne konuk öğretmen olarak çağırılmış. İngiltere'de bulunduğu sırada eline geçen Alman bilgin Hermann von Helmholtz'un -ki kendisi hakkında yaşadığı dönemde Fiziğin Başbakanı denirmiş ve boşuna arama Türkçe kitabı yok(!)- işitme fizyolojisine ilişkin kitabını okumuş. Kitaptan yola çıkarak müzik sesinin bir tel aracılığı ile aktarılabilceği düşüncesi üzerinde yoğunlaşmış. İşte, telefonun ortaya çıkmasına öncül olacak bu kitap bir matbaada basılsaydı, olamayacaklar!

Sonra tabii İbrahim Müteferrika... 1450 yılında Gutenberg'in matbaasından sonra Osmanlı'da 1567'de Ermeni cemaati ve 1627'de de Rum cemaati kendi matbaalarını kurarlar. Devlet, Osmanlıca herhangi bir metnin bu matbaalarda basılmasını yasaklamıştır. Macar asıllı sonradan Osmanlı olan ve çeşitli

* Ben bunları kimseye anlatmadım
Bir tek sen duy diye...

Dünya tarihini değiştiren, konumuzla alakalı en önemli icatlardan biri yazı ise diğeri kuşkusuz matbaadır. Matbaa denildiğinde de akla gelen ilk isim 3 Şubat 1468 yılında hayata gözlerini yuman Johannes Gutenberg'tir. Modern matbaacılığın babası olan isimden önce de matbaa Çin'de yüzyıllar öncesinde kullanılıyordu. Bu yüzden kendisinin farkının, aslında metal harfleri kullanıma sokmasından kaynaklandığı söylenir ama tek başına yeterli bir açıklama değildir. 11. yüzyıl ortalarında Çin'de Pi Sheng baskı harflerini keşfetmişti fakat kilden yapıldıkları için dayanıklı değillerdi. Daha sonra bunları Çin ve Kore'de geliştirdiler. Hatta Kore devletinin kendisine ait metal harfler üreten dökümhanesi bile vardı.

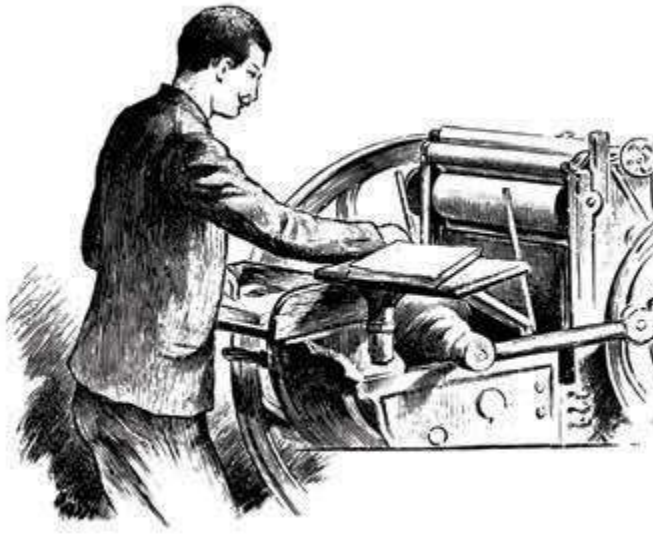
Avrupa'da Gutenberg'ten önce de matbaa vardı. Fakat pratik bir baskı tekniği olmadığından, baskı kalıpları birçok kitabı kopyalamaya yarasa da her kitap için ayrı baskı kalıbı hazırlanmasını gerektiriyordu. Değişik kitaplar basmak kolay olmadığı için yaygınlaşamıyordu. O, önemli gelişmeler yaptı: Baskıya uygun metal alaşım, harfleri döküleceği kalıp, yağ tandanslı baskı mürekkebi ve baskı için uygun olan bir makine... Basit gibi gözükmesine rağmen çok büyük bir gelişmeydi. Şu an okuduğunuz bu yazının basıldığı dergi de dâhil olmak üzere düşüncelerin her yere ulaşmasına olanak

Kitaplardan

“Birine ne yapması gerektiğini söylemek kolay tabii...”

“Ama sözünü dinletmek zor... Dünyadaki sorunların çoğunun nedeni de bu zaten; insanlar denileni yapmıyor.”

Tespîh Ağacının Gölgesinde / Harper Lee

diller konuşabilen, iyi eğitilmiş Müteferrika, devletin çeşitli kademelerinde görev almış iyi eğitilmiş bir isimdir.

Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından 1720 yılın-da Fransa'ya elçi olarak gönderilen Yirmisekiz Mehmed Çelebi yanında oğlu Mehmed Said Efendi'yi de götürür. Said Efendi orada boş durmaz ve birçok yeniliğin Osmanlı İmparatorluğu'na taşınmasını sağlar. Aynı zamanda Paris'te bir matbaayı ziyaret eder ve İstanbul'a dönüşünde bu konuda çalışmaya karar verir. İstanbul'a döndüğünde Müteferrika ile tanışarak beraberce Nevşehirli Damat İbrahim Paşa desteği ile (tek şartı dini olmayan eserler basılmasıdır) bir matbaa kurmak için çalışmalara başlarlar. Böylelikle 16 Aralık 1727 tarihinde Darü't-Tibâati'l Amire isimli ilk matbaa kurulur. Makine ve Latin alfabesi kalıpları yurtdışından getirilmiştir. 17 kitaplık bu serüven aslında uzun bir hikâye... "Neden matbaa?" sorusu için bizzat Müteferrika'nın kendisinin kaleme alıp yazdıkları... Damat Ferit Paşa'ya sunumu... Ama yerimiz dar... Onlar da başka bir yazının konusu olsun! Bir de Yalova'daki İbrahim Müteferrika Kâğıt Müzesi'ni gezmeniz menfaatiniz icabıdır!

Yumurta - tavuk paradoksu misali bugün, rahatlık içinde, konforlu biçimde yaşamamızın en büyük kaynağı bu bahsettığım ve tarihte isimleri yer almasa da küçük küçük katkı sağlayan diğer pek çok değerli isim... Kitap, deyip geçmeyin, çok sevin, çok okuyun, çok okutun!

bir varmış:

"düşün, dünyada yalnızlık kadar feci şey var mıdır?"

Oyunlar-Şiirler-Mektuplar-Yazılar-Tutanaklar / Sabahattin Ali
(25 Şubat 1907 – 2 Nisan 1948)

bir yokmuş:

"Ah, izin ver kaybedeyim kendimi sende hiçbir iz bulamasınlar benden"

Kuş Ölümüdür Sen Uçmayı Hatırla / Furuğ Ferruhzad (5 Ocak 1935 – 13 Şubat 1967)

"Macar - Tefrika-i Müteferrika"

Evet, roman okuyarak tarihi öğrenemeyiz belki ama ilgimizi çeken romanlar tarihe karşı ilgimizi çekebilir. Aslında bu kitap biraz da bundan dolayı okunmalı...

İlk matbaamızın kurulduğu tarihe dönük bile tam bir bilgi yokken -Evet, n'olacak bu bizim meraksızlığımız, maalesef merak ettiğimiz şeyler daha çok dedikodu sınıfına girecek şeyler(!)- böyle bir roman mutlaka okunmalı... Yazarın kitabı yaklaşık 10 yılda tamamlanması da ayrı bir merak konusu oluşturuyor.

Roman, İstanbul'dan Moskova'ya yolculuk yapan ve tesadüfen Macar bir Türkologun eline geçen bir defterle başlıyor. Defter, Müteferrika'nın ağzından konuşuyor okurla... Kitaptaki ilginç şeylerden biri de tasarımı: Macar Türkolog, Müteferrika'ya ait olduğunu düşündüğü defteri okumaya başladığında romanın sayfaları da değişiyor. Sarı, farklı bir kâğıt oluyor.

Bu kitabı merak etmeyeceksek, başka neyi merak edeceğiz değil mi? Eskileri okumadık ki yenilere bakalım diyenlere!

Macar - Tefrika-i Müteferrika, Solmaz Kâmuran tarafından yazılan kitap İnkılap Kitabevi yayınlarından çıkmış...

"Hayat, krallarla yoksulların yolunun çakıştığı bir köprüdür."

"Benim için en büyük acı ve korku, ne ölmek ne de yoksul kalmak, hülyasız bir hayatın çilesini doldurmak zorunda olmak..."

"Hayat, bir nehirde karşıdan karşıya geçmeye benzer, yola çıktığında varacağın kıyı uzaklardadır, oraya yaklaştığındaysa ayrıldığın kıyı... Ama işin özü, bu yolculuğun sana ve senin ona kattığı manada saklı..."

"Çalışmak ve ortaya iyi şeyler çıkartma arzum ruhumu öylesine sardı ki bir de baktım kalbimde kötü duygulara, nefretlere yer kalmamış, bir zamanlar var olanlar da kuruyup toza dönüşmüş; zaafılarımı sulayıp yeşertmedim, tamamen yok olmasalar da kıyıda köşede cılız birer ot olarak kaldılar."

"Matbaa çok önemliydi, Avrupa bunu neredeyse üç yüzyıl önce anlamıştı, şimdi sıra geç de olsa buradaydı. Belki de burada olmam gerekiyordu, benim de görevim buydu..."

Geri... Al, oku, dünyanı değiştir!

* Bülent Ortaçgil'in "Kimseye Anlatmadım" şarkısından...

@terskarga

bilgi@terskarga.com

İYİSİYLE KÖTÜSÜYLE KÖTÜLÜK

İyiliği kendi irademizle değil dışarıdan müdahalelerle; kötülüğü ise, kendi irademizle, başımıza buyrukluğumuzla mı yaparız? Mehmet Eroğlu'nun öyle bir fikri var gibi, *Kötü Adamın On Günü*'nde.

Mehmet Eroğlu *İyi Adamın On Günü*'nü 2019'da yayımlamıştı. Üç ay içinde yazdığı *Kötü Adamın On Günü*'nü ise, 2020'nin başında çıkardı. Benzer atmosferlere sahip her iki roman da. İkisinin de kahramanı aynı: Sadık. *Kötü Adam*'da ismini değiştiriyor; Adil oluyor bir süre, sonlara doğruysa Öcal. Fakat itkileri, tepkileri, düşünceleri üç aşağı beş yukarı aynı, "iyi Sadık"la, "kötü Sadık"ın. Bir kötülüğünü de görmüyoruz aslında roman boyunca. Tabii romancımız hangi nedenle olursa olsun cinayet işlemenin kötü olmaya yettiğini düşünüyor. Ya da ancak yeterince kötü olduktan sonra cinayet işleneceğini düşünüyor. Zaten bu konular -özellikle kötülük- roman boyunca tartışılıyor. Sadık kötü olmak istiyor. "Adil" de "öç alan" olmak istiyor. Ölen genç karısının, öcünü alıyor önce. Adil ismi oradan geliyor. Kayınbabasının bacaklarını kırıyor, karısının amcasının ise hayalarını koparıyor. Roman boyunca, bunun acısıyla karşılaşırız: Doğum esnasında eşiyle bebeği ölür. Cenaze sırasında çıkan kavga, kavga sonrasındaysa trafik kazası... Sadık'ın her yeri ağrıyor; sol kolu, omzu, göğsü, kuyruksokumu ve başı. Asıl ağrısıya, kalbindedir onun, daha doğrusu ruhunda. *İyi Adam*'da ise, sürekli üşürdü Sadık. Yine eski karısının acısını taşırdı. Tuhaf bir melankolinin içindeydi. Ne zaman Sadık'a dedektiflik görevi verilir, işte roman o zaman başlar, Sadık o zaman zekâsını ve yeteneğini gösterme imkânı bulur. Bu, onun için yaşamıyor gibi yaşamaktır.

Kötü Adam, *İyi Adam*'a kıyasla daha çok olayla dolu. Akla gelmeyecek kadar çok, iç içe geçmiş olayların sağlam bir kurgusundan söz ediyoruz. Ayrıca felsefesi var *Kötü Adam*'ın; sorgulaması, hesaplaşması gereken konular... Daha entelektüel göndermelere sahip. Roman boyunca Hamlet tartışılır mesela. "Tanrı'yı bulamazsın ki öldüresin" denilerek, sık sık Nietzsche'ye atıf yapılır. Sadık'la Raskolnikov karşılaşılır. Anlatımda Kolombo ve Sherlock Holmes karakterlerinden faydalanılır. Ayrıca *İyi Adam* kadar akıcıdır *Kötü Adam*. Onda merak unsuru iyi kullanılmış. Diyaloglar canlı. Zaten roman, Sadık'ın iç konuşmaları ve diğer karakterlerle diyaloglarından ibaret. Mehmet Eroğlu bunu çok iyi uyguluyor. Bir yandan Sadık'ın zihnini okuyoruz, diğer yandan diyaloglarını. Diyaloglardan, iç konuşmalara geçişler de çok başarılı. Bu şekilde aslında Sadık'ın hem gerçek düşüncesini hem de işine yarayacak düşünceyi görüyoruz.

Ayrıca iki roman arasında temel bir ayrım var. *İyi Adam*'da, Sadık bütünüyle kadınların çizdiği rotanın içinde hareket ediyordu. Rotasını çoğu zaman bulamıyor, akıntının içinde

sürükleniyor izlenimi bırakıyordu. Yaşadığı melankoliyle ilgilidir bu. Çünkü eski karısından inanılmaz bir "kazık" yemiştir. Belki de bu kazığın acısıyla, kadınlara karşı direnç göstermesi ortadan kalkmıştır. Tamamen iradesiz hareket etmesinin nedeni, uzun süre etkisinden çıkamadığı bu travmadır. Sürekli üşümesinin nedeni de budur. Onu, bu melankoliden, bir kadın çıkarır: Fatoş. Bir kadının açtığı yarayı ancak başka bir kadının tedavi edebileceğine güzel bir örnektir bu. *Kötü Adam*'da da aynı konu işlenir. Fakat bu sefer iradesine sahip, kadına daha az bağımlı, ne yapması gerektiğini düşünürken başkasından yardım beklemeyen bir Sadık üzerinden işlenir. Pınar çıkar karşımıza, *Kötü Adam*'da. *İyi Adam*'da da vardı o. Çocuktuk. *Kötü Adam*'da büyümüştük.

Kötülüğün iradeyle ilişkisi

Kötülüğün, iradeyle bir ilgisinin olduğunu mu düşünüyor acaba Mehmet Eroğlu? Yani iyiliği kendi irademizle değil dışarıdan müdahalelerle; kötülüğü ise, kendi irademizle, başımıza buyrukluğumuzla mı yaparız? Üstünlük ve başarıları kendinden bilmekle mi ilgilidir kötülük? Mehmet Eroğlu'nun öyle bir fikri var gibi, *Kötü Adam*'da. Çünkü bu sefer Sadık pervasız karar verir ve ona göre hareket eder. Emirler yağdırır, yardımcılar Zeynel ve Hüso'ya. Pınar'a çok söz dinletemese de, ne yapması gerektiğini söyler. Kötü olmanın peşindedir ama yine de Maria'nın uğradığı tecavüze içi yanar. Zeynel'in kırılan onurunu düşünür, Pınar'ın zarar görmemesi için elinden geleni yapar. Ve bir servete konduğunda bunu emri altındakilerle paylaşır.

Romanın sonunda artık kötü olduğunu düşünen bir Sadık vardır. Mehmet Eroğlu gerçek "kötü Sadık"ı yazacak mı acaba? Yazar belki de. İlginç olur. Ama üçüncü kitapta işi daha zordur romancımızın. Çünkü *İyi Adam*'daki düşük çitayı, *Kötü Adam*'da yukarılara taşımıştır. (•••)

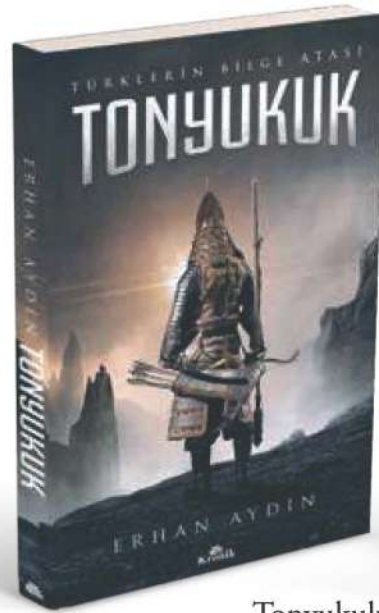

KÖTÜ ADAMIN ON CÜNÜ

Mehmet Eroğlu

İLETİŞİM YAYINLARI 2020

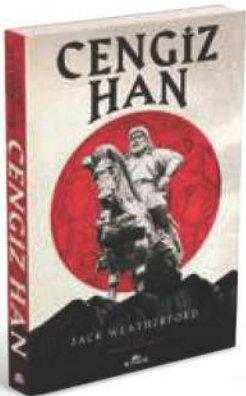
*Kronik Kitap
Biyografi Dizisine
Eklenen Yeni Kitaplar...*

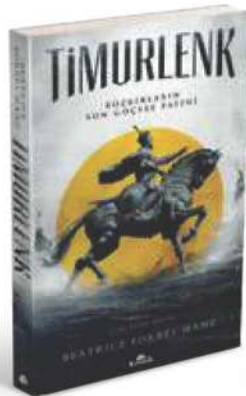
Tonyukuk
—
ERHAN AYDIN

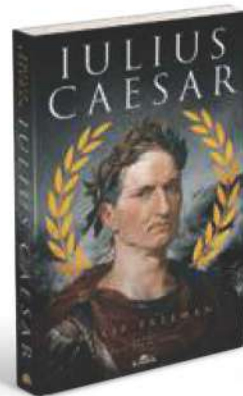
Hannibal
—
PATRICK N. HUNT

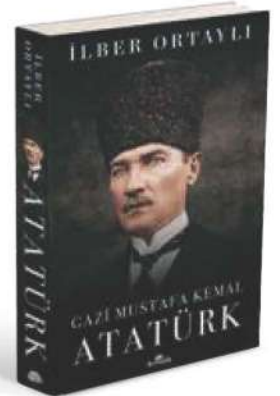
Cengiz Han
—
JACK WEATHERFORD

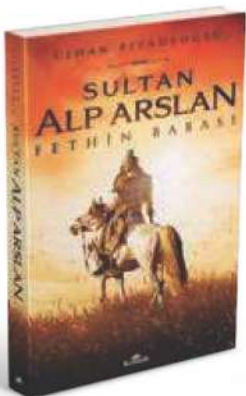
Timurlenk
—
BEATRICE FORBES MANZ

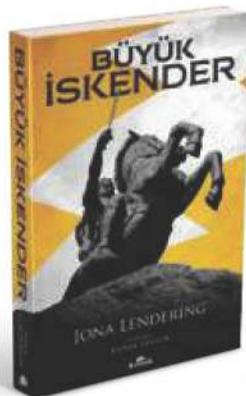
Julius Caesar
—
PHILIP FREEMAN

Atatürk
—
İLBER ORTAYLI

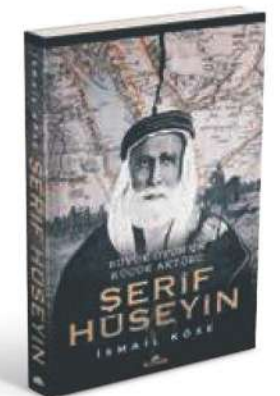
Sultan Alp Arslan
—
CİHAN PİYADEOĞLU

Büyük İskender
—
JONA LENDERING

IV. Murad
—
ABDÜLKADİR ÖZCAN

Şerif Hüseyin
—
İSMAİL KÖSE

ŞİİRİN TÜRKÇE KARAKTER’İ

Fatih Muhammet Atasever ilk şiir kitabı *Türkçe Karakter*’de yazdığı şiirin sadece içeriğine değil ruhuna, özüne de hassasiyetle eğiliyor. Şairin daha yolun başındayken bir dil vurgusu içinde olması alkışlanacak bir tavır. Atasever’in “Türkçe” vurgusu aile, vatan, aidiyet kavramları çerçevesinde bir yurt kuruyor kendine.

İnsan karakter özellikleriyle tanınır daha çok. İnsanın kelimeleri, yürüyüşü, dinleyişi, konuşması hepsi birlik olup karakter denilen hususiyetler toplamını oluşturur. Dil de bir karakter taşır sonuçta. Her dilin ayrı bir karakteri vardır. Çünkü dil, konuşulan ağızlarda, susulan gönüllerde bir kimliğe, bir aidiyet bilincine dönüşür daha çok. Dil bir kimliktir ve bu kimlik en çok o dilin şiirinde temayüz eder. Çünkü şiir sadece konuşulan şeylerin değil, susulan şeylerin de çetelesini tutar enikonu. Şiir, içine doğduğu dilin derinleşme alanlarını gösterdiği için başlı başına bir karakter özelliği gösterir. Dil, içine doğulan bir dünyadır. İnsan sadece dünyaya gelmez, bir dile de gelir.

Fatih Muhammet Atasever’in ilk şiir kitabı *Türkçe Karakter*, bana bu düşünceleri çağrıştırdı ilk elde. Kitabı okuyup bitirdiğimde şairin kitabına verdiği isimde ne denli isabetli davrandığını düşünmedim değil doğrusu. Hem dilin hem insanın en temel karakter özellikleri merkezinde, ince bir hat çiziyor Atasever. Ana damarda elbette her zaman Türkçe var. Şairin henüz ilk kitabında, daha yolun başındayken bir dil vurgusu içinde olması, yazdığı şiirin sadece içeriğine değil ruhuna, özüne de hassasiyetle eğilmesi elbette alkışlanacak bir tavır. Atasever’in “Türkçe” vurgusu aile, vatan, aidiyet kavramları çerçevesinde bir yurt kuruyor kendine. Türkçe budur zaten. Bir şiire sığdırdığın derinliğin yurdunda mutmain bir gönülle nöbette beklemektir: “Türkçede net okunan bir yüzün vardı” (Türkçe Bir Yüz İçin, s.36)

İç hatlardan insana giden yol

Atasever, şiirini kuran ayrıntıları daha çok hayatın içinden çekip çıkarmaya çalışıyor. Hayat evet genel bir kelime ancak onun sancısını çektiği şey o hayatı kendisine ait kılacak bir yaşantı güzelliği. Hepimizi, herkes denilen anonim maskelere dönüştürmek için elinden geleni ardına koymayan bir

dünyada Atasever, o özgün ve biricik insanın dertlerine, çelişkilerine, acılarına, ölümüne sardırıyor daha çok. Harun Yakarer’in kendisiyle yaptığı bir söyleşide geçen şu cümlesini burada mutlaka anmalıyım, çünkü kastettiğim tam da bu aslında: “Her şeyin insansız meşhur olduğu için şiirin de insansız isteniyor.” Atasever’in şiiri bu bağlamda insanlı, kanlı canlı bir şiir. Yaşadığımız çağda mütemadiyen kendimizi hatırlama ödevi içinde olduğumuz, buz gibi bir gerçekliktir. Şiir de bu gerçekliğin çiçeğe durmuş hâlidir aslında.

Türkçe Karakter’de dikkatimi çeken bir başka nokta, bazı şiirlerin oldukça sağlam iki dizeyle açılan bölümleri oldu. Bu girişler, şiirin omuz hizasında kenetlenmeyi sağlıyor ilk elde. Mesela şu başlangıç kısmı: “güneş/ bomba yüklü bir araç çılgınlığıyla battı.” Şiirdeki öznenin kendi kişisel menkıbesini anlattığı bir başka şiirin giriş dizeleri ise şöyle: “öyle ki/ ikna edilmemiş bir tek ölüm kalır.”

Tövbe-i Nasuh şiiriyle açılıyor kitap: “e-beşte akşam gelin- cik tarlasında/ beni bul!/ gün frene basınca yanıyordur.” (Tövbe-i Nasuh, s.9) İnsan her daim gaflet üze yaşar ve kendine gelmek için kendinde bazı işaretler arar. Tövbe bu işaretlerin anahtarını verir bize. Atasever daha ilk şiiriyle dünyaya bir sancıyla gelen insanın konumlanması gereken yeri yani tövbe makamını işaretliyor. İnsan acizdir ve her daim o meşru bağışlanma umuduyla yaşar. Şairin kelime seçimleri, imge ve imajları anlama dair birer işaret fişeğine dönüştürme gayreti, yaşamakla kurduğu sahici ve doğrudan bağ, Türkçe Karakter’de öne çıkan özellikler: “söylerken titreyen bir kalpten gayri bir şeyim kalmadı.” (Tövbe-i Nasuh, s.10)

Atasever, hayalî imajlardan daha çok gerçekliğin görüntüleri özelinde bir çağrışım haritası çıkarıyor kendine. Şairin gerçekliği kendi iç hatlarında bir içsel yolculuğa dönüştüren bu tavrı oldukça önemli: “haliç suyun sevdiğine açılama- masıdır” (Tövbe-i Nasuh, s.11) Şüphesiz insanın içi en uzun yoldur. Şair bu yolun kıvrımlarında içten dışa, dıştan içe durmadan akıp duran bir berraklık arayışı içinde hep. Bir yüzleşmenin zarafetiyle içli dışlı: “görünmez bir kaza iniyor kalbime/ onunla süsleniyor aynada yüzüm, sakalım/ bir saat beni soruyor durmadan, saat kaç?/ dönmeyeceğimiz bir yer beğen diyor biri/ günde iki kez gösteriyorum doğruyu ancak.” (İç Hatlar, s.21)

Bir tetiğin çekip gitmesi

Türkçe Karakter’de dikkatimi çeken bir başka nokta, bazı şiirlerin oldukça sağlam iki dizeyle açılan bölümleri oldu. Bu girişler, şiirin omuz hizasında kenetlenmeyi sağlıyor ilk elde. Mesela şu başlangıç kısmı: “güneş/ bomba yüklü bir araç çılgınlığıyla battı.” (Güzel He, s.12) Şiirdeki öznenin kendi kişisel menkıbesini anlattığı bir başka şiirin giriş dizeleri ise şöyle: “öyle ki/ ikna edilmemiş bir tek ölüm kalır.” (Self-Determination, s.15) Bir başka şiirin giriş dizeleri: “kesik: dedem telefon rehberinden/ ölen arkadaşlarının numarasını sildiriyor babama” (Rızanın Konusu, s.23) Atasever’in şiirini canlı kılan hususiyetlerin başında bu dizelere de taşıdığı ya- şanmışlıklar olsa gerek. Şair “haritalar insanları göstermez” dese de, onun kelimelerden çizdiği yaşamak haritasında

kanlı canlı bir insan hissiyatı var. Bu olguyu şairin iç ve dış gözlemlerini şiire taşımada oldukça sıkı bir dikkat sahibi olmasına örnek olarak gösterebiliriz elbette. Oturma İzni başlıklı şiirin giriş dizeleri ise şöyle: “gözlerin/ senden hiç uyanmamışım gibi...” (Oturma İzni, s.27)

Atasever, hayatın içinde kuruyor şiirini. Geçmişle şimdi ara- sına kurduğu içsel bağlar onda bir zaman ve insan yoklama- sına dönüşüyor. Zamanı bir anılar toplamı olmaktan çıkarıp onu şimdiyle ve anla eşitlemesi şüphesiz ki bilinçli bir tercih. Bir iz var takip ettiği ve o izin ne zamandan kaldığı önemli değil aslında. Önemli olan o izin hemen önünde olması. Şair o izleri sahici bir derde, sahici bir kavgaya, sahici bir kavrayışa dönüştürmek istiyor daha çok: “hatam: durma- dan sokağa çıkan bir yangın.” (20 Aralık, s.38) Şairin yaş özelinde geliştirdiği dikkati de bu çerçevede değerlendire- biliriz: “göstermek gibi olmasın 23 oluyorum/ yerde bulsan sayacaksın/ kaç kez düştüğünü.” (20 Aralık, s.38) Nasıl hayatın bir içi varsa için de bir hayatı vardır ve şair bu iki sarkaç arasında gider gelir: “hayatın yerine bakıyorum ba- zen ekranda/ açık açık yaralardan kurşunluyorum ellerimi/ bir kerede anlatılamayan şeyler bunlar/ her piksele bir acı düşüyor gibi...” (Yirmibeşincikare, s.46)

Gözlerden ve gözlerin değdiği ekranlardan taşan bir hayatı başka nasıl anlatabiliriz? Atasever, doğal akışı bozan her şeye karşı bir mesafe içinde olduğunu hatırlatıyor bize. Başladığı noktayı yanına almayı unutmayan bir şair diren- ciyle yaşıyor hayatı. Öncesi ve sonrası yok belki de elinde, ama dipdiri bir şahitliğini yaptığı şimdi’si var ve o şimdinin arayışları, soruları, çelişkileri, hüznüleri eşliğinde çağa bir “insan sesi” vermenin asil ve haklı kaygısı içinde hep. O kay- gı, içimizi yoklayıp duran o meşum gönül titremesiyle iç içe değil midir zaten hep: “karşılıklı oturabileceğimiz bir kalbim yok/ durmadan seni sevmem lazım benim.” (Bir Tetiğin Çekip Gitmesi, s.51) (☹☹)

TÜRKÇE KARAKTER
Fatih Muhammet Atasever
PROFİL KİTAP 2019

İRÖNİ'NİN İLHAM VERİCİ YIKICILIĞI

Gücünü rahatsız ediciliğinden alan ironiye niçin ihtiyaç duyuyoruz? Bir yazarı söylemek istediğini doğrudan ifade etmek yerine ironiye yönelten temel sebep nedir? Eski Yunanca'da "kandırmak" anlamına gelen bir fiilden türetilen ironi, tutarsız ve parçalanmış zihinlerimizi ifade etmenin en doğru enstrümanlarından biri çünkü.

Bir metni nasıl anlamalıyız? Metinde geçen kelimelerin tek tek anlamlarını bir araya getirerek bir metni anlayabilir miyiz? Keşke bir metni anlamak bu kadar basit olsaydı değil mi? Niçin ihtiyaç duyuyor insanlar ironiye? Yani bir yazar ne söylemek istiyorsa onu ifade etmiyor da niçin Eski Yunanca'da "kandırmak" anlamına gelen bir fiilden türetilen "eironeia"dan kaynaklanan ironiye başvuruyor? Öncelikle tutarlı ve bütünlüklü bir zihin dünyasında yaşamıyoruz. İster istemez bu parçalanmışlığı ve tutarsızlıkları da yazdıklarımızda ifade etmek zorundayız. Ironi de bunu ifade edeceğimiz doğru enstrümanlardan biri.

Kierkegaard, Sokrates'ten okur ironiyi. Sokrates ise hakikati kendi inşa etmektense sorular sorarak muhatabının zihninden doğmasına aracılık eden bir ebe olduğu için ironiye sık sık başvurur.

Yıkıcıdır ironi. Hz. İbrahim'in putları kırıp, baltayı en büyük putun boynuna asarak "o kıldı" demesi ironidir. Anlama değil öteki anlama odaklanır ironist. "Putlar güçsüz" demektense bir puta diğerlerini kırma gücü atfederek insanların onlarla ilgili iddialarını sorgular. Yani söylenene değil dışlanana, yok sayılana yöneltilir dikkatleri. Bu amaçla ironist ya kelimelerle oynar ya durumla yahut da diyalogla. Kelimelerin anlamlarıyla, durumların ve diyalogların bağlarıyla oynar. Başka bir bağlamda düzanlamda okumamız gereken bir metin ironistin kaleminden çıktıktan sonra eski haline dönemeyecek kadar bozulmuştur. Onları yapanlar tarafından itiraf edilemese de putların acziyeti bir şekilde ayyuka çıkmıştır artık. Bu açıdan yazılımlardaki virüsler gibidir ironi.

İronist ise anlamı hackleyerek metni inşa eder. Zira anlamı sorgulamanın yolu onu hacklemekten geçmektedir.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Türk edebiyatında ironi deyince akla gelen metinler arasındadır. Ayrıca Oğuz Atay'ın roman ve öyküleri, Orhan Kemal'in Murtaza'sı ve Tersine Dünya'sı, Haldun Taner'in pek çok öyküsü ve Ramazan Dikmen'in bazı öyküleri, ironi deyince akla gelen ilk Türk edebiyatı örneklerindendir. Dünya edebiyatında da Dostoyevski'nin Yeraltından Notlar'ı, Kafka'nın pek çok öyküsü, Jonathan Swift'in Gülliver'in Seyahatleri, Giovanni Pappini'nin Gog'u, Kurt Vonnegut'un Şampiyonların Kahvaltısı, Douglas Adams'ın Otostopçunun Galaksi Rehberi ironik edebiyatın önemli eserleri arasında sayılır.

İroni gücünü rahatsız ediciliğinden alır. Rahatsız ediciliği ise söylenmesinin yasak yahut fark edilmeyecek denli "normal" kabul edilen bir durumdaki çarpıklığı deşifre etmesinden kaynaklanır. Yasak ne kadar güçlü yahut çarpıklık ne kadar normal kabul edilirse ironi o denli güçlüdür.

İRÖNİNİN İLK İİ'İ

İroni Kavramı - Soren Kierkegaard
Komik Edebî Türler-Parodi, Satir ve İroni - Oğuz Cebeci
İroninin Retoriği - Wayne C. Both
Olumsuzluk İroni ve Dayanışma - Richard Rorty
Tarihin İronileri - Stuart Hall
Propaganda Mizah ve İroni - Gül Esra Atalay
İroni ve Roman - Abdülhakim Tuğluk
Cogito Dergisi İroni Özel Sayısı 57. sayı
Saatleri Ayarlama Enstitüsü - Ahmet Hamdi Tanpınar
Eristik Diyalektik: Haklı Çıkma Sanatı - Arthur Schopenhauer
Sophokles'ten Stoppard'a İroni ve Dram Sanatı - Belis Güçbilmez

Yazıda geçen kitaplar

Dilediğin Kitabı İstediyin Yerde Oku Kobo E-kitap Okuyucular

Kobo Forma

- Sadece 197 gr
- 8.0" Carta E-Ink dokunmatik ekran
- Yatay ve dikey modda kullanım
- Sayfa çevirme tuşu
- 2 aya kadar şarj ömrü*
- H2O Protection™ ile içten dışa su geçirmez**
- 8 GB depolama alanı

* Şarj ömrü kişisel kullanıma göre değişir.

** IPX8 derecelendirme gerekliliklerini karşılamaktadır. 2 metre suda 60 dakikaya kadar su geçirmez.

Kobo Clara HD

- 6.0" Carta E-Ink dokunmatik ekran
- Sadece 166 gr
- 2 aya kadar şarj ömrü*
- 8 GB depolama alanı

Kobo Libra H2O

- Siyah ve beyaz renk seçeneği
- 7" Carta E-Ink dokunmatik ekran
- Yatay ve dikey modda kullanım
- Sayfa çevirme tuşu
- 2 aya kadar şarj ömrü*
- H2O Protection™ ile içten dışa su geçirmez**
- 8 GB depolama alanı
- Sadece 192 gr

UNUTULAN VE HATIRLANAN: MASKELİ BALO VE DİĞER ÖYKÜLER

Maskeli Balo ve Diğer Öyküler, Özcan Ergüder'in ilk ve tek kitabının yanı sıra dergilerde kalmış ve terekesinden çıkmış diğer öyküleriyle birlikte günümüz okurunu unutulmuş bir öykü efsanesiyle tekrar tanıştırıyor.

Son yıllarda, sürekli dile gelen bir soru var edebiyat çevrelerinde: Öykü yükseliyor mu? Şiirin ulaşılmaz yeri ve romanın tükenmeyen gücünün yanında öykü türü hep bir muamanın kucağında dolaşıyor hâlbuki. Düne, bugüne, hatta yarına baktığımızda öykünün, özellikle Türk edebiyatında, hep arada kalmış bir konumda olduğunu görüyoruz. Bazı yazarlar için roman yazmadan önce kullanılan bir basamak, bazen bir heves, çoğu zaman da okur nezdinde bir kere okunup kenara koyulan bir eğlencelik tür öykü.

Elbette bu türe kendisini adanmış, teoride ve pratikte öykü evreninin kilitli kapılarını zorlayan birçok kalem halen mevcut. Modern zamanların "hızın hazzı"nı pompaladığı bir devirde, pratik bir okuma tatmini sağlıyor olması da öykünün "yükseliş" rotasını hızlandırdı diyebiliriz. Edebiyatın "unutulan"ı olan öykülerini ve çoktan unutup gittiğimiz çok değerli bir öykücümüzü anacağım bu yazı da bizim mütevacız bir katkımız olsun o halde bu yükselişe...

Kırmızı Kedi Yayınevi tarafından yayımlanan *Maskeli Balo ve Diğer Öyküler*, Bengü Vahapoğlu'nun titiz çalışmasıyla bizlere yeniden hatırlattığı Özcan Ergüder'le tanışmamız için raflarda. Vedat Günyol, Oktay Akbal, Erdal Öz gibi Türk edebiyatının önemli birçok isminin övgüyle söz ettiği öykülerin yazarı, deyim yerindeyse "tek kitapla efsaneleşen" bir yazar Özcan Ergüder.

Temel meselesi ruhun tahlili

1929 yılında dünyaya gelen Ergüder'in ilk öyküleri, henüz Robert Kolej sıralarındayken okulun "İzlerimiz" adlı dergisinde yayımlanır. Sıkı bir Sait Faik hayranı olan Ergüder, 1948'de Robert Kolej'in geleneksel yazı yarışmasının organizasyonunu üstlenir ve jüride bulunması için Sait Faik'in peşine düşer. Başarır da. Sait Faik, Bedri Rahmi ve Orhan Veli "hakem heyeti" olarak bu yarışmada bulunacak ve Özcan Ergüder "Balıkçı Kamil" öyküsüyle yarışmanın birincisi olacaktır.

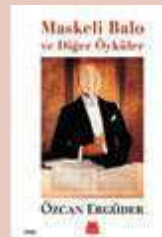
İlk ve tek kitabı olan *Maskeli Balo* ise 1956 yılında yayımlanır Ergüder'in. İlk dönem öykülerinde açıkça görünen Sait Faik etkisini kırmayı çoktan başarmıştır. Yer yer kara mizaha dayanan, bilinç akışı ve iç konuşmalarla dolu, yer yer bir

tiyatro metnini de andıran öyküleriyle bambaşka bir öykü dünyası sunar okuruna. "Maskeli Balo" öyküsünde annesini arayan Hamlet'le başlayan ("Ben seni hep babanı arar sanırdım.") anne-baba-çocuk-aile izleğini hemen hemen diğer tüm öykülerinde büyük bir incelik ve insan psikolojisini derinlemesine ele alan bir üslupla ele almayı başarır.

Kuşkusuz, kitabın en güçlü öyküsü olarak görebileceğimiz "Korkunçlar" ise bir delinin gözünden, zihninden süzülerek kelimelere dökülmüştür. Arif dış dünyada olup bitenin pek de farkında olmayan, köylülerin sürekli dalga geçip eğlendiği bir garip âdemdir. Herkes onu alaya alır, kızdırır, yeri gelince şiddet uygular ama vicdanlarını yine onun acizliğine acıyarak temize çıkarmaktan da geri durmaz. Köydeki ahalinin diyaloglariyle kuşatılmış, Arif'in iç monoloğundan mürekkep bir öyküdür bu. Fakat Özcan Ergüder, bu zorlu ve kolaylıkla abartıya kaçılıp vasat bir anlatıya dönüşecek anlatıyı ustalıklı kotarmayı başarabilmiş, kuşağının yazarlarından farklı bir dil ve üslupla efsaneleşmeyi başarmıştır.

İsminden de anlaşılacağı üzere *Maskeli Balo ve Diğer Öyküler*, Özcan Ergüder'in ilk ve tek kitabının yanı sıra dergilerde kalmış ve terekesinden çıkmış diğer öyküleriyle birlikte günümüz okurunu unutulmuş bir öykü efsanesiyle tekrar tanıştırıyor. Uzun süre gazetecilik yapan ve bu süre zarfında öykü yazmamayı değil belki ama yayımlamamayı tercih eden Özcan Ergüder'in öyküleriyle bizi tekrar tanıştıran Bengü Vahapoğlu'na ve kitapta emeği geçen herkese ayrıca teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Umarım ki öyküler ve öykücülerimiz, biz onları ne kadar unutmaya bu kadar meyilli olsak da inatla karşımıza çıkmaya, bizlere kendilerini hatırlatmaya devam ederler. (•••)

MASKELİ BALO VE DİĞER ÖYKÜLER

Özcan Ergüder

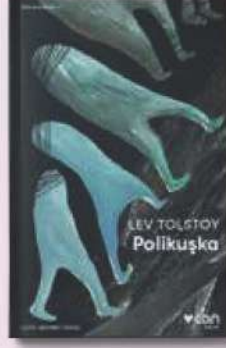
KIRMIZI KEDİ 2019

Kısa ama yoğun

Kısa Klasikler, bir oturuşta okunabilecek en çarpıcı dünya klasiklerini bir araya getiren, günümüz çağdaş illüstratörleri tarafından her bir kitap için özel olarak çalışılmış illüstrasyonların kapağa taşındığı yeni bir dizi.

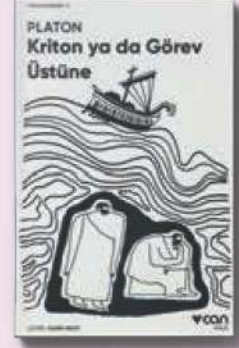
SAF BİR YÜREK
Gustave Flaubert
Öykü | 56 s.

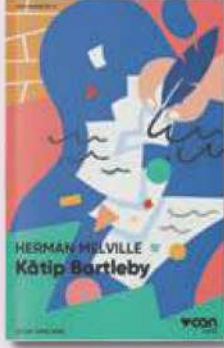
POLİKUŞKA
Lev Tolstoy
Öykü | 88 s.

**DÜŞÜNCE VE TARTIŞMA
ÖZGÜRLÜĞÜ ÜZERİNE**
John Stuart Mill
Düşünce | 64 s.

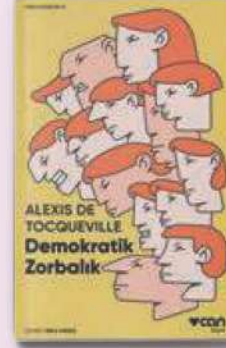
**KRİTON YA DA
GÖREV ÜSTÜNE**
Platon
Düşünce | 55 s.

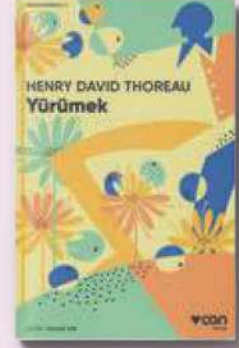
KÂTİP BARTLEBY
Herman Melville
Öykü | 64 s.

ALTINCI KOĞUŞ
Anton Çehov
Öykü | 88 s.

**DEMOKRATİK
ZORBALIK**
Alexis de Tocqueville
Düşünce | 64 s.

YÜRÜMEK
Henry David Thoreau
Düşünce | 88 s.

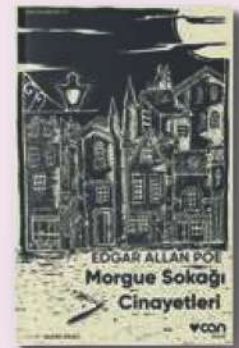
NASIL ÖLÜNÜR
Émile Zola
Öykü | 48 s.

ÖYLESİNE BİR HİKÂYE
Anton Çehov
Öykü | 80 s.

MUTLU OLMA SANATI
Arthur Schopenhauer
Düşünce | 56 s.

**MORGUE SOKAĞI
CİNAYETLERİ**
Edgar Allan Poe
Öykü | 56 s.

+4 yaş

YENİ
KİTAP

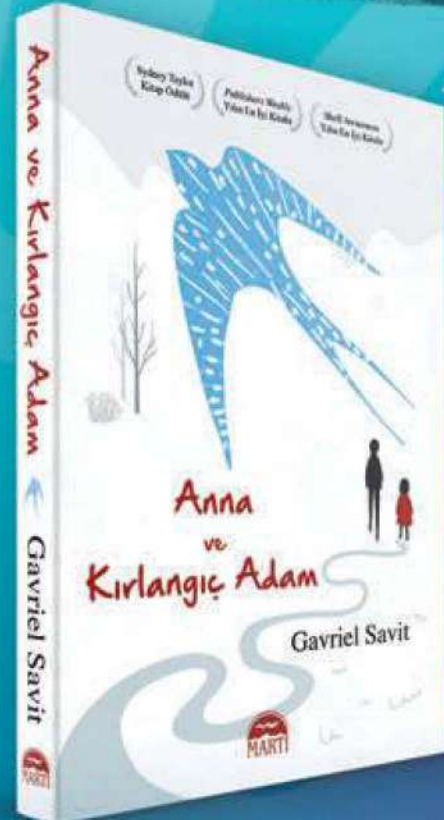

marticocukkitaplari

203 SİRADAN
OBJEYLE MODERN
ZAMANLARDA
AŞK

YENİ
KİTAP

YENİ
KİTAP

/martiyayinlari